

HESTIA, o. s.
Na Poříčí 12, 110 00, Praha 1
tel.: 224 872 075-7, fax: 224 872 076
e-mail: hestia@hest.cz, <http://www.hest.cz>

EUROPEAN VOLUNTEER CENTRE

International
Association
of Volunteer Effort

Výzkumné šetření na téma „Výchova k dobrovolnictví – mentoring“

Zadavatel:

Národní institut dětí a mládeže
Sámova 3, 101 00 Praha 10
Mgr. Jiří Veverka
IC: 00022217

DIC: CZ00022217

Typologie dynamiky mentoringového vztahu

v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P

Výzkumná zpráva

Mgr. Tereza Brumovská, M.Sc.

Mgr. Gabriela Málková, Ph.D.

Anotace

Předkládaná výzkumná zpráva představuje výsledky kvalitativní analýzy dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/Pět P v Praze. Předmětem výzkumné zprávy je analýza dynamiky mentoringového vztahu v programu BBBS/Pět P. Analyzovali jsme průběh 12 vztahů po dobu 8 měsíců jejich vývoje. Výsledná typologie dynamiky mentoringových vztahů v mentoringovém programu Big Brothers Big Sisters/Pět P ukazuje, jaké charakteristické typy vztahů program zprostředkovává a který z těchto typů naplňuje kritéria kvalitního a efektivního mentoringu. Představujeme 4 hlavní typy vztahů podle vývoje v průběhu 8 měsíců jejich trvání: Rovnocenně-přátelský vztah, Vztah, zaměřený na dítě s nespokojeností mentora, Autoritativně-Intencionální vztah, Vztah ukončený předčasně.

Efektivita a další rysy vztahů jsou diskutovány pohledem teoretických východisek mentoringu a v porovnání s výsledky předchozího výzkumu. V závěru textu autorky shrnují nejdůležitější poznatky studie a na jejich základě doporučují některé praktiky pro efektivní praxi mentoringu. Nabízí také možná témata a doporučení pro směřování dalšího výzkumu v této oblasti.

Výsledky studie přispívají k rozvoji profesionálně vedeného mentoringu v České republice. Mohou profesionálům mentoringových programů umožňovat vytvářet efektivní a strukturované postupy vedení a organizace mentoringových vztahů. Tato studie je díky širšímu teoretickému zasazení principů mentoringu také široce využitelná v oblasti práce s dětmi a mládeží. Její závěry mohou zhodnotit také pedagogové, sociální pracovníci, psychologové, rodiče a všichni, kdo s dětmi a mládeží pracují. Tematizací problematiky evaluace kvality mentoringových programů je zajímavá i pro vědecké pracovníky, kteří se zabývají výzkumem občanské společnosti.

Klíčová slova: mentoring, mentor, typologie mentoringových vztahů, dobrovolnictví, sociální intervence pro děti a mládež, neformální vzdělávání, kvalitativní výzkum.

Obsah

ANOTACE	3
POUŽITÉ SYMBOLY	6
TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK	7
MENTORINGOVÝ VZTAH	7
MENTOR	7
MENTEE	7
PŘIROZENÝ MENTORING	8
FORMÁLNÍ MENTORING	9
FORMÁLNÍ MENTORINGOVÉ PROGRAMY	9
1 REALIZAČNÍ RÁMEC VÝZKUMU	10
2 VÝCHOZÍ TEORETICKÝ RÁMEC A PŘEDPOKLÁDANÉ PŘÍNOSY VÝZKUMU	12
3 CÍLE VÝZKUMU A FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	15
4 POZNATKY Z PŘEDCHOZÍHO VÝZKUMU A AKTUÁLNÍ LITERATURY	16
4.1 KVALITA PŘÍSTUPU MENTORA K DÍTĚTI	16
4.2 FÁZE VÝVOJE MENTORINGOVÉHO VZTAHU	18
4.3 UKAZATELE KVALITY MENTORINGOVÉHO VZTAHU	19
4.4 RIZIKA MENTORINGOVÉHO VZTAHU	20
4.5 VÝSLEDKY DOSAVADNÍHO VÝZKUMU V ČESKÉM PROSTŘEDÍ	21
5 VÝZKUM DYNAMIKY MENTORINGOVÉHO VZTAHU V PROGRAMU BBBS/PĚT P	25
5.1 DESIGN PROJEKTU	25
5.2 METODOLOGIE	26
5.2.1 <i>Sběr dat</i>	26
5.2.2 <i>Respondenti</i>	27
5.3 METODA ANALÝZY DAT	27
5.4 ETICKÉ OTÁZKY VÝZKUMU	30
5.4.1 <i>Požadavek informovanosti respondentů</i>	30
5.4.2 <i>Požadavek souhlasu respondentů</i>	30
5.4.3 <i>Požadavek ochrany osobních dat</i>	30
5.4.4 <i>Požadavek omezeného použití dat</i>	31
5.5 LIMITY A SILNÉ STRÁNKY VÝZKUMU	31
5.5.1 <i>Limity na úrovni výzkumného materiálu</i>	31
5.5.2 <i>Reliabilita</i>	32
5.5.3 <i>Validita</i>	32
5.5.4 <i>Omezení výzkumu</i>	32
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU	34
6.1 FÁZE MENTORINGOVÉHO VZTAHU A JEJICH TYPICKÉ PROJEVY	34
6.1.1 <i>Očekávání</i>	34
6.1.1.1 <i>Negativní očekávání</i>	34
6.1.1.2 <i>Pozitivní očekávání</i>	34
6.1.1.3 <i>Konkrétní očekávání</i>	34
6.1.2 <i>První kontakt</i>	34

6.1.2.1	Negativní první kontakt	35
6.1.2.2	Pozitivní první kontakt.....	35
6.1.2.3	Nastavení konkrétního cíle	36
6.1.3	<i>Poznávání</i>	37
6.1.3.1	Rovnocenně-přátelský přístup	37
6.1.3.2	Přístup zaměřený na dítě	38
6.1.3.3	Autoritativně-intencionální přístup	39
6.1.4	<i>Ustálení vztahu</i>	40
6.1.4.1	Dobrovolník je spokojený – Dítě je spokojené	40
6.1.4.2	Dobrovolník je spokojený – Dítě je nespokojené (?).....	40
6.1.4.3	Dobrovolník je nespokojený – Dítě je spokojené.....	41
6.1.4.4	Dobrovolník řeší dilema nebo vnější problém vztahu.....	41
6.1.5	<i>Další vývoj vztahu</i>	42
6.1.5.1	Vývoj v kvalitu vztahu a přínos mentoringu	42
6.1.5.2	Vývoj v setrvačnost mentora ve vztahu a ukončení vztahu.....	43
6.1.5.3	Zhoršení a ukončení vztahu	44
6.1.5.4	Zhoršení a změna v přístupu mentora	45
6.1.5.5	Pokračování vztahu s rizikem vytvoření závislosti dítěte na mentorovi	45
7	VLIV SOULADU OČEKÁVÁNÍ A REALITY PRVNÍHO KONTAKTU NA DALŠÍ PRŮBĚH VZTAHU.....	46
7.1	ANALÝZA VLIVU NEGATIVNÍHO OČEKÁVÁNÍ.....	46
7.2	ANALÝZA POZITIVNÍHO OČEKÁVÁNÍ	46
7.3	ANALÝZA OČEKÁVÁNÍ KONKRÉTNÍHO DÍTĚTE	48
8	TYOLOGIE PRŮBĚHU MENTORINGOVÉHO VZTAHU V PROGRAMU BBBS/PĚT P	51
8.1	VZÁJEMNÝ (EFEKTIVNÍ) MENTORINGOVÝ VZTAH	52
8.1.1	<i>Charakteristiky vzájemného (efektivního) typu vztahu</i>	53
8.2	VZTAH ZAMĚŘENÝ NA DÍTĚ S NESPOKOJENOSTÍ MENTORA	53
8.2.1	<i>Charakteristika vztahu se setrvačností mentora</i>	53
8.2.2	<i>Charakteristika vztahu s dilematem/váhavostí/problémem mentora</i>	55
	Komentáře	56
8.3	AUTORITATIVNĚ-INTENCIONÁLNÍ RIZIKOVÝ VZTAH	57
8.3.1	<i>Charakteristika Autoritativně-Intencionálního vztahu</i>	57
	Komentáře:	58
8.4	VZTAH UKONČENÝ PŘEDČASNĚ	59
8.4.1	<i>Poznatky o vlivu ne/shody fáze Očekávání a fáze Prvního kontaktu na další vývoj vztahu</i>	59
9	ZÁVĚR	61
10	DOPORUČENÍ PRO PROFESIONÁLY Z OBLASTI MENTORINGU	64
11	DOPORUČENÍ PRO DALŠÍ VÝZKUM MENTORINGU	66
12	MOŽNOSTI ROZVOJE FORMÁLNÍHO MENTORINGU V ČR	67
	SEZNAM LITERATURY	68
	SEZNAM TABULEK	70
	PŘÍLOHA Č. 1: METODIKA PROGRAMU PĚT P.....	72
	PŘÍLOHA Č. 1: METODIKA PROGRAMU PĚT P.....	73
	PŘÍLOHA Č. 2: ZÁPISY ZE SUPERVIZÍ V LETECH 2000-2003	75

Použité symboly

BBBS – Program Big Brothers Big Sisters of America

5P – Program Pět P

Terminologický slovník

Mentoringový vztah

Mentorský vztah je „individuální vztah mezi mladým dospívajícím člověkem a pečujícím dospělým, který dospívajícímu asistuje při dosahování akademických, sociálních, profesních či osobních cílů“ (DuBois a Neville, 1997, str. 12). Je to emocionální osobní spojení staršího a zkušenějšího mentora a mladšího menteeho (čti mentý) – nejčastěji dítěte, kterého mentor zaučuje a pomáhá mu orientovat se ve společnosti a sociálních vztazích.

Mentor

V současné literatuře existuje mnoho definic pojmu mentor, které mohou ukazovat na postupný vývoj tohoto pojmu a jeho zpřesňování v návaznosti na aplikaci principů mentoringu v různých výchovných souvislostech. DuBois a Karcher se ve své práci (2004) pokouší definice pojmu mentor, které se objevují v odborné literatuře o mentoringu pro děti a dospívající, analyzovat a na podkladě této analýzy pak vytvořit definici jednotící a nejlépe vystihující prostředí mentoringu dětí a dospívajících. V této definici *mentor*: „...je někdo, kdo má větší zkušenosti i znalosti než jeho svěřenec – mentee, kterého provází a instruuje za účelem jeho individuálního rozvoje. Ve vztahu mezi mentorem a menteeem se vytváří emocionální pouto, které odlišuje mentora od podobných rolí pracovníka s dětmi (např. kouče)“ (DuBois, Karcher, 2004: 4). Vymezení rolí a zodpovědnosti mentora dle definice Karchera a duBoise se blíží i pojetí mentora v českém mentoringovém programu Pět P. V programu Pět P mentor rozvíjí předpoklady dítěte, vytváří příležitosti pro aktivity, které dítě těší, nabízí smysluplné činnosti, v jejichž rámci se může osobnost jeho svěřence rozvíjet. Mentor dítě nedoučuje ani nehlídá. Je mu starším kamarádem a mnohdy i pozitivním vzorem. Usiluje především vytvářet předpoklady, příležitosti a prostor pro budování oboustranně uspokojivého vztahu se svým dětským svěřencem (Brumovská, 2007, <http://hestia.ecn.cz/PetP/index.php?sekce=24>, přístup 17.4.2008)

Mentee

Mentee je termín užívaný pro *označení mentorova chráněnce* nebo partnera v mentorském vztahu. Cílem tohoto vztahu je především rozvoj specifických psychosociálních a kognitivních dovedností a kompetencí menteeho (Rhodes, 2002, Coley, 2006, Brumovská, 2007).

Přirozený mentoring

Mentoringový vztah může vzniknout přirozeně nebo zprostředkovaně třetí stranou, mentoringovým programem. Bennetts (2003) definuje přirozený neboli tradiční mentoringový vztah jako: „...vztah mezi osobou, která vytváří individuální rozvíjející vztah pro někoho druhého, kdo se v něm učí, a jež tento učeň definuje jako vztah, ve kterém má možnost osobního růstu.“ Tato forma mezilidského vztahu funguje jako přirozené vzájemné spojení dvou lidí v jakékoli fázi jejich života a je živoucí a přirozeně se rozvíjející. Je charakteristická vzájemnou loajalitou a zájmem, v jehož centru je mentee, který se v něm má příležitost něčemu naučit. Vzájemný respekt a důvěra jsou základem pro kognitivní rozvoj menteeho, vzájemná tolerance a zájem pak základním předpokladem jeho emocionálního rozvoje. Vztah je vzájemně přínosný, nabízí příležitosti pro rozvoj obou aktérů této interakce a jeho přínos je zpětně rozpoznatelný. Mentor neprochází žádným výcvikem, nemá žádné „mentorské“ vzdělání, není za svoji podporu menteeemu placen, ale formuje vztah přirozeně a nezištně bez přítomnosti třetí zprostředkující strany (Bennetts, 2003).

Podle DuBoise a Silverthorn (2005) mohou přirozené mentorské vztahy vytvářet příležitosti pro pozitivní zdravý vývoj dospívajících jedinců, a to prostřednictvím několika mechanismů. Mentor nabízí modely chování, sociální podporu, vytváří pro dítě příležitosti naučit se něčemu novému a v případě potřeby obhajuje jeho zájmy. Dospělí, kteří působí v roli mentora, mohou pomáhat svým svěřencům rozvíjet jejich schopnosti a talent, zprostředkovat jim orientaci v pozitivních sociálních hodnotách. Často záměrně dospívajícím vytváří příležitosti k rozvoji pocitu kompetence a smysluplnosti života. Přirozenými mentory dospívajícím mohou být jejich příbuzní, sousedé, učitelé nebo lidé v roli koučů – trenérů. Dubios a Silverthorn uvádí, že 40% přirozených mentorů jsou členové rodiny (starší sourozenci, prarodiče, strýc nebo teta), 26% mentorů jsou učitelé nebo odborní poradci. Další lidé, působící jako mentoři, byli trenéři – koučové, členové církve, zaměstnavatelé, spolupracovníci, rodiče kamarádů, lékaři či terapeuté a další. Tyto vztahy se vyskytují v rámci přirozené sociální sítě dospívajících a tvoří asi 69% ze všech existujících zaznamenaných mentoringových vztahů. Mentoringové vztahy trvají dle Dubios a Silverthorn v průměru 9,1 roků a v průběhu jejich rozvoje se postupně mění v pevná osobní spojení (DuBois, Silverthorn, 2005).

Přirozený mentoringový vztah dítěte se starším dospělým, který má o dítě zájem, má podle dosud realizovaných výzkumů pozitivní vliv na průběh dospívání dětí (Sipe, 2002,

Philip a Hendry, 2002, Rhodes, 2002, DuBois a Karcher, 2006 a další. Z mnoha různých důvodů však přítomnost přirozeného mentoringu v post-moderní společnosti mizí a funkce mentoringu není ve společnosti dostatečně zastoupena (Philip, Hendry, 2000, Freedman, 1993, Rhodes, 2002).

Formální mentoring

Formální mentoringové programy nejčastěji vznikají s cílem suplovat nedostatek přirozených mentoringových vztahů ve společnosti. Jejich koncepce často staví na principech neformálního mentoringu, jež býval přirozenou součástí mezilidských vztahů (Freedman, 1993, DuBois, Silverthorn, 2005, Rishel et al., 2005). Kvalitní formální mentoringový vztah by měl mít charakteristické znaky neformálního mentoringového vztahu, jenž nahrazuje. Tento nárok platí například v případě českého mentoringového programu Big Brothers Big Sisters/Pět P (Brumovská, 2007b). Princip mentoringového vztahu stojí vždy v jádru formálních mentoringových programů a je klíčem k jejich efektivitě (Freedman, 1994, Garvez, Alfred, 2003, Brumovská, 2007a, b, Coley, 2004, Kram, 1985).

Formální mentoringové programy

Princip mentoringu je využíván formálními programy v zemích západní Evropy a USA v oblasti sociálních služeb, ve vzdělávání, v komerčních firmách apod. Formální mentoring slouží k rozvoji sociálních, osobních, kognitivních a profesionálních dovedností, může se zaměřovat na různé cílové skupiny s rozdílnými potřebami a obvykle je – dle kontextu jeho aplikace – veden s různou mírou formálnosti. Mentoring určený pro cílovou skupinu dětí a mládeže lze využít v oblastech prevence sociální patologie, v rozvoji školních dovedností, jako nástroj pomoci mladým rodičům s malými dětmi nebo formu podpory při hledání prvního zaměstnání absolventů, ale i při práci s mladými delikventy.

Mentoringové programy pro děti a mládež fungují v těchto oblastech prakticky po celé Evropě a v USA (<http://hestia.ecn.cz/PetP/index.php?sekce=24>, přístup 17.4.2008). Formální mentoring jako sociální intervence pro děti do 15 let ze sociálně znevýhodněného prostředí je předmětem předkládané zkušné zprávy.

1 Realizační rámec výzkumu

Předkládaná výzkumná zpráva je výsledkem dlouhodobé výzkumné spolupráce autorky studie, Terezy Brumovské, a o. s. Hestia – Národního dobrovolnického centra. Vychází z výsledků českých pilotních studií zaměřených na největší mentoringový program v ČR, Pět P (např. Brumovská 2003, Brumovská 2007b) a svým obsahem na ně navazuje. Hlavním tématem pilotních studií mentoringového programu Pět P v České republice bylo představení tohoto programu, jeho teoretických východisek a v oblasti empirického výzkumu pak zejména řešení otázky jeho evaluace v praxi. Například Brumovská (2003) upozorňuje na potřebu vytvořit evaluační nástroj pro hodnocení dopadů a efektivity programu Pět P, který bude respektovat jeho specifika. Potřeba vytvoření nového evaluačního nástroje byla vyjádřena i managementem programu PětP a na vytvoření nové evaluační metodiky programu byl v roce 2006 vypsán grant. Teoretická východiska a konkrétní nástroje hodnocení kvality mentoringového vztahu v mentoringovém programu Pět P nabídly další publikace Broumovské (Brumovská, 2007a, b).

Výzkum a výzkumná zpráva, kterou předkládáme, tvoří součást přípravné fáze projektu Klíče pro život, financovaného rozvojovými fondy Evropské unie a spravovaného Národním Institutem dětí a mládeže MŠMT ČR. Projekt Klíče pro život je adresován do oblasti neformálního a informálního vzdělávání. Má vytvářet příležitosti a konkrétní nástroje podpory systémového rámce počátečního vzdělávání se zaměřením na kurikulární reformy a to zejména prostřednictvím:

- tvorby a realizace vzdělávacích programů směřujících ke zkvalitnění vzdělávacího systému ČR
- rozvíjení a podpory práce s klíčovými kompetencemi žáků, učitelů i dalších pracovníků s dětmi a mládeží.

Cílem projektu Klíče pro život, resp. jeho částí adresujících oblast dobrovolnictví, je prostřednictvím vzdělávání, konzultací, supervizních setkání a realizace pilotních programů seznámit pedagogy a další pracovníky s dětmi a mládeží s pojmovým a praktickým rámcem dobrovolnictví. Z realizovaných a oponovaných pilotních programů fungujících v českém

prostředí má tento projekt umožnit výběr a zpracování příkladů dobré praxe, které mohou později sloužit jako nástroj další implementace ověřených programů do praxe pracovníků s dětmi a mládeží. V oblasti přímé práce s dětmi a mládeží je cílem projektu jejich zapojení do dobrovolnických aktivit v okolní komunitě či obci a prostřednictvím uvedených programů naplnit volný čas dětí a mládeže aktivní a veřejně prospěšnou činností.

Dalším dílčím cílem projektu Klíče pro život je prostřednictvím uvedených aktivit seznámit děti a mládež zapojené do dobrovolnických programů s řadou činností, profesí, životních situací a osudů lidí a osobností, se kterými by se jinak neměli příležitost setkat, a tím napomoci jejich začlenění do života dospělých a připravit je pro orientaci na trhu práce. Výstupy a zkušenosti z průběhu projektu poslouží jako podklad pro návrhy systémových a legislativních opatření.

Nepřímou přidanou hodnotou projektu je, že dobrovolnictví a dárcovství jako dvě hlavní součásti filantropie jsou součástí morální výchovy dětí a mládeže a dále, že dobrovolnictví jako veřejně prospěšná činnost je jedním z příspěvků rehabilitace občanské společnosti.

2 Výchozí teoretický rámec a předpokládané přínosy výzkumu

Předkládaná výzkumná zpráva představuje mentoring jako metodu sociální intervence, která využívá profesionálně vedené dobrovolníky a je cílená na sociálně znevýhodněné děti a dospívající. Dobrovolníci-mentoři jsou lidé, kteří nemají profesionální vzdělání v sociálních vědách, ale jsou profesionálně vedeni a podporováni tak, aby jejich schopnosti a dovednosti bylo možné efektivně využívat při vytváření kvalitních mentoringových vztahů. Profesionální vedení dobrovolníků mentoringového programu vyžaduje:

- a) vytváření příležitostí pro rozvoj znalostí o principech mentoringu a o charakteru vztahů, které se v tomto rámci vytvářejí a
- b) vytváření příležitostí pro sdílení zkušeností s realizací a průběhem mentoringového vztahu.

Formální mentoringový program chápeme jako intervenci, která má nahrazovat nepřítomnost nejbližších dospělých v rolích přirozeně fungujících mentorů v životě dětí a dospívajících. Taková intervence má především vytvářet podmínky pro rozvoj kvalitních vztahů mentorů a jejich svěřenců, nejčastěji dětí a mladistvých. Z výstupů pilotních studií (např. Brumovská 2003, Brumovská 2007a), které podávají závažné informace o vývoji a specifičnosti mentoringových vztahů z české i zahraniční odborné literatury a nabízí klíčové poznatky o metodách a technikách sledování efektivity vztahů realizovaných v kontextu mentoringových programů jako je Pět P předpokládáme, že:

Klíčovým ukazatelem kvality mentoringových programů je jejich schopnost na úrovni formální, organizační i na úrovni jedince vytvářet předpoklady a podmínky pro budování kvalitních vztahů mentor – mentee. Domníváme se, že evaluace mentoringového programu, která vychází ze sledování a hodnocení kvality mentorských vztahů, jež v jeho rámci vznikají, je relevantní pro vyhodnocení jejich efektivity.

Identifikace podmínek, kritérií a mechanismů rozvoje kvality a efektivity mentoringových programů je v odborné literatuře, především v té mezinárodní, stále živým tématem. Důležitost studia kvalitativních charakteristik mentoringu při vytváření kvalitních

podob jeho realizace zmiňují shodně studie současných autorů z oblasti mentoringu (např. DuBois a Neville 1997, Rhodes, 2002, Sipe, 2002, Wilkes, 2006). DuBois a Neville v roce 1997 pravděpodobně poprvé v literatuře k tématu mentoringu upozorňují, že výzkum mentoringu postrádá kvalitativní studie zaměřené na charakteristiky a specifika vlastních mentoringových vztahů. Považují tyto charakteristiky a specifika za ukazatele kvality mentoringových programů. Zdůrazňují, že literatura postrádá především studie zaměřené na zkoumání kvality vztahu mentor – mentee. Wilkes (2006) argumentuje, že bližší zkoumání charakteristiky a kvality vztahu mentor – mentee v mentoringovém programu by mohlo přinést užitečné informace pro zlepšení efektivity mentoringových programů. Rhodes (2002: 64) připomíná, že nástrojem změny v mentoringu je blízký mezigenerační vztah, proto právě kvalita tohoto vztahu je principem, který dítěti může zprostředkovávat benefity mentoringu. Podle Rhodes (tamtéž: 26, graf 1) by cílem evaluace mentoringového programu mělo být sledování kvality mentoringových vztahů, které program vytváří. Výzkum kvality mentoringových programů by se tedy měl primárně obracet ke vztahu mentor – mentee. To je pochopitelně možné několika způsoby.

Jednou z cest je sledování tohoto vztahu z vnější perspektivy, resp. perspektivy třetího člověka. To předpokládá zapojení externích hodnotitelů v roli nezúčastněných pozorovatelů, což je pochopitelně v praxi velmi obtížně realizovatelná záležitost.

Jinou možnost nabízí hodnocení tohoto vztahu očima jeho aktérů. Nejčastěji se pro tyto účely užívá dotazníků, které vyplňují obě strany účastné ve vztahu. Pilotní studie Brumovské z roku 2003 ukázala na výrazné limity užití dotazníků (konkrétně souboru evaluačních postupů a dotazníků označovaných jako POE) v tomto kontextu, zejména pak limity dotazníků adresovaných dětem.

Doporučuje obracet pozornost k mentorovi a přisuzuje mu klíčovou roli a primární zodpovědnost za rozvoj a budování vztahu k menteemu. Ve shodě se zahraničními autory upozorňuje, že je důležité, aby profesionálové užívající a aplikující mentoringový program rozuměli specifičnosti a dynamice vztahů, které jejich program vytváří. Porozumění vývoji vztahu a emocionální zkušenosti mentorů s jejich svěřenci umožňuje koordinátorům programu efektivnější koordinaci a řízení. Může předcházet zklamáním a negativním zkušenostem z nepovedených vztahů (Wilkes, 2006, Rhodes, 2002, Brumovská, 2003, 2007a, b). Mentoringový program by měl vytvářet formální struktury, které budou umožňovat

mentorovi jeho roli a zodpovědnost naplňovat (například systémem podpůrných opatření typu supervize atp.)

Zdá se tedy, že pro uchopení otázky kvality mentoringových programů je třeba zaměřovat pozornost na vztah mentor – mentee a studovat jej v jeho typických podobách, dynamice a průběhu, což nejlépe umožňují kvalitativní metody výzkumu reálného světa (viz například Hendl 2005).

Kvalitativní výzkum dynamiky průběhu vztahu mentor – mentee má pro mentoringový program dvojí význam: Může teoreticky definovat žádoucí a nežádoucí znaky a charakteristiky mentoringového vztahu a poté pomoci poznat dynamiku a typologii vztahů, které v programu vznikají. Umožňuje studovat individuální přístupy mentorů v mentoringových vztazích, jejich dilemata a problémy. To má pak přínos pro praktický výcvik mentorů a pro vedení vztahů a celého programu. Výsledky takto zaměřeného výzkumu pak pochopitelně mohou pomoci identifikovat v chování mentora (ale i menteeho) znaky, které předvídají negativní vývoj vztahu nebo naopak umožňují rozpoznat pozitivně se vyvíjející vztah. Mohou také umožnit strukturovaně formulovat dílčí cíle, ke kterým má mentor v různých fázích vztahu směřovat a přispívat tak k profesionálnímu vedení mentorů v jejich mentoringových vztazích.

Druhý význam kvalitativního výzkumu vztahu v mentoringovém programu spočívá v nalézání a formulování poznatků, které mohou umožnit tvorbu promyšlených a na empirickém výzkumu postavených evaluačních nástrojů. Tyto nástroje (například dotazníky) mohou sledovat přítomnost znaků kvality mentoringového vztahu na škále od žádoucích k nežádoucím, spokojenost mentora ve vztahu s jeho svěřencem, přístup mentora k dítěti, rizikové momenty ve vztahu konkrétního mentora a menteeho atp. Pochopitelně takové nástroje mohou umožňovat i hodnocení kvantity žádoucích vztahů, které konkrétní mentoringový program zprostředkovává na území ČR a tím i efektivitu jeho supervizní a školící činnosti (Brumovská, 2003).

3 Cíle výzkumu a formulace výzkumných otázek

Cílem výzkumu, jehož závěry zde prezentujeme, je pomocí kvalitativních metod studia reálného světa nabídnout výchozí *materiál k vytvoření metodiky vedení kvalitních mentoringových vztahů* v profesionálních souvislostech a k vytvoření evaluačního nástroje pro hodnocení kvality vztahů, jež představují klíčový mechanismus změny v mentoringovém programu. Takto formulované cíle orientují naše badatelské počínání k empirickému šetření za účelem:

- a) získání informací a výzkumného materiálu pro formulaci **typologie mentoringových vztahů v programu Pět P** a vyhodnocení charakteristik těchto typů,
- b) **identifikace charakteristik a znaků potenciálně rizikových vztahů v mentoringovém programu**, sledování jejich průběhu, identifikace rysů, které mají vliv na vytvoření prospěšných i rizikových typů mentoringového vztahu.

Ve vazbě na výše uvedené cíle našeho výzkumu formulujeme i dílčí výzkumné otázky, které umožní komplexní rozpracování tématu kvality mentoringových vztahů.

Jak je definována kvalita mentoringového vztahu, který je efektivní a přínosný? Na tuto otázku odpovídají výsledky předchozího výzkumu. Zodpovězení této otázky umožňuje identifikovat kvalitní, žádoucí typ mentoringového vztahu v programu Pět P. Důležitost této otázky je vyjádřena v části práce o výsledcích předchozího výzkumu mentoringového vztahu.

Jak probíhají a čím jsou charakteristické mentoringové vztahy, které definujeme jako kvalitní? Na základě výsledků předchozího výzkumu identifikujeme kvalitní vztahy v programu Pět P, jejich dynamiku a charakteristické rysy. Tyto vztahy dosahují kvality principů mentoringu a zprostředkovávají dětem jeho přínos. Důležitost znalosti dynamiky těchto vztahů je vyjádřena v kapitole o přínosu a přístupu studie.

Čím jsou charakteristické jiné než kvalitní vztahy, které program vytváří? Čím se liší od vztahů kvalitních? Definováním charakteristických rysů dalších typů vztahů, které v programu Pět P vznikají, upozorníme na možné problémy a rizika, podpořené výsledky předchozího výzkumu. Pomocí určení charakteristických rysů těchto vztahů identifikujeme znaky, které negativní vývoj předvídají, a umožníme tak koordinátorům programu se vzniku těchto typů vztahu vyvarovat.

4 Poznatky z předchozího výzkumu a aktuální literatury

V následující části práce se zaměříme na shrnutí poznatků předchozího výzkumu na poli mentoringu, zejména kvality mentoringového vztahu. Poznatky zahraniční odborné literatury rozdělíme na několik částí: Kvalita mentoringového vztahu z hlediska přístupu mentora k dítěti, z hlediska dynamiky vztahu, z hlediska charakteristických kvalitativních rysů a z hlediska rizik vztahu. Odborné informace na poli českého mentoringu shrneme v navazující části.

4.1 Kvalita přístupu mentora k dítěti

Morrow a Styles (1995) obsáhle studovaly přístup mentora k dítěti v kategorii vztahově-zážitkového formálního mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters. Objevily dva hlavní typy přístupu mentora ve vztahu – *rozvíjející přístup a předpisový přístup* mentora. (*developmental and prescriptive approach*). Tyto dva hlavní typy v komunikaci a přístupu mentora ve vztahu k dítěti vytvářejí dva hlavní typy mentoringového vztahu, které autorky popisují následovně:

V *předpisovém vztahu* je cílem mentorů na prvním místě naplnit jejich vlastní očekávání od vztahu a dítěte. Tito mentoři obvykle orientují děti směrem k vlastním vytyčeným cílům bez ohledu na potřeby dětí, jejich individuální potřeby a přání. Vztahy, ve kterých tento přístup mentorů převládá, velmi často končí brzy po jejich zahájení nebo okamžitě po uplynutí dohodnuté povinné doby trvání vztahu. Stupeň spokojenosti v těchto vztazích bývá nízký a kvalitativní rysy vztahu jako je blízkost nebo důvěra zpravidla chybí.

Rozvíjející vztah je charakteristický přístupem, ve kterém se mentor primárně orientuje na potřeby a přání dítěte. Respektuje individualitu a osobnost dítěte, je schopen se vžívat do jeho situace či perspektivy a přizpůsobit svou komunikaci jeho potřebám. Mentor spolupracuje s dítětem při rozhodování o společných aktivitách, jeho přístup je empatický a vůči dítěti citlivý. Výsledkem tohoto přístupu je vytvoření blízkého a důvěrného mentoringového vztahu. Stupeň spokojenosti je v tomto případě oboustranně vysoký a vztah má tendenci mít dlouhodobé trvání i po uplynutí povinné doby trvání vztahu.

Parra et al. (2002) studovali vlastnosti mentorů, které rozvíjejí kvalitativní znaky *mentoringového vztahu*. Uvádí, že vysoká *míra pocitu kompetence*, který má mentor možnost

získat v období před zahájením vztahu, pozitivně ovlivňuje frekvenci schůzek mentora s jeho svěřencem a pojí se častěji s pozitivní zkušeností v mentoringovém vztahu.

Grossman a Rhodes (2002) identifikují *osobnostní rysy* mentorů a mentee, které *pozitivně ovlivňují trvání jejich vztahu*. Starší mentee ve věku adolescentů a mentoři, kteří již mají svou vlastní rodinu, spíše ukončí mentoringový vztah dříve než mladší mentee a svobodní mentoři.

Sipe (2002) popisuje *efektivní praktiky mentorů* a připomíná, že přístup mentora a jeho zaměření na potřeby a přání dítěte namísto naplňování vlastních očekávání ve vztahu je zásadní podmínkou pro vytvoření kvalitního pomáhajícího mentoringového vztahu. V rámci shrnutí výsledků výzkumů na téma pozitivního a negativního přístupu mentora a charakteristiky vztahů z tohoto hlediska uvádí následující znaky vztahů. Pozitivní přístup mentora se (2002: 254) vyznačuje odhodláním mentora být stálou a konzistentní osobou v životě menteeho. Zvláště mentorova stabilita, stálost a vytrvalost ve vztahu je z hlediska efektivity vztahu významná. Vztah a odpovědnost za jeho trvání může být podle výzkumů úspěšných vztahů přenesena mírně více na stranu mentora. Úspěšní mentoři schůzky předem plánovali a zajišťovali v pravidelném intervalu, ochotně nechávali iniciativu a plánování dalšího setkání na dítěti. Výzkum Sipe charakterizuje postoj úspěšných mentorů jako pečující a se snahou udělat pro menteeho něco navíc. Úspěšní mentoři respektují názor a pohled menteeho jako rovnocenného partnera. Jsou otevření a flexibilní, naslouchají menteemu a přikládají význam jeho myšlenkám a názorům. Zahrnují menteeho do procesu rozhodování o společně strávených aktivitách. Na počátku vztahu se snaží zjistit zájmy a záliby menteeho, zahrnují menteeho do procesu plánování společných aktivit, umožňují mu výběr aktivit pro společná setkání. Úspěšní mentoři využívají zábavnost vztahu k budování jeho kvality. Zábava na společných schůzkách je nejenom klíčovým faktorem budování vztahu do fáze kvality (důvěry), ale společný, příjemně strávený čas také poskytuje menteemu nové cenné zážitky a příležitosti. Úspěšní mentoři umí také lépe zvládat komunikaci s rodiči dítěte. Někdy se rodiče z různých důvodů snaží o zásahy, přerušování nebo ukončení mentoringového vztahu jejich dítěte. Úspěšní mentoři zjistili, že efektivní přístup k těmto rodičům je přímý kontakt a rozhovor s nimi. Umí se také vyhnout přílišnému zapojení v rámci širší rodiny dítěte, dokáží stanovovat hranice vztahu se svým svěřencem a jasně definovat své role v životě menteeho. Posledním zmiňovaným znakem úspěšných mentorů je jejich snaha o vyhledání a využití

odborné rady, podpory a pomoci ze strany profesionálů programu. Tito mentoři vidí, že nemají odpovědi na všechna svá dilemata a otázky ve vztahu s dítětem a rádi využívají odborné vedení, které mentoringový program poskytuje.

4.2 Fáze vývoje mentoringového vztahu

Fáze vývoje mentoringového vztahu s jejich charakteristikami a typologií jejich možného vývoje podrobně popisují DuBois a Karcher (2006: 86). Zmiňují možné typy vývoje mentoringového vztahu v jeho jednotlivých fázích. Definují *fáze mentoringového vztahu* a jejich charakteristiky na základě souhrnu relevantní a aktuální literatury.

První fázi nazývají *fází očekávání (contemplation)*. V tomto období si mentor vytváří představu o budoucím vztahu, který má vytvořit. V této fázi hrají důležitou roli mentorovy hodnoty, cíle a motivace. Druhou fází je *zahájení vztahu (iniciation)*. V této fázi hraje roli míra odhodlání vytvořit kvalitní vztah, a to u mentora i menteeho. Fáze zahájení vztahu začíná přibližně po jednom měsíci trvání vztahu. Dvojice se v této fázi vzájemně poznává a na základě vzájemného porozumění se zapojuje do společných aktivit a zážitků. Třetí fází je *dosažení a udržení důvěry (growth and maintenance)*. Jedná se o fázi, ve které se vytváří kvalitativní rysy vztahu. Tato fáze vztahu nastává až po určité, různě dlouhé době a může trvat téměř po celou dobu realizace vztahu. Ve fázi dosažení a udržování důvěry je kvalita vztahu definována konkrétními rysy, které lze z hlediska vývoje vztahu a fáze jeho kvality považovat za kvalitativní (DuBois, Karcher, 2006):

- shoda na podobě vztahu,
- ustálené vzorce komunikace,
- shoda ve způsobu dosahování změn ve vztahu,
- rutina a rituály v chování dvojice,
- vzájemné porozumění v široké škále témat,
- shoda na tématech, která jsou tabu,
- vzájemný konsensus ve způsobu poskytované podpory,
- ustálený styl řešení problémů a konfliktů,
- hloubka a míra vzájemného sebe-odhalení.

Má-li současná fáze vývoje vztahu tyto rysy, lze usoudit, že vztah dospěl do jeho kvalitativní fáze a z hlediska principů mentoringu zprostředkovává dítěti přínosy mentoringového programu. Vývoj mentoringového vztahu může mít také různou dynamiku: může se rychle rozvíjet do pevného pouta, může zažívat drobné krize a zhoršení anebo může bojovat s rozvíjením do smysluplné podoby a nakonec zaniknout (DuBois a Karcher, 2006: 86). Změny ve vývoji vztahu mohou být charakteristické následující dynamikou: mentoringový vztah se nemusí měnit, může se plynule prohlubovat či zhoršovat anebo může být střídavě uspokojivý a problematický. Vztah může také zažít dramatickou změnu a obrát. Posledními fázemi ve vývoji vztahu jsou *zhoršení a ukončení*.

4.3 Ukazatele kvality mentoringového vztahu

Kvalitu mentoringového vztahu lze podle vědců definovat i přítomností kvalitativních rysů, které má vztah obsahovat. Jsou-li tyto charakteristické rysy kvality v mentoringovém vztahu přítomny, pak můžeme říci, že vztah je kvalitní. Podle Rhodes (2002) má hlavní vliv na vytvoření kvality ve vztahu mentor a jeho schopnosti komunikace s dítětem. Rhodes definuje charakteristické znaky kvalitativní fáze vztahu jako *důvěru, vzájemnost a empatii*. Grossmann a Rhodes (2002) zkoumali prediktory kvality v programu BB/BS. Zjistili, že *délka vztahu* je důležitým ukazatelem jeho kvality a efektivity. Krátkodobé mentoringové vztahy, ukončené předčasně, mají negativní vliv na děti, zatímco *dlouhodobé vztahy, trvající déle než 12 měsíců*, mají znatelně pozitivní vliv na klienty mentoringu.

Parra et al. (2002) zjistili, že pocit blízkosti ve vztahu ovlivňoval vnímání přínosů vztahu pro dítě a spokojenost mentora společně s jeho pokračováním ve vztahu. Pociť blízkosti je kvalitativní rys a jeho přítomnost ve vztahu je nezbytná pro rozvoj dalších kvalitativních rysů.

Karcher et al. (2005) studovali vliv motivace pro angažovanost mentora ve vztahu a schopnost mentora vnímat signály pro hledání podpory na straně menteeho. Podle Karcher et al. má mentor tendenci v mentoringovém vztahu dlouhodobě setrvat, pokud se cítí ve vztahu kompetentní a pokud tento vztah silné citové pouto. Spenser (2006) definuje čtyři charakteristické rysy mentoringového vztahu, které zkoumá jako znaky kvality – *autenticitu, empatii, spolupráci a přátelství*. Philip (2003: 110) zmiňuje jako znaky přínosného kvalitního mentoringového vztahu upřímnost, akceptaci mentee, zájem dospělého mentora o mladého

člověka, důvěru, empatii, vzájemnost, oboustranné diskuse o tématech ve vztahu a ne-autoritativní přístup mentora k dítěti.

DuBois a Karcher (2006: 87) rozlišují subjektivní a objektivní kvalitativní rysy mentoringového vztahu. Subjektivní kvalitu definují faktory, které ji ve vztahu vytvářejí: vzájemná důvěra, empatie a respekt. Charakteristickými znaky důvěrného vztahu jsou:

- pocit sounáležitosti k něčemu společnému a vzájemnému,
- intimita – mluvení o osobních tématech, sdílení, společná tajemství a
- spokojenost se vztahem/ve vztahu.

Objektivní znaky kvality jsou měřitelné následujícími faktory: frekvencí a intenzitou současných setkání, frekvencí a intenzitou setkávání v průběhu celého vztahu, dlouhodobostí, trváním vztahu a jeho odolností vůči změnám.

4.4 Rizika mentoringového vztahu

Ne všichni mentoři jsou ve formálních mentoringových vztazích úspěšní a dokáží přínosy mentoringu dítěti zprostředkovat. Rhodes (2002: 57) například uvádí, že polovina mentoringových vztahů končí během prvních měsíců jejich trvání. Spolu s Grossman (2002) zkoumaly, zda má doba trvání mentoringového vztahu vliv na jeho efektivitu. Uvádí, že děti, jejichž vztah s mentorem skončil během prvních třech měsíců, si z tohoto vztahu odnášeli negativní sebehodnocení provázené zhoršením školních výsledků (oproti kontrolní skupině). Ovšem děti, které měly příležitost zažívat mentoringový vztah v délce minimálně 12 měsíců, vykazovaly oproti kontrolní skupině výrazně vyšší sebehodnocení, lepší školní výsledky a více fungujících vztahů s vrstevníky. Tyto děti také v rozhovorech zmiňovaly zlepšení vztahu s rodiči a větší spokojenost ve škole. V porovnání s kontrolní skupinou u těchto dětí kleslo užívání návykových látek. Děti, které byly v mentorském vztahu 9 – 12 měsíců, vykazovaly ve sledovaných kategoriích jen mírná zlepšení. Rhodes a Grossmann (tamtéž) shrnují, že přínosy mentoringu se zvyšují s délkou trvání kvalitního mentoringového vztahu a že předčasné ukončení mentoringového vztahu má na dítě negativní dopad.

Sipe (2002: 254) charakterizuje *typické znaky* v chování mentorů, kteří nedokáží rozvinout vztah k menteeemu do kvalitativní fáze. Uvádí, že velmi často mají tito mentoři problém se s dítětem setkávat často a pravidelně. Vyžadují od dítěte výraznou iniciativu

v domlouvání termínů a náplně schůzek, očekávají a vyžadují od dítěte iniciativu v kontaktech s ním. Často si ztěžují, že jejich dítě je nekontaktovalo ohledně domluvení si schůzky nebo sami uvádějí, že na naplánovanou schůzku z nějakého důvodu nedorazili.

Méně efektivní mentoři se také snaží vštěpovat menteeemu vlastní hodnoty, které vyznávají, a to i bez ohledu na potenciální přítomnost odlišností nebo rozporů s hodnotami rodiny a sociálního prostředí menteeho. Podrývání hodnot dítěte a jeho rodiny je dle Sipe (tamtéž) hlavním procesem, který ovlivňuje další vývoj mentoringového vztahu i dítěte. Méně efektivní mentoři se také často snaží ovlivnit nebo změnit dítě tím, že mu ve vztahu dávají příliš mnoho úkolů, které má dítě splnit. V interakci s dítětem se staví do role rodiče nebo nadřazené autority. Klíčové charakteristiky role mentora jako podporujícího, přátelského významného dospělého, jsou tak podryvány autoritativním přístupem, který mentor v komunikaci s dítětem užívá. Takový přístup mentora k dítěti značně oslabuje rozvoj důvěry a dalších kvalitativních znaků vztahu. Mentoři, kteří si osvojují méně úspěšný styl komunikace s dítětem, velice často usilují o změny v chování dítěte, které považují za nepřijatelné. Změnu chování dítěte stanovují jako cíl vztahu s dítětem a oslabují tak ve vztahu rozvoj vzájemnosti, důvěry a oboustranného respektu. V rámci odborné přípravy mentorů je třeba zdůrazňovat, že výhradní zaměřenost mentora na zkoumání negativních a problémových stránek dítěte končí takřka výhradně ztrátou zájmu dítěte o vztah a jeho rozpadem (Sipe: 2002: 254, Brumovská, 2007a, b).

Také Rhodes (2002: 57) identifikuje důvody ukončení vztahu ze strany mentora. Na základě vlastního výzkumu uvádí, že nejčastějším důvodem ukončení vztahu s dítětem jsou obavy ze selhání ve vztahu a obavy z neschopnosti plnit ve vztahu dobře svou roli. Mentoři často vztah ukončují, protože nevidí dostatečnou zpětnou vazbu od dítěte a neví, zda je dítě ve vztahu s nimi spokojené a zda si vztahu váží. Dalším častým důvodem předčasného ukončení vztahu ze strany mentora je nedostatek času. Někteří mentoři musí vybudování vztahu s dítětem obětovat více úsilí, než na počátku vztahu předpokládali, což pochopitelně vyvolává nespokojenost se vztahem a obavy o jeho pokračování.

4.5 Výsledky dosavadního výzkumu v českém prostředí

Formální mentoring je v České Republice nabízen jako nástroj osobního rozvoje lidem vedeným v evidenci Úřadů práce ve spolupráci s privátními firmami

(http://www.cpkp.cz/mentoring/aktualita_N_CB.html, přístup 25.4.2008). Mentoring pro podporu profesního a kariérního růstu využívají programy na českých vysokých školách (<http://mentoring.cvut.cz/>, přístup 25.4.2008). Jako metoda práce je mentoring využíván v české Probační a mediační službě ČR v oblasti alternativních trestů se zaměřením na Romskou komunitu. (<http://www.mentoring.spj.cz/Index.php?cnt=eng>, přístup 25.4.2008).

V oblasti *formálního mentoringu pro děti a mládež* fungují v České Republice tři programy: program s názvem Homestart pro pomoc mladým rodičům s dětmi, program LATA pro mladé delikventy a program *Pět P* jako prevence pro děti ze sociálně rizikového prostředí (Tošner, Sozanská, 2003, <http://hestia.ecn.cz/PetP/index.php?sekce=6>, přístup 17.4.2008).

Dosavadní výzkum na poli českého mentoringu se věnuje takřka výhradně největšímu mentoringovému programu v ČR – Pět P. Pět P řídí, organizuje a koordinuje o. s. Hestia – NDC. Hlavním tématem dosavadního výzkumu Pět P se zdá být hodnocení jeho efektivity a hledání cest k vytvoření funkčního evaluačního nástroje pro evaluaci tohoto programu.

Program Pět P v současné době využívá jako evaluační nástroj metodiku POE (v orig. „Program-Based Outcome Evaluation: A Casework Management Approach to Measuring Outcomes in Mentoring Programs“). Tato metodika se ve spojení s Pět P užívá od roku 1999, kdy byla přeložena z amerického originálu do češtiny (Hrudková 2002). Původně se jedná o evaluační metodiku používanou v programu Big Brothers Big Sisters. POE sleduje formou řízeného rozhovoru a plánu opakovaných rozhovorů vždy po šesti měsících tři hlavní oblasti chování u dítěte: „Důvěra“, „Schopnosti“ a „Vztahy“. Tyto oblasti jsou v dotazníku popsány celkem 18 položkami. Metodika POE není prvotně určena k testování hypotéz z hlediska statistické významnosti. Pravděpodobně největší hodnotou metodiky POE pro mentoringový program je její přínos v podobě nástroje kvalitativního rozboru a posouzení jednotlivých případů. Autorka překladu metodiky POE otázkám hodnocení jeho relevance pro české prostředí vrátila ve své diplomové práci (2007). Cílem této práce bylo posouzení dvojího možného využití evaluační metodiky POE: a) na úrovni tzv. „případové“, kdy se jednalo o využití POE v běžné práci koordinátora dobrovolníků a b) na úrovni „obecné“, kdy se jednalo o snahu zachytit výsledky aplikace Pět P pomocí metodiky POE – a to na základě sběru dat v různých částech České republiky. Pro první část výzkumu byla vybrána jedna dvojice dobrovolník – klient, na které byla provedena evaluace vztahu po šesti měsících. Do druhé

části výzkumu bylo zařazeno 23 dvojic dobrovolník – dítě ze čtyř regionů České republiky. Centrem výzkumu byly změny postojů a chování dětí, které vznikají v průběhu přátelského vztahu s dobrovolníkem. Aby bylo možné tyto změny co nejpřesněji zhodnotit, byli do výzkumu jako respondenti zařazeni dobrovolníci a rodiče, jejichž výpovědi pro nás byly nejhodnotnější (přínosné jsou též výpovědi dětí, ty však nemohly být vyhodnoceny vzhledem k chybějícím datům ze dvou regionů).

První část šetření – případová studie- potvrdila, že dotazníky metodiky POE lze považovat za nástroj kvalitativního rozboru. Jako slabá stránka stávající podoby aplikace POE byla identifikována situace neexistence „nultého dotazníku“, tedy dotazníku aplikovaného na počátku zařazení dítěte do programu. Jeho zavedení a vyplňování by umožnilo lépe posoudit změny, které s odstupem šesti (dvanácti, atd.) měsíců trvání vztahu dobrovolník – dítě nastanou.

Druhá část šetření – statistické zhodnocení dotazníků 23 dětí – celkově ukázala, že výsledná data z dotazníků potvrzují očekávanou změnu ve vývoji dětí směrem k lepšímu, a že tato změna nastává především v oblastech: důvěry dítěte v sebe sama a k okolnímu světu, (v POE označované jako kategorie Důvěra), vztahů s vrstevníky a dospělými lidmi (kategorie Vztahy). Ukázalo se ovšem (viz zejména Brumovská 2003), že jednotlivé položky metodiky POE, které výše uvedené oblasti popisují, jsou české populaci obtížně srozumitelné – zejména rodičům a dětem. Brumovská (tamtéž) také uvádí, že zachováním původního formátu i obsahu POE nemohou zcela vyhovovat specifikům českého prostředí, což pochopitelně citelně snižuje výpovědní hodnotu této metodiky. Brumovská (tamtéž) na základě vlastních šetření s užitím POE uvádí hypotézu, že mentoři sehrávají klíčovou úlohu v budování kvality vztahu s mentee. Pokračovala proto ve studiu mentoringu ve spolupráci s o.s. Hestia s cílem vytvořit vhodnější evaluační nástroj programu. Výsledkem této spolupráce je kvalitativní studie typologie dynamiky vztahů v programu Pět P. Zjištěné charakteristické rysy typů vztahů mohou sloužit k vytvoření nového kvantitativního evaluačního nástroje. Výsledky této studie jsou i předmětem předkládané výzkumné zprávy. Na výsledky zmiňovaných pilotních šetření efektivity POE reagovala i diplomová práce Bocksneiderové (2005), podpořená grantem Asociace Pět P v ČR, jejímž cílem bylo zmapovat evaluační metody programu Pět P, analyzovat jejich efektivitu a vytvořit novou evaluační metodu, která by lépe zachytila změny v postojích a chování dětského klienta.

Stávající evaluační metody Pět P byly podrobeny posouzení koordinátorů programu Pět P z praxe i odborníků na evaluaci a výzkum. Výstupem práce je nová evaluační metoda složená ze tří dotazníků: *Dotazník Asociace Pět P v ČR* (vyplňují povinní, popř. volitelní respondenti po roce fungování dvojice dítě – dobrovolník při ukončovací schůzce), *Dotazník dobrovolníka*, (vyplňuje dobrovolník po roce svého vztahu s dítětem, nejlépe na ukončovací schůzce, popř. na poslední supervizi), *Dotazník pro dítě* (I. a II. část), který vyplňuje dítě na počátku vztahu s dobrovolníkem a po roce fungování dvojice. Tato nová evaluační metoda programu Pět P byla po projednání a úpravách v Asociaci Pět P v ČR nabídnuta všem koordinátorům programu Pět P. Nová evaluační metoda sice obsahuje více položek, nad kterými se musí dobrovolník zamyslet (její zpracování je tedy časově náročnější), ale může lépe sloužit evaluaci efektivity programu Pět P. I děti mohou mít problémy s vyplňováním nového Dotazníku pro dítě. V prvním dotazníku se dítě pokouší vyjádřit, co od kamarádství čeká, ve druhém pak shrnuje, co za rok kamarádství se starším kamarádem získalo a jak svého kamaráda vnímá či hodnotí (např. otázka typu: V čem by ses chtěl podobat svému staršímu kamarádovi?).

Je třeba mít neustále na paměti, že evaluační nástroje pro hodnocení Pět P – ať už v jakékoliv podobě – vždy hodnotí konkrétní vztah dvou lidí i změny, které tento vztah přináší, a to z jejich individuální perspektivy. Vypovídací hodnotu evaluačních metod, které Pět P užívá, je možné – a zdá se, že i žádoucí – zvyšovat jejich propojením s výstupy ze supervizí dobrovolníků, případně jejich koordinátorů.

5 Výzkum dynamiky mentoringového vztahu v programu BBBS/Pět P

5.1 Design projektu

Výzkum dynamiky mentoringového vztahu, jehož závěry zde představujeme, probíhal v průběhu let 2003 – 2007 v několika na sebe navazujících fázích.

První fázi projektu představuje fáze sběru výzkumného materiálu a reflexe předchozího výzkumu, resp. závěrů pilotních výzkumů efektivity programu Pět P (zejména Brumovská 2003, Hrudková 2002). Autorka studie Tereza Brumovská pomáhala ještě v době, kdy pracovala aktivně v programu Pět P jako dobrovolnice, utvářet dokument Zápisy ze supervizí, které pravidelně zachycují detailní průběh mentoringových vztahů v programu Pět P za období 2000 – 2003. Autorka použila při sběru výzkumného materiálu metodu zúčastněného pozorování. Ne všechny mentoringové vztahy jsou vždy úspěšné, a že některé jsou i problematické až poškozující. Pro vytvoření nového evaluačního nástroje byl proto v roce 2005 zvolen kvalitativní typ výzkumu, který měl studovat charakteristiku vztahů, jež vytváří program Pět P, a to s využitím dokumentu Zápisy ze supervizí a z pohledu role mentora, který má na kvalitu mentorských vztahů zásadní vliv (Brumovská, 2003). Vytvoření nového evaluačního nástroje si žádalo kvalitativní podklady, na kterých by evaluační dotazník mohl být založen (Brumovská, 2003, Hendl, 2005).

Druhou fázi výzkumu představuje období od roku 2003 do roku 2006. Pro tuto fázi bylo příznačné shromažďování materiálů, které by mohly posloužit zpracování výzkumného materiálu. Jednalo se především o postupy a aktivity umožňující mapování, studium a analýzu zahraniční literatury a výzkumů k tématu mentoringu, jeho profesionálního vedení a evaluace. Významné období v průběhu této fáze představovala spolupráce s Katedrou studií občanské společnosti Fakulty humanitních studií UK v Praze, v jejímž rámci uskutečnila Brumovská v průběhu akademického roku 2006/2007 studijní stipendijní pobyt na Gotoborg University. Zde získala hodnotné a rozsáhlé materiály pro studium problematiky mentoringu a podklady pro analýzu dosavadní úrovně a témat výzkumu v této oblasti.

Třetí, závěrečnou fázi výzkumu představovala fáze zpracování, analýzy a vyhodnocení výzkumného materiálu. Časově pokrývá období od dubna 2007 do června 2007. Pro vyhodnocení a analýzy výzkumného materiálu jsme používaly kvalitativní metody, konkrétně metodu obsahové analýzy.

5.2 Metodologie

5.2.1 Sběr dat

Výchozím výzkumný materiál pro kvalitativní analýzy představují přepisy polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů pořizených na supervizních setkáních programu Pět P v Praze v letech 2000 – 2003. Supervize byly vedené formou skupinových setkání cca 20 dobrovolníků/mentorů s psychologem/supervizorem programu. Nejčastější formou vedení supervize byly polostrukturované rozhovory k vybraným tématům. Supervizní skupina se setkávala jednou měsíčně po dobu nejméně 10 měsíců. Výpovědi mentorů byly povinně zaznamenávány po dobu trvání jejich kontraktu o mentoringu, tj. 10 měsíců. Po vypršení kontraktu chodili mentoři na supervize z vlastní vůle nebo chodit přestali a nahradili je noví mentoři. Základní výzkumný materiál tvořily záznamy supervizních rozhovorů mapující období tří let (2001 – 2003), shromážděné v dokumentu označovaném v programu Pět P jako „Zápisy ze supervizí“. Tento dokument tvoří cca 70 normostran přepisů rozhovorů o průběhu cca 20 mentoringových vztahů.

Dobrovolníci vypovídali o průběhu jejich mentoringového vztahu vždy během posledního měsíce od poslední supervize. Supervizní setkání měla umožnit sledovat zvláštní události ve vztahu mentora a jeho svěřence. Psycholog v průběhu supervize klade otázky, plní úlohu odborného poradce či supervizora vztahu a spolu s koordinátorkou programu Pět P má možnost při zvláštních událostech intervenčně zasahovat. Koordinátorka pořizovala zápis o výpovědích všech dobrovolníků a sloužila jako odborná poradkyně v některých tématech vztahu. Zasahovala rovněž při speciálních událostech ve vztahu dobrovolníků s dítětem jako sociální pracovnice (např. při narušeném kontaktu dítěte s dobrovolníkem nebo při problémech dobrovolníka s rodinou dítěte).

K další výzkumné analytické práci jsme z celého dokumentu Zápisy ze supervizí vybrali vzorek zápisů o 12 mentoringových vztazích od 12 dobrovolníků. Tyto zápisy mapovaly průběh kvalitních a uspokojivě probíhajících vztahů i vztahů, které brzy po svém započetí musely být ukončeny. Podmínkou výběru záznamů konkrétního mentoringového vztahu bylo, aby zápisy ze supervizí sledovaly dobrovolníky pravidelně každý měsíc od první schůzky po dobu nejméně 8 měsíců. Kritérium zkušenosti po dobu 8 měsíců je založené na výsledcích předchozího výzkumu o době trvání vztahu, po které je možno pozorovat jeho průběh, možné přínosy a rysy kvality (viz například Grossman, Styles, 1998).

Devět zápisů ze supervizí mělo trvání vztahu nejméně 8 měsíců, po které byl průběh vztahu pravidelně každý měsíc zaznamenáván. Analýza průběhu těchto vztahů měla sloužit pochopení *dynamiky vývoje mentoringového vztahu* (DeVito, 2001, Rhodes, 2002, Grossman, Styles, 1998). Dva vztahy, které jsme vybrali k analýze ze Zápisů ze supervizí, musely být ukončeny do jednoho měsíce po jejich zahájení vztahu. Zápisy o těchto vztazích byly vybrány za účelem pochopení *vlivu shody či neshody očekávání mentorů s realitou prvního kontaktu na další průběh vztahu* (Grossman, Styles, 1998). Poslední z 12 vybraných vztahů skončil rovněž předčasně, v době do 5 měsíců jeho trvání. Lze na něm pozorovat dynamiku, jež je ovlivněna neúspěšným přístupem mentora k dítěti a důsledkem je předčasné ukončení vztahu (Morrow, Styles, 1995, Sipe, 2006). Bližší poznání rysů této dynamiky umožní vyvarovat se podobným případům v budoucnosti.

Autorka této výzkumné zprávy, Tereza Brumovská, působila v letech 2000 – 2003 v programu BBBS/Pět P jako dobrovolník – mentor a osobně se pravidelně účastnila všech zaznamenaných supervizních rozhovorů. Díky osobní účasti na těchto supervizních setkáních, měla možnost slyšet dobrovolníky osobně a byla velmi dobře obeznámena s jejich průběhem jednotlivých vztahů ve sledovaném časovém období. To s sebou do realizace našeho výzkumu přináší velmi cenný rozměr zkušenosti zúčastněného pozorování průběhu polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů zaznamenaných koordinátory programu Pět P. Právě tato individuální zkušenost zúčastněného pozorování byla nejvíce zhodnocena při realizaci osového tématu výzkumu: identifikace hlavních témat fází vztahu, které umožnily tvorbu typologie mentoringových vztahů.

5.2.2 Respondenti

Dobrovolníci z vybraných vztahů byli v 8 případech studenti VŠ nebo VOŠ, často oborů pomáhajících profesí. Tři dobrovolníci byli již zaměstnaní. Jejich průměrný věk je 23 let. Dva dobrovolníci byli mužského pohlaví, 10 dobrovolnic pohlaví ženského.

5.3 Metoda analýzy dat

Analýza výzkumného materiálu probíhala v několika fázích: Nejprve bylo nutné u výchozího dokumentu Zápisy ze supervizí oddělit záznamy o jednotlivých vztazích, tak by bylo možné sledovat jejich trvání. Získali jsme tak 12 záznamů – případových studií – o jednotlivých vztazích v průběhu období nejméně 8 měsíců jejich trvání.

V další fázi analytické práce s výzkumným materiálem jsme u těchto případových studií identifikovali jednotlivé fáze vztahu podle výše popsaných fází průběhu mentoringového vztahu (DeVito, 2001, DuBois, Karcher, 2006, Kram, 1985). Získali jsme tím informace o průběhu 5 fází pro všech 12 zmíněných vztahů. Fáze mentoringového vztahu jsme nazvaly: *Očekávání*, *První kontakt*, *Poznávání*, *Ustálení vztahu*, *Další průběh vztahu*. U každé z fází průběhu vztahu jsme identifikovaly cca 12 variant toho, jak každá jednotlivá fáze probíhala.

Třetím krokem analýzy výzkumného materiálu byla kategorizace jednotlivých fází průběhu mentoringového vztahu podle tématu, který dle výpovědí dobrovolníků vystupoval u každé fáze nejzřetelněji. Hlavní témata jednotlivých fází jsou stanovena na základě výzkumného materiálu, výsledků pilotní studie Brumovské (2003), a dle poznatků výzkumu a studia tématu dilemat výchovného vztahu (Morrow, Styles, 1995, DuBois, Karcher, 2006, Štech, 1999, Pelikán, 2002, Media, Lutz, 2004). Ve fázi *Očekávání* bylo hlavním tématem určeno *očekávání dítěte*. Ve fázi *Prvního kontaktu* byl hlavním tématem *způsob navázání kontaktu s dítětem*. Ve fázi *Poznávání* se dobrovolníci dělí podle přístupu k dítěti, který lze z jejich výpovědí identifikovat. *Přístup k dítěti* je tedy hlavním tématem této fáze. Ve fázi *Ustálení vztahu* se dobrovolníci dělí podle vyjádřené spokojenosti/nespokojenosti/problémů ve vztahu. Hlavním tématem fáze je *spokojenost dobrovolníka*. Fáze *Dalšího průběhu vztahu* kategorizuje zaznamenané vztahy na typy dalšího průběhu vztahů, které se během 8 měsíců v programu Pět P vytvořily.

Čtvrtým krokem analýzy výzkumného materiálu je formulace kategorií fází mentoringového vztahu. Kategorie vznikly podle odlišností v jednotlivých fázích vztahu na základě předem identifikovaného společného tématu. Některé kategorie se dále dělí na subkategorie, a to v případě, že průběh vztahu v jedné kategorii je možno dále odlišit. Spojením kategorií a subkategorií v jednotlivých fázích vznikla typologie mentoringového vztahu v průběhu 8 měsíců, která zachycuje dynamiku průběhu vztahů v programu Pět P. Spojili jsme související kategorie jednotlivých fází sledovaných vztahů ze Zápisů ze supervizí, a získali jsme typologii vztahů s jejich charakteristickými rysy, jež program Pět P vytváří.

Fáze vztahu	Hlavní téma fáze	Kategorie tématu	Subkategorie tématu	
Očekávání	Očekávání dítěte	Pozitivní		
		Negativní		
		Konkrétní		
První kontakt	Způsob navazování prvního kontaktu	Pozitivní	Pozitivní	Negativní
		Negativní	Spontánní, rychlé navázání kontaktu během první schůzky	Obavy z přijetí dítětem
		Nastavení konkrétního cíle	Dobré navázání kontaktu během 1. měsíce průběhu vztahu	Naprostý nesoulad dobrovolníka a dítěte
Poznávání	Přístup mentora k dítěti	Rovnocenně-přátelský přístup	Subkategorie přístupu zaměřeného na dítě:	
		Přístup zaměřený na dítě	A) Vztah se setrvačností mentora ve vztahu	
		Autoritativně-intencionální přístup	B) Vztah s dilematem / nejistotou / problémem mentora	
Ustálení vztahu	Spokojenost mentora	Mentor je spokojený – dítě je spokojené		
		Mentor je nespokojený – dítě je spokojené		
		Mentor řeší problém/dilema ve vztahu		
		Dobrovolník je spokojený – dítě je nespokojené (?)		
Další vývoj vztahu	Vývoj po osmi měsících trvání vztahu	Vývoj v kvalitě a přínos mentoringu		
		Setrvačnost a ukončení		
		Zhoršení vztahu se změnou přístupu mentora		
		Zhoršení a ukončení		
		Pokračování s rizikem vytvoření závislosti dítěte na mentorovi		

Tabulka 1: Kategorizace fází průběhu mentoringového vztahu.

5.4 Etické otázky výzkumu

5.4.1 Požadavek informovanosti respondentů

Požadavek se týká informovanosti respondentů o cílech a přínosech výzkumné studie, na níž se podílejí, a to ještě před zahájením výzkumu (podle Švédského výboru pro výzkum v humanitních a sociálních vědách, přednáška o Etice ve výzkumu, 2.12.2006, Universita v Goteborgu).

Rozhovory s respondenty – mentory programu Pět P probíhaly během povinných supervizí v letech 2000 – 2003 a byly zaznamenány do dokumentu Zápisy ze supervizí, který je vlastnictvím programu. Jedná se tedy o případ, kdy dokument v době, kdy se výzkumná studie připravuje, již existuje, o jeho využití rozhodují koordinátoři programu – jako třetí zúčastněná strana zastupující respondenty a požadavek informovanosti respondentů se na tento případ nevztahuje (podle Švédského výboru pro výzkum v humanitních a sociálních vědách, přednáška o Etice ve výzkumu, 2.12.2006, Universita v Goteborgu).

5.4.2 Požadavek souhlasu respondentů

Souhlas s použitím dokumentu může dát třetí strana (koordinátor mentoringového programu) v případě, že se nejedná o dokument osobní povahy nebo dokument, který porušuje etické normy. V ostatních případech musí respondenti dát ke své účasti ve výzkumu souhlas. (podle Švédského výboru pro výzkum v humanitních a sociálních vědách, přednáška o Etice ve výzkumu, 2.12.2006, Universita v Goteborgu).

Dokument Zápisy ze supervizí byl k dispozici pro všechny účastníky supervizí – mentory programu Pět P. Dokument byl rozeslán pravidelně po každé supervizi všem jejím účastníkům s jejich souhlasem. Pro účely výzkumné studie byl použit se souhlasem koordinátora programu Pět P. Lidé, kteří se osobně neúčastnili supervizí programu Pět P jako dobrovolníci – mentoři, k originálu tohoto dokumentu neměli přístup.

5.4.3 Požadavek ochrany osobních dat

Všechny informace o účastnících studie mají být zajištěny nejvyšší možnou ochranou osobních dat a mají být uchovány tak, aby k nim neoprávněné osoby neměly přístup. Zaměstnanci zpravidla podepisují souhlas o mlčenlivosti. Všechny informace mají být zaznamenány, uchovávány, kódovány a uváděny tak, aby nebyly rozpoznatelné dalšími,

třetími osobami (podle Švédského výboru pro výzkum v humanitních a sociálních vědách, přednáška o Etice ve výzkumu, 2.12.2006, Universita v Goteborgu).

Všichni dobrovolníci – mentoři i zaměstnanci programu Pět P podepisují Dohodu o mlčenlivosti, která platí i v případě použití dokumentů programu pro jeho výzkum. Všechna osobní data (jména) a data týkající se etických otázek, byla změněna a nejsou pravá. Dokument Zápisy ze supervizí je pro účely výzkumné zprávy uváděn v obecné podobě. Respondenti supervizních rozhovorů ani další zúčastněné osoby nejsou v této podobě dokumentu konkrétně rozpoznatelné a otázky týkající se etiky studie či osobních dat respondentů, byly z dokumentu vyřazeny.

5.4.4 Požadavek omezeného použití dat

Informace obdržené o respondentech se mají použít pouze a výhradně pro účely výzkumu. Je vyloučeno jejich použití pro komerční a další nevýzkumné cíle. Získané informace o respondentech, jejichž užití pro výzkumné účely by mělo přímý dopad na konkrétní osoby, nemají být použity, dokud není získán osobní souhlas od osob, jichž se problematika týká (podle Švédského výboru pro výzkum v humanitních a sociálních vědách, přednáška o Etice ve výzkumu, 2.12.2006, Universita v Goteborgu).

Data z dokumentu Zápisy ze supervizí jsou použita výhradně pro účely studie mentoringového vztahu programu Pět P. Použití dokumentu Zápisy ze supervizí nebude využito pro jiné nevědecké či komerční účely. Všechna data o respondentech byla pečlivě zvážena vzhledem k etice výzkumu. Nebyla nalezena žádná data, jejichž využití v této studii by mělo vliv na další život zúčastněných osob výzkumu.

5.5 Limity a silné stránky výzkumu

5.5.1 Limity na úrovni výzkumného materiálu

Zápisy polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů supervizora s dobrovolníky, o které se opírá naše badatelská práce, vznikaly jako jeden z prvních rozsáhlých materiálů určených k výzkumu vývoje mentoringového vztahu. Záznamy, které tvořily podklad pro tvorbu tohoto dokumentu, vznikaly na základě psaných poznámek a přepisů koordinátorek programu Pět P, které se supervizí účastnily. Je tedy nutné počítat s jistou úrovní zkratky v záznamu emocí a projevů provázejících diskuse zejména k problematickým či citlivým

tématům. Při tvorbě nové studie, která by se měla o záznamy supervizí opírat, bychom doporučovaly užití digitálního rekordéru, ze kterého by se průběh supervizních setkání přepisoval do dokumentu Zápisy ze supervizí.

5.5.2 Reliabilita

Reliabilita výzkumu znamená, že výzkum lze opakovat vícekrát ve stejném postupu (Gilbert, 2001). Kvalitativní výzkum je spíše opakovatelný (Hendl, 2006). Metoda sběru dat – zápisy polostrukturovaných rozhovorů, spojené s osobní účastí autorky studie na těchto setkáních – je limitována pro další výzkumníky časem a osobní účastí v programu Pět P. Respondenti a mentoringové vztahy, které budou předmětem nové studie, se mohou lišit. Supervizor, koordinátor programu Pět P a místo supervizních setkání se budou pravděpodobně také lišit. Nicméně bude-li možné – vzhledem k etice výzkumu a ochraně osobních dat – poskytnout nový dokument Zápisy ze supervizí, sebraný během nového období fungování programu Pět P výzkumníkům, je analýza tohoto dokumentu opakovatelná stejnou metodou obsahové analýzy dokumentu, která je detailně popsána v této studii. Analýza dokumentu Zápisy ze supervizí je opakovatelná a její opakování je dle našeho názoru žádoucí.

5.5.3 Validita

Validita výzkumu znamená, že daná metoda výzkumu opravdu měří danou výzkumnou koncepci (Gilbert, 2001). Dokument Zápisy ze supervizí vznikl ve vazbě na pravidelné supervizní rozhovory dobrovolníků se supervizorem a zachycuje tak výpovědi mentorů o jejich vztazích v pravidelně se opakujících intervalech. Jedná se proto o metodu sběru dat relevantní k zodpovězení výzkumných otázek této studie.

5.5.4 Omezení výzkumu

Pro zvýšení možnosti zobecnění našeho výzkumu pro oblast mentoringu (Gilbert, 2001) by v příští studii, která bude zkoumat povahu mentorského vztahu, bylo možné zkombinovat data dokumentu Zápisy ze supervizí s dalšími dokumenty, které zaznamenávají vývoj mentoringového vztahu (např. Zápisy ze schůzek od dobrovolníků) a ty pak v analýze vývoje vztahu porovnat a propojit. Úskalí takové triangulace dat (Gilbert, 2001) však spočívá v pravidlech etiky výzkumu, týkající se ochrany osobních dat. Vzhledem k etice výzkumu je málo pravděpodobné, že lze triangulaci dat Zápisy ze supervizí s dalšími daty výše popsaným

způsobem v praxi provézt. Pro analýzu dat, která by využila triangulace více dokumentů o povaze mentoringového vztahu, je nutné již ve fázi designování výzkumu pečlivě zvážit a ošetřit etická hlediska využití dat, která zachycují osobní údaje účastníků mentoringového programu. V tom spočívá omezení kvalitativního výzkumu mentorského vztahu.

6 Výsledky výzkumu

6.1 Fáze mentoringového vztahu a jejich typické projevy

6.1.1 Očekávání

Celkem u 10 dobrovolníků (D1 – D10) je v dokumentech možné identifikovat přítomnost jejich očekávání ohledně dítěte a vztahu s ním. Všichni dobrovolníci si svou představu a očekávání dítěte modelují na psychosociálním výcviku programu ještě před zahájením vztahu. Z 10 dobrovolníků, kteří uvedli svá očekávání ještě před zahájením vztahu v zápisech ze supervizí, jsou:

6.1.1.1 Negativní očekávání:

D1 – Obavy před první schůzkou, dobrovolnice čekala jiné dítě

D2 – Očekávání problému při navazování kontaktu

D3 – Očekávání jiného než hyperaktivního dítěte, které mělo být dobrovolnici svěřeno

6.1.1.2 Pozitivní očekávání

D4 – Maminka dítěte je vstřícná, dobrovolnice je bez obav

D5 – Podle mínění supervizora dobrovolnice čekala jednoduchý a pěkný vztah

D6 – Dobrovolnici nabídka dítěte hodně oslovila

6.1.1.3 Konkrétní očekávání:

D7 – Chce dítě směřovat, ale ještě neví kam

D8 – Dobrovolnice chtěla zlobivé dítě

D9 – Dobrovolnice ví, že dítě trpí depresemi, nesnáší mobilní telefony a počítače, vnímá svoji jinakost, otec má problém s alkoholem

D10 – Dobrovolník ví, že dítě má Tourettův syndrom a troufá si na něho

6.1.2 První kontakt

První kontakt pouze s dítětem probíhal po úvodní schůzce koordinátora s dobrovolníkem, dítětem a rodičem v kanceláři programu. Dobrovolník měl tedy první kontakt s dítětem již na této schůzce, nicméně ovlivněný přítomností dalších osob. První zážitky z první individuální schůzky s dítětem můžeme podle výpovědí mentorů rozdělit na pozitivní a negativní.

6.1.2.1 Negativní první kontakt

Negativní zážitek z prvního kontaktu můžeme dále rozdělit na **další dvě varianty**:

- 1. Obavy z přijetí dítětem**
- 2. Naprostý nesoulad dobrovolníka a dítěte v prvním kontaktu**

Ad. 1. Obavy z přijetí dítětem

Dobrovolnice D1 a D8 vypověděly, že si nejsou jisté přijetím ze strany dítěte. Dobrovolnice D8 popisuje první schůzku jako hezkou, dítě jako milé, ale málo vzpurné. Bojí se, zda bude schopno ji přijmout jako kamarádku díky velkému věkovému rozdílu, zda bude schopná s ním „blbnout“. Vzhledem k tomu, že očekávala zlobivé dítě, realita první schůzky se stydlivým nesmělým dítětem byla úplný opak jejího očekávání.

Dobrovolnice D1 měla po první schůzce podobné pocity z nejistoty přijetí dítětem. Neshodla se s dítětem na společné náplni schůzky, od začátku čekala jiné dítě. Dítě navíc projevovalo nezájem o nabídku jiných aktivit, což dobrovolnici ještě více znejišťovalo. Toto odmítání trvalo v průběhu celého prvního měsíce. Vztah byl nakonec po krátké době špatného navázání prvního kontaktu ukončen.

Ad 2. Naprostý nesoulad dobrovolníka a dítěte při prvním kontaktu

Dobrovolnice D5 po první schůzce vypověděla, že má se svým dítětem velké problémy, nerozumí si s ním a vztah chce ukončit. Na rozdíl od očekávání dobrovolnice, která čekala nekomplikované dítě, byla realita prvních schůzek o hodně složitější. Dobrovolnice se cítila zaskočená. Navzdory tomu, že se ze strany dítěte jednalo o běžné testování zájmu dobrovolnice a pro jiného dobrovolníka by toto dítě mohlo být výzvou, dobrovolnice D5 tuto výzvu nezvládla a vztah se rozhodla ukončit už po prvním měsíci jeho trvání.

6.1.2.2 Pozitivní první kontakt

Pozitivní navázání prvního kontaktu lze dále rozdělit do dalších variant:

- 1. Spontánní, rychlé a přátelské navázání prvního kontaktu**
- 2. Dobré navázání prvního kontaktu během prvního měsíce**

Ad 1. Spontánní, rychlé a přátelské navázání prvního kontaktu

Čtyři dobrovolníci (D2, D3, D9, D11) popisují překvapení z toho, jak rychle a spontánně byl jejich kontakt s dítětem navázán. Popisují překvapení z lehkosti, s jakou děti s nimi kontakt

navazují, nadšení, soulad s jejich očekáváním (D9), realitu první schůzky líčí jako pozitivní a překonávající jejich očekávání (D3 – Dobrovolnice je spokojená, čekala to horší). Očekávání dobrovolníků byla buď pozitivní, nebo horší, než byla realita prvního kontaktu. Dobrovolníci projevili s navázáním prvního kontaktu spokojenost. Zdá se, že svou roli ve vytváření prvního dojmu a navazování kontaktu s mentorem, sehrávala i převažující spontaneita v komunikaci dětí. Děti se chovaly uvolněně a přátelsky, braly mentora převážně jako staršího kamaráda.

Ad 2. Dobré navázání prvního kontaktu během prvního měsíce

První dojem dobrovolníků z prvních kontaktů je dobrý. Vztah byl navázán úspěšně a pomalu se rozvíjí v další fázi poznávání (D4, D6, D12). Dobrovolnice dítě pozorují a snaží se poznat jeho potřeby a přizpůsobit se jim. Na supervizi popisují, jak dítě vnímají a popisují i jeho reakce po první schůzce. Nezmiňují přímo první dojem, ale první 3 – 4 schůzky na první supervizi po zahájení vztahu. Jejich očekávání před zahájením vztahu byla buď pozitivní, nebo očekávaly větší problémy, než se objevují v realitě vztahu.

Všichni dobrovolníci v pozitivní kategorii jsou spokojeni s navázáním prvního kontaktu. Jejich reakce na tuto zkušenost je ale různá. Jedna skupina dobrovolníků začíná s dítětem navazovat rovnocenný přátelský vztah, druhá skupina se zaměřuje na identifikování potřeb a charakteru dítěte a jeho přizpůsobení. Třetí skupina si ve vztahu dává konkrétní cíl, k němuž chce s dítětem dospět.

6.1.2.3 Nastavení konkrétního cíle

Dobrovolník si během navazování prvního kontaktu určuje cíle, kterých chce s dítětem ve vztahu dosáhnout: Dobrovolníci D7, D9 a D10 si po první schůzce ve vztahu určují konkrétní cíle, kam usilují s dítětem směřovat nebo čeho chtějí ve vztahu s dítětem dosáhnout. Tyto cíle souvisí s pochopením jejich role ve vztahu a s očekáváním vztahu k dítěti, o čemž si ještě před zahájením vztahu utváří konkrétní představu. Jejich cílem je nejčastěji „posunout“ dítě jiným směrem pomocí pozitivního vlivu jejich vztahu k dítěti. Konkrétně se tyto představy ztělesňují v cíli pomáhat rozvíjet talent dítěte (D7), více ho zapojit do většinové společnosti, vyvést dítě ze „stok a popelnic“ (D10) a pomoci dítěti zvládat alkoholismus otce nebo jeho uzavřenost (D9).

6.1.3 Poznávání

Tato fáze se v zápisech ze supervizí objevuje zhruba od počátku druhého měsíce vztahu. Domníváme se, že je možno fázi prvního kontaktu od fáze vzájemného poznávání odlišit změnou práce s prvními dojmy ze vztahu. Zatímco ve fázi prvního kontaktu hrají důležitou roli první dojmy z kontaktu s dítětem jako takové, ve fázi poznávání je možné rozeznat přístup mentora, se kterým k dítěti na základě prvního dojmu, očekávání, prožívání vztahu atd. přistupuje – tedy jakési zpracování prvního dojmu.

Fáze poznávání může trvat různě dlouhou dobu. Jedná se o fázi, ve které dobrovolník poznává dítě prostřednictvím společně strávených aktivit. Dítě se v některých případech „otrkává“ a začíná si dovolovat více než na začátku kontaktu s mentorem. Dobrovolník a dítě si vzájemně vymezují hranice vztahu, ve kterých se má vztah v budoucnu pohybovat. Poznávají také, co je baví. Někteří dobrovolníci se zaměřují na poznávání aktivit, které dítě zabaví. V této fázi přicházejí první konflikty, které vytváří příležitosti pro vzájemné poznávání dítěte a dobrovolníka a ke kvalitativním proměnám jejich vztahu. Dítě může dobrovolníka „zkoušet“ a různě testovat: hledat, kam může zajít, co si k němu může dovolit a jaký má dobrovolník o něho zájem. Dobrovolník poznává blíže dítě, jeho sociální zázemí, jeho osobnost a zájmy.

Typologie přístupu mentorů k dítěti

Vývoj vztahu ve fázi poznávání lze rozdělit na několik variant podle přístupu mentora k dítěti:

- 1. Rovnocenně-přátelský přístup**
- 2. Přístup zaměřený na dítě**
- 3. Autoritativně - Intencionální přístup**

6.1.3.1 Rovnocenně-přátelský přístup

Dobrovolník je rovnocenným partnerem dítěti v roli kamaráda. Do této kategorie spadají dobrovolníci D2 a D6. Vztah je vzájemný, přátelský. Po okamžitém spontánním navázání prvního kontaktu s dítětem vztah pokračuje ve stejném intenzivním duchu vzájemného poznávání. Dobrovolník chápe svoji roli jako starší kamarád dítěte a užívá si společné trávení času s dítětem ve společných aktivitách. Dobrovolník se s dítětem postupně vyladuje na stejnou komunikační vlnu a komunikace s dítětem pro něho není problém. Dobrý dojem z prvního kontaktu s dítětem se transformuje do pozitivní atmosféry vztahu. Rodiny dětí

fungují spíše bezproblémově, potřeba vztahu u dětí spočívá spíše v jejich osobních špatných zkušenostech, obtížích navázat kontakt s vrstevníky, v jejich odlišnosti od vrstevníků. Dobrovolníci jsou ve vztahu spokojeni. Jsou zaměřeni na poznávání osobnosti dítěte, vnímají jeho povahu a potřeby (*D6 – Dítě je podle dobrovolnice přecitlivělé. Dobrovolnice váhá, do jaké míry v něm posilovat samostatnost a do jaké míry mu poskytovat bezpečí.*) Překonávají také první problémy (*D2 – zdravotní problémy dítěte*) Mají zájem se dítěti věnovat i ve ztížených podmínkách a udržet s ním kontakt (návštěvy na psychiatrii). Dochází také k prvním kontaktům s rodiči dítěte, u kterých si dobrovolník buduje svou roli v rámci rodiny dítěte.

6.1.3.2 Přístup zaměřený na dítě

Dobrovolník dítě pozoruje a snaží se vztah přizpůsobit potřebám a přáním dítěte: Do této kategorie spadají výpovědi dobrovolníků D3, D4, D8, D9, D12. Fáze poznávání u těchto dobrovolníků probíhá tak, že dobrovolník pozoruje, co dítě baví a snaží se vyhovět jeho přáním a potřebám, kterým se sám přizpůsobuje. A to bez ohledu na fakt, zda si aktivity s dítětem dokáže užívat či ne. Dobrovolník je spíše v roli rodiče než rovnocenného kamaráda, v některých případech i díky velkému věkovému rozdílu mezi ním a dítětem. Dítěte upřednostňuje individuální hru před možností trávit čas v aktivitách společně s dobrovolníkem. Potřebou dětí v těchto typech vztahů je – zdá se – spíše odreagovat se od prostředí rodiny, které je složité a těžké. Dobrovolníci se snaží přizpůsobit všechny aktivity přáním dítěte, i když je samotné příliš nebaví. Náplň schůzek se nemění, ale dítě na schůzkách spíše vyžaduje stereotypní opakování stejných činností, které slouží jako odreagování od jeho rodiny. Vybalancování kontaktu s rodičem je také téma dobrovolnic D3 a D12, na jejichž děti mají díky jejich nízkému věku rodiče velký vliv a zároveň se díky složitosti rodin snaží vztah dobrovolníků kontrolovat.

Dobrovolnice D8, která ve fázi poznávání překonává své počáteční obavy z navázání kontaktu s dítětem, které není podle jejích představ, se smiřuje s jeho povahou a poznává ho. Podniká s ním aktivity, přizpůsobuje svou původní představu o dítěti realitě a navazuje dobrý kontakt s rodinou dítěte. Přizpůsobuje vztah potřebám a osobnosti dítěte.

Dobrovolník D12 má přátelský přístup k dítěti, přesto stále dítě pozoruje jakoby zvenčí v roli starší zkušené autority. Není ve vztahu rovnocenně angažovaný, ale spíše se na něm podílí v roli pozorovatele dítěte. Ve fázi poznávání překonává s dítětem obtížné

okamžiky (záchvaty agrese dítěte, hospitalizace a schůzky na dětské psychiatrii). Je zaměřený na dítě a snaží se s ním překonávat jeho problémy. Snaží se respektovat dítě v jeho individualitě a vyrovnat se s problémy, které ho ve vztahu s dítětem potkávají (záchvaty agrese dítěte). Jeho zážitky jsou možná ale příliš silné a dobrovolník začíná řešit dilema přijetí či nepřijetí dítěte.

Přístup dobrovolnice D9 je přátelský, ale zároveň můžeme vidět snahu o směřování dítěte směrem, který určuje dobrovolnice. Dobrovolnice vidí smysl vztahu ve vyřešení konkrétních problémů, které jsou u dítěte a v jeho okolí zjevné na první pohled. Vystupuje v roli vnějšího „spasitele“ dítěte a jeho rodiny. Chápe svoji roli ve vztahu nikoliv jako přátelské provázení dítěte, ale jako vnější intervencí, která má pomoci vyřešit problémy dítěte a jeho okolí. V zápisech ze supervizí se tento postoj projevuje tak, že dobrovolnice mluví nejen o dítěti a jeho problémech, kvůli kterým je hospitalizované, ale zároveň se snaží přijít na podstatu problémů dítěte, které vidí v rodině. Její intervence do rodiny se projevuje i tak, že vedle dítěte navazuje kontakt i s jejími dalšími členy. Tento přístup je opačným přístupem k první, přátelské kategorii dobrovolníků. Dobrovolnice nemluví o schůzkách, jejich náplni a zážitcích z nich, ale snaží se řešit problémy dítěte a jeho rodiny.

6.1.3.3 Autoritativně-intencionální přístup

Dobrovolník má konkrétní cíl a směřuje dítě k jeho plnění. Je spíše v roli rodiče, dospělé autority. Vztahem chce naplnit konkrétní cíl, kterým má dítěti pomoci. Dobrovolník vidí v naplnění tohoto cíle smysl jeho působení v Pět P. Chápe smysl své role jako konkrétní naplnění nějakého úkolu v životě dítěte, kterým by změnil jeho vývoj. Tento přístup je intencionální, tlačí dítě směrem k dobrovolníkem vytyčenému cíli. Cíl je stanoven na základě informací o dítěti od koordinátorů a supervizora programu a na základě interpretace těchto informací a motivace dobrovolníka. Nezohledňuje přání ani potřeby dítěte a může ve vztahu vytvářet napětí.

Dobrovolnice D7 bojuje s tím, do jaké míry má dítě někam „posunovat“. Vytváří ve vztahu napjaté situace tím, že na něj má požadavky, k nimž nehledá souhlas dítěte. Stres dítěte vznikající v mentoringovém vztahu se přenáší i do jeho rodiny, která vztah kontroluje zvnějšku, a na žádost matky je díky nárokům a intencionalitě dobrovolnice vztah ukončen. Její přístup není konstruktivní a nároky, které dobrovolník na dítě klade bez ohledu na jeho

přání, vytvářejí stres a mají na vztah destruktivní účinek. Dobrovolnice sama popsala vztah slovy: „...každá jdeme po jiné cestě.“

Dobrovolník D10 pracuje s náročným dítětem, které trpí sociální fobií. Úkol, který si ve vztahu stanovil, bylo naučit dítě sociálně přijatelným zájmům a aktivitám. Dobrovolník má opačný přístup než dobrovolníci zaměřeni na dítě. Dobrovolník je autoritou, sám stanovuje normy a hranice vztahu a určuje, jaké aktivity budou s dítětem podnikat. Bere dítě jako partnera, ale pravidla vztahu určuje on z titulu dospělé autority, která má dítě nasměrovat pozitivním prosociálním směrem. Požadavky, které vyjadřuje dítě, jsou v rozporu se sociálními normami. Dobrovolníkův cíl je dítě tyto návyky, které jsou většinou společností těžko akceptovatelné, odnaučit. Dobrovolník se snaží dítě zaujmout a ukázat mu nové aktivity, společensky všeobecně akceptované.

6.1.4 Ustálení vztahu

Vztahy pokračují do fáze ustálení po cca 3 – 4 měsících. Schůzky a aktivity na nich jsou ustálené, krize a zkoušky při poznávání dítěte jsou překonány. Problémy na supervizích se nyní řeší spíše v úrovni spokojenosti a pochybností dobrovolníků. Vztahy lze v této fázi rozdělit podle spokojenosti a problémů dobrovolníků na **3 varianty**:

- 1. Dobrovolník je spokojený – Dítě je spokojené**
- 2. Dobrovolník je spokojený – Dítě je nespokojené (?)**
- 3. Dobrovolník je nespokojený – Dítě je spokojené**
- 4. Dobrovolník řeší dilema/Problém vztahu**

6.1.4.1 Dobrovolník je spokojený – Dítě je spokojené

Ve fázi ustálení vztahu se u dobrovolníků D2, D6, D9 a D10 nevyskytují již problémy týkající se vzájemného vyladování. Pozornost dobrovolníků se obrací k dětem a jejich potřebám a problémům. Dobrovolníci D2 a D6 si bez problémů užívají vztah a aktivity v něm společně s dítětem, nemluví o žádných problémech, jen o příjemných zážitcích.

6.1.4.2 Dobrovolník je spokojený – Dítě je nespokojené (?)

Dobrovolníci D9 a D10 jsou ve vztahu zaběhnutí a spokojení, ale oba mají, na rozdíl od předchozích dvou, tendence řešit problémy dětí a jejich okolí. Do vztahu s dítětem jsou zainteresováni také rodiče dětí. Dobrovolníci se cítí spíše asi jako intervence zvenčí, která má

v rodině něco změnit. Supervizor upozorňuje, že se dítě může cítit ohroženo koalici dobrovolníků s jeho rodiči. Upozorňuje také, že není rolí dobrovolníka navazovat vztahy s rodinou a snažit se o vnější „intervenci“, ale budovat přátelský vztah výhradně s dítětem.

6.1.4.3 Dobrovolník je nespokojený – Dítě je spokojené

Dobrovolníci D4 a D12 řeší dilema vlastní spokojenosti ve vztahu oproti pomoci dítěti plněním jeho přání a potřeb. Dobrovolnice jsou zaměřeny na dítě a jeho potřeby. Podřizují dítěti veškeré aktivity, přestože si je samy neužívají. Toto „sebeobětování“ vnímají takto formu pomoci dítěti. Tak se rozvíjí vztah, v němž je dítě spokojené, ale dobrovolník ne. Úsilí dobrovolníka dítěti se „obětovat“, podřídít mu svůj čas a zájem je pochopitelně po čase velmi vyčerpávající.

Dobrovolnice D4 po 4 měsících na supervizi vypovídá, že je ve vztahu s dítětem unavená. Celkový dojem ze vztahu jí nedává smysl. Dítě není ochotno změnit náplň nebo formu schůzek a dobrovolnice nechce s dítětem o této věci diskutovat, je to pro ni příliš náročné. Není dle svých slov autoritativní typ, který by nastavoval pravidla vztahu, spíše se podřídí přáním dítěte, ačkoliv jí vztah vyčerpává. Její osobní vlastnosti a složitá osobnost dítěte ve vzájemné kombinaci neumožňují změnu.

Dobrovolnice D12 má podobnou zkušenost. Po 5 měsících trvání vztahu jsou aktivity stále stejné, a pro dobrovolnici navíc nezábavné a nudné. Dítěti je pouhých 5 let a dobrovolnice vystupuje spíše v roli „rodiče“ a pečovatele. Při snaze změnit aktivity dítěte dobrovolnice zažívá zklamání z odmítavého přístupu dítěte. Dobrovolnice se sice stále snažila o pestřejší náplň schůzek, ale dítě stále projevovalo největší zájem jen o dětská hřiště a prolézačky, což pro dobrovolnici po 5 měsících trvání vztahu začalo být neúnosné.

6.1.4.4 Dobrovolník řeší dilema nebo vnější problém vztahu

Po 4 měsících trvání se vztah dítěte s dobrovolníky D3, D8 a D11 ustálil na nějaké podobě společně akceptovaných aktivit a schůzek, které probíhají pravidelně. Dobrovolníci ovšem projevují pochybnosti o funkčnosti kontaktu s dítětem. Dobrovolnice D8 vypovídá, že dítě souhlasí se vším, co ona řekne. Říká, že dítě je dvojaké, že mu nerozumí. Dobrovolnice od začátku vztahu řeší dilema přijetí či nepřijetí dítětem. Dobrovolník D11 je ve vztahu spokojený, ale byl několikrát svědkem záchvatů agrese dítěte, s jejichž zvládnutím měl osobně problém. Obával se, aby se nestal svědkem těchto záchvatů znovu. Dobrovolnice D3 je ve vztahu po 5 měsících spokojená, vztah je zaběhnutý a funguje. Významnou součástí

vztahu je ale komunikace s matkou dítěte, která je problémová. Rodina dítěte je důvodem, proč se dítě na doporučení sociální pracovníce dostalo do programu Pět P. Matka má snahu vztah prostřednictvím dítěte kontrolovat a ovlivňovat. Komunikace s ní je obtížná.

6.1.5 Další vývoj vztahu

Vývoj vztahů po 6-9 měsících jejich trvání pokračuje v supervizích setkáních zejména na ose spokojenosti dobrovolníka ve vztahu a důsledků individuální spokojenosti dobrovolníka ve vztahu:

- 1. Vývoj v kvalitu vztahu a přínos mentoringu**
- 2. Vývoj v setrvačnost mentora ve vztahu a ukončení**
- 3. Zhoršení a ukončení vztahu**
- 4. Náhlé zhoršení a změna přístupu mentora**
- 5. Pokračování vztahu s rizikem vytvoření závislosti dítěte na dobrovolníkovi**

6.1.5.1 Vývoj v kvalitu vztahu a přínos mentoringu

Dobrovolníci D2 a D6 pokračovali v realizaci vztahu za jejich spokojenosti déle než rok, tj. i po vypršení povinné doby trvání vztahu. Domníváme se, že tyto dva vztahy byly ukázkou přátelského, rovnocenného přístupu mentorů, který může změnit vztah v dlouhodobý neformální mentoring. Spokojenost dobrovolníků ve vztahu zde hrála, zdá se, svou roli. Dobrovolníci dokázali s dítětem vytvořit bezproblémový přátelský vztah, který se odehrává v linii *být ve vztahu s dítětem*, nikoliv „pouze pro“ dítě. Nehledali ve vztahu problémy dítěte či jeho okolí ani návody jak mu pomoci, ale provázeli dítě ve společných aktivitách. Respektovali osobnost dítěte a s případnými problémy se dokázali vypořádat tak, že nebyly překážkou jejich vztahu k dítěti. Hlavním tématem vztahu nejsou problémy dítěte a jejich řešení, ale pro obě strany příjemný čas strávený společnými aktivitami. Dobrovolníci si vztah s dítětem dokázali užívat. Projevovali stejnou míru angažovanosti ve vztahu dítě, což může vytvářet podmínky předpoklady pro rozvoj přátelství ve vztahu s dítětem. Pozitivní atmosféra a vzájemnost, angažovanost dobrovolníka v aktivitách a jeho spokojenost i po delší době trvání vztahu vytváří důvěru. V té chvíli se mentor stává významnou osobou v životě dítěte a vztah naplňuje princip neformálního mentoringu, roli mentora coby významného dospělého pro dítě.

6.1.5.2 Vývoj v setrvačnost mentora ve vztahu a ukončení vztahu

Dobrovolnice D4 a D12 ve vztahu se svými svěřenci setrvávají, i když nejsou ve vztahu spokojené a neužívají si společné aktivity s dítětem.

U dobrovolnice D4 celkový dojem vztahu, který byl pro ni nejasný a nedával jí smysl, trvá. Dítě se na dobrovolnici hodně vážalo a vyžadovalo hodně času a pozornosti. Zdá se, že přístup zaměřenosti na dítě, ve kterém dobrovolnice nedokázala stanovit hranice, ale následovala požadavky dítěte, byl v tomto případě zničující. Dítě jakoby dobrovolnici pohlcovalo čím dál víc do svého imaginárního světa a dobrovolnice neuměla z tohoto světa uniknout a nastavit jinou formu jejich vztahu. Dítě bylo náročné pro svůj vnitřní imaginární svět, náplň schůzek se týkala jenom těchto fantazií. Dítě se zároveň léčilo na dětské psychiatrii. Je otázkou, do jaké míry bylo vhodným klientem pro program Pět P – pro intervenci prostřednictvím neformálního přátelského vztahu. Jeho druhá dobrovolnice (D7) ve vztahu s tímto dítětem byla v intervenci programem stejně neúspěšná. Dobrovolnice D4 ve vztahu setrvávala po dobu jednoho roku. V okamžiku vnějších vlivů – změn v osobním životě dobrovolnice – se dobrovolnice rozhodla vztah po 1 roce jeho trvání ukončit.

Dobrovolnice D12 ve vztahu s dítětem také setrvávala, aniž by si schůzky s ním více užívala. Díky věku dítěte (5 let) se dobrovolnice často cítila v roli matky, což jí nevyhovovalo. Aktivity na schůzkách byly po celou dobu vztahu – 8 měsíců – stejné a výrazně se neměnily. Jednalo se o hry s 5letým dítětem – na princezny apod. Aktivity probíhaly převážně v bytě rodiny, což dobrovolnici také nevyhovovalo. Po neúspěšné snaze zaměřit společně strávený čas více na vnější okolí nebo na různé kulturní či sportovní aktivity se smířila s podobou interakce s dítětem i s náplní schůzek. Přesto v ní zůstávala snaha podpořit talenty dítěte, kterých si všimla. Díky složitému rodinnému prostředí (rodina náležející ke skupině Svědků Jehovových) a nízkému věku dítěte, kde pochopitelně výhradní právo rozhodovat o náplni schůzek Pět P chrání rodina dítěte, nedostala možnost talenty dítěte dále podporovat. Dobrovolnice vnímala pasivní roli ve vztahu s dítětem se značnou mírou nespokojenosti. Odmítala akceptovat uspokojivě svoji roli v mentoringovém vztahu jako roli velmi blízkou „dívce na hlídání“. Po 8 měsících trvání vztahu dobrovolnice ve vztahu stále setrvávala.

6.1.5.3 Zhoršení a ukončení vztahu

U dobrovolníků D3, D8 a D11 došlo v další fázi vývoje vztahu k jeho zhoršení, což mělo za následek jeho ukončení.

Dobrovolnice D3 po prázdninové pauze, po 9 měsících trvání vztahu, začíná pochybovat o prospěšnosti a přínosu vztahu pro dítě. Dítě je ve věku 8 let a dobrovolnice má pocit, že vztah je povrchní a dítěti není ničím prospěšný. Ona sama by přivítala změnu. Komunikace dobrovolnice s matkou navíc začala váznout. Vztah byl přerušením kontaktu po roce působení dobrovolnice v Pět P ukončen. Tento průběh vztahu ukazuje, jak významná může být delší pauza ve vztahu s dítětem a jak rodič může do vztahu a jeho pokračování významně zasáhnout.

Dobrovolník D11 byl svědkem dalšího záchvatu agresivity a rozhodl se vztah s dítětem pro jeho náročnost a obtížnost ho zvládat ukončit. Vztah byl ukončen po krátké fázi zhoršení kontaktu a komunikace s dítětem po 9 měsících jeho trvání. Tento průběh vztahu ukazuje, že dobrovolník – laik není vždy připraven na náročnost vztahu, který může prožívat s dítětem s psychickým onemocněním.

U dobrovolnice D8 se po prázdninové pauze změnila časová možnost. S dítětem se scházela pravidelně na schůzkách jednou týdně a podnikala s ním aktivity, u kterých se sama „divila“ reakci dítěte. Dítě jí začalo poskytovat pozitivní zpětnou vazbu a přijetí, kterým si u něho po celých 9 měsících nebyla jistá. Začalo se zároveň i zmiňovat o problémech ve škole, i když bez větších emočních projevů. Tento nedostatek projevovali emocí byl problém, který dobrovolnici nejdříve ve vztahu s dítětem mátl, později se s tím dokázala vyrovnat a schůzky s dítětem si užívat. Výsledkem bylo otevření komunikace s dobrovolnicí ze strany dítěte a jeho emoční projevy v průběhu společných aktivit, které překvapovaly i samotnou dobrovolnici. Z časových důvodů se dobrovolnice nicméně kontakt s dítětem prostřednictvím programu rozhodla po prvním roce ukončit. Jejím záměrem ovšem bylo scházet se s dítětem neoficiálně nadále. Tento vztah je ukázkou balancování nejistoty přijetí dítětem, které začalo na začátku vztahu a až na jeho konci bylo překonáno citovou vazbou, kterou si dítě k dobrovolnici díky jejímu zájmu o něj vytvořilo.

6.1.5.4 Zhoršení a změna v přístupu mentora

Dobrovolnice D9 pokračovala ve vztahu, který jí samotné vyhovoval. Zdá se, že přístup dobrovolnice k dítěti ve vztahu oboustranně vyhovoval, fungoval v tomto duchu a komunikace dítěte s dobrovolníkem se prohlubovala – dobrovolnice měla pocit, že si více povídají a že se dítě zároveň více váže. Po 13 měsících trvání vztahu dobrovolnice prožívala osobní krizi, kterou ve vztahu překonala orientací na starost o dítě. Krizi ve vztahu tedy dokázala obrátit ke svému prospěchu a vztah pro ni získal charakteristiku vzájemnosti. Tento obrat popisuje slovy, kterými vystihuje roli dítěte ve vztahu: „... oplácím, co jsi mi dala.“. Tento vztah pokračoval po dobu 2 let, kdy se změnil ve více neformální vzájemný vztah dobrovolníka a dítěte.

6.1.5.5 Pokračování vztahu s rizikem vytvoření závislosti dítěte na mentorovi

Dobrovolník D10 vnímá, že se staví do role kamaráda pro dítě, zároveň je ale v celém jeho působení ve vztahu jasná snaha dosáhnout určitého cíle u dítěte, posunout ho směrem k sociálním normám. Dítě je složité, léčí se na psychiatrii s řadou sociálních fobií a odmítá běžný kontakt s lidmi. Namísto toho vyhledává zvířata, nejčastěji taková, která jsou považována společností za odpudivá: krysy a holuby. Těm věnuje svůj volný čas. Dítě dobrovolníka přijímá a je ochotné trávit s ním čas i dalšími aktivitami, které dobrovolník navrhuje. Dobrovolník vytváří koalici s rodinou dítěte a společně se snaží „zbavit dítě sociálních fobií.“ Problém, který ve vztahu nastává, je přílišné navázání dítěte na dobrovolníka, až ulpívání a závislost na něm. Dobrovolník se zřejmě stal jediným zdravým elementem pro trávení volného času v životě dítěte. Dobrovolník neprožívá vztah jako odpočinkovou aktivitu, ale jako výzvu posunout dítě jiným směrem.

7 Vliv souladu očekávání a reality prvního kontaktu na další průběh vztahu

7.1 Analýza vlivu negativního očekávání

Dobrovolník D3

Očekávání: Očekávání jiného než hyperaktivního dítěte, které dobrovolnice měla dostat

První kontakt: Pozitivní, bez problémů, čekala to horší

Další vývoj vztahu: Dobrovolnice byla ve vztahu spokojená. Vztah byl ukončen po 9 měsících vlivem jiných okolností, než byly pochybnosti dobrovolnice a vliv prvního kontaktu.

Komentář: U dobrovolnice D3, která očekávala „jiné“ dítě a obávala se proto prvního kontaktu, realita prvních schůzek její obavy potvrdila. Negativní očekávání dobrovolníků před zahájením vztahu může být násobeno neuspokojivým či nepříjemným průběhem prvního kontaktu. To posílilo pochybnosti dobrovolnice o jejích kompetencích a vhodnosti spojení s dítětem, které jí bylo svěřeno. Negativní očekávání posílené negativní zkušeností z prvního kontaktu vyvolává dilema přijetí dítětem a může být důvodem k předčasnému ukončení vztahu. Negativní očekávání, které je vyvráceno pozitivní zkušeností z prvního kontaktu s dítětem smývá pochybnosti z fáze očekávání a vztah má šanci vyvíjet se dál pozitivním směrem. Negativní očekávání je možné překonat pozitivní zkušeností prvního kontaktu, která vliv očekávání překonává.

7.2 Analýza pozitivního očekávání

Dobrovolník D4

Očekávání: Maminka je vstřícná, dobrovolnice je bez obav

První kontakt: Dobré navázání komunikace s dítětem

Další vývoj vztahu: Vztah se vyvíjel ve vzájemné komunikaci s přístupem dobrovolnice zaměřené na dítě a jeho potřeby. Kontakt byl navázán úspěšně a další vývoj vztahu se odvíjel od navázání komunikace na první schůzce. Pozitivní očekávání bylo podpořené pozitivním vývojem vztahu. Dynamiku vztahu dále ovlivňovaly jiné okolnosti než očekávání a první kontakt s dítětem, které byly zvládnuty úspěšně.

Dobrovolník D5

Očekávání: Dobrovolnice čekala jednoduchý a pěkný vztah

První kontakt: Naprosto nevydařený kontakt mezi dobrovolnicí, která nečekala problémy, a dítětem, které jí odmítalo.

Další vývoj vztahu: Dobrovolnice vztah s dítětem ukončila do jednoho měsíce jeho trvání

Dobrovolník D6

Očekávání: Dobrovolnici nabídka dítěte hodně oslovila

První kontakt: Dobré navázání komunikace v souladu s očekáváním dobrovolnice. Dobrovolnice je spokojená.

Další vývoj vztahu: Vztah se vyvíjel pozitivně až do formy přirozeného mentoringu. První kontakt, který byl úspěšně navázán v souladu s očekáváním dobrovolnice, a zřejmě i další průběh vztahu s dítětem, naplňovaly představy dobrovolnice o vztahu. Úspěšný přístup dobrovolnice vytvořil pomáhající neformální mentoringový vztah mezi ní a dítětem.

Komentář: Dobrovolnice D5 a D6 je stejná osoba, jedná se o popis průběhu vztahů jedné dobrovolnice se dvěma dětmi. V prvním případě se její představa naprosto vylučovala s realitou prvního kontaktu s dítětem a vztah byl ukončen. V druhém případě byla její představa dítěte po zkušenosti prvního kontaktu naplněna a dobrovolnice byla spokojená. Byla pak schopna vytvořit úspěšný mentoringový vztah. Zdá se, že naplnění prvních představ dobrovolníků o dětech, se kterými mají vytvářet mentoringový vztah, ovlivňuje další rozvoj vztahu. Často si dobrovolníci ještě před začátkem rozvoje vztahu vytváří jasnou představu o dítěti, se kterým jsou připraveni vytvořit vztah. Možná tuto představu budují na podkladě svých schopností, očekávání a zkušenostech. Profesionálové programu by měli brát tyto představy dobrovolníků v pečlivou úvahu právě ve fázi vytváření vztahu s dítětem, resp. hledání vhodného páru mentor-dítě. Rozpor mezi pozitivním očekáváním a negativní realitou prvního kontaktu ovlivňuje motivaci dobrovolnice překonat dilema přijetí či nepřijetí dítětem. Příčinou negativního navázání vztahu jsou v těchto případech rozdílná očekávání dobrovolníků. Motivace dobrovolníků navázat kontakt s dítětem vyplývá z jejich představ o vztahu a o dítěti. Je-li tato představa ve velkém rozporu s realitou první schůzky, dobrovolnice ztrácí motivaci překonat dilema prvního přijetí dítětem a vztah ukončuje. Dilema přijetí či nepřijetí dítětem a očekávání dobrovolníků v rozporu s realitou hrají v těchto

negativních případech navázání prvního kontaktu významnou roli. Dilema přijetí či nepřijetí dítětem, které dobrovolník musí řešit, ovlivní negativně další vývoj vztahu spíše tehdy, je-li realita ve velkém rozporu s očekáváním dobrovolníka. Motivace dobrovolníka k navázání vztahu s dítětem může negativní vliv tohoto dilematu zmírnit. Rozpačité navázání vztahu nicméně negativně ovlivňuje jeho další vývoj.

7.3 Analýza očekávání konkrétního dítěte

Dobrovolnice D7

Očekávání: Chce dítě směřovat, ale ještě neví kam

První kontakt: Dobrý. Dobrovolnice identifikuje možné talenty dítěte a bojuje s tím, do jaké míry má dítě posunovat.

Další vývoj vztahu: Dobrovolnice chápe svoji roli ve vztahu jako úlohu člověka, který má dítě nějak zásadně změnit a umožnit mu vymanit se z negativního vlivu jeho prostředí. Zaujímá k dítěti intencionální přístup. Stanovuje si cíle vztahu a dítě tlačí směrem k jejich plnění bez ohledu na jeho přání. Dítě se brání a vztah po 5 měsících trvání ukončuje.

Dobrovolnice D8

Očekávání: Dobrovolnice chtěla zlobivé dítě

První kontakt: Dítě je nemluvné, nezlobí. Dobrovolnice má problém ho pochopit, napojit se na něho. Bojuje s dilematem přijetí či nepřijetí dítětem

Další vývoj vztahu: Dobrovolnice bojuje s dilematem přijetí dítětem po celý průběh vztahu. Neumí s na dítě napojit tolik, jako by byla schopná komunikovat se „zlobivým dítětem“. V komunikaci s tichým a nemluvným dítětem, které neprojevuje žádné emoce, je nejistá. Vztah nicméně pokračuje, dobrovolnice se snaží nejistotu a dilema vztahu překonat.

Dobrovolnice D9

Očekávání: Dobrovolnice ví, že dítě trpí depresemi, nesnáší mobilní telefony a počítače, vnímá svoji jinakost, otec má problém s alkoholem. Nabídka jí zaujala.

První kontakt: Super. Dítě je přesně podle představ dobrovolnice.

Další vývoj vztahu: Další vývoj vztahu byl dobrý v souladu s očekáváním dobrovolnice, které se naplnilo při prvním kontaktu s dítětem. Dobrovolnice zaujala přístup zaměřený na dítě s rolí mentora coby „spasitele“ dítěte (viz charakteristika tohoto typu vztahu)

Dobrovolník D10

Očekávání: Dobrovolník ví, že dítě má Tourettův syndrom a troufá si na něho

První kontakt: Dobré navázání komunikace. Dobrovolník dítě spíše pozoruje a zjišťuje, v čem spočívají jeho problémy. Má jasný cíl daný vymezením vlastní role ve vztahu jako pomáhajícího zlepšení obtíží dítěte. Takové pochopení role dobrovolníka určuje i jeho intencionálně-autoritativní přístup, který je možno pozorovat již od prvního kontaktu s dítětem.

Další vývoj vztahu: Dobrovolník zaujímá autoritativně-intencionální přístup k dítěti, a vzniká nebezpečí závislosti dítěte na dobrovolníkovi (viz charakteristiku autoritativně-intencionálního typu vztahu).

Komentáře: Konkrétní očekávání dobrovolníků D7 a D10 ve vztahu s dítětem – pomoci mu rozvíjet talent, vyřešit jeho problémy a posunout dítě někam dál- vychází z jejich pochopení role mentora ve vztahu. Toto pochopení role dává také základ autoritativně-intencionálnímu přístupu. Autoritativně-intencionální přístup je první nejsnazší řešení, jak předem stanoveného očekávání ve vztahu dosáhnout. Dobrovolníci v takovém případě nezvládají vybalancovat dilema bezprostředního uspokojení oproti oddálení úspěchu, který by se dostavil sám za použití jiného přístupu k dítěti. Zaměřují se více na výkon dítěte než na proces budování vztahu s ním. Tento přístup může být prospěšný v jiných modelech mentoringových programů než je Pět P. V případě programu Pět P by ale orientace na budování vztahu měly být v přístupu mentora na prvním místě. Preference programu v přístupu mentora a koncept role mentora v mentorském vztahu je třeba jasně stanovit a zprostředkovat dobrovolníkům ještě před zahájením vztahu. Konkrétní představa o jejich roli a poslání totiž následně ovlivňuje i jejich přístup, který k dítěti zaujímají a další vývoj vztahu. Dobrovolnice D8 a D9 měly před zahájením vztahu také konkrétní očekávání. Toto očekávání se ale týkalo spíše povahy dítěte než konkrétního cíle, který se má ve vztahu s dítětem naplnit. Obě dobrovolnice zaujaly k dítěti „přístup, zaměřený na dítě“. Dobrovolnice D9 byla ve vztahu spokojenější než dobrovolnice D8, pro kterou byl první kontakt s dítětem rozpačitý, v rozporu s jejím

očekáváním. Dobrovolnice D9 navázala vztah s dítětem úspěšně a bez problémů, zatímco dobrovolnice D8 musela řešit dilema přijetí či nepřijetí dítětem díky jejímu rozdílnému očekávání. Vztah nebyl problémový, ale myslíme si, že potenciál dobrovolnice v něm díky jejím dilematům ve vztahu nebyl plně využit. Konkrétní očekávání dítěte pomohlo určit přístup dobrovolnic, ve kterém se zaměřili na dítě s rolí pozorovatele či spasitele dítěte.

Důležitost pečlivého výběru dítěte pro dobrovolníka, pečlivé přípravy jeho specifické role v mentoringovém vztahu, povzbuzování sebevědomí dobrovolníků a budování či podpora jejich pocitů kompetence ve vztahu s dítětem, další práce s dilematy, které přináší mentoringový vztah a s jejich přístupem k dětem se v této analýze ukazuje jako důležitý předpoklad dosahování kvality mentoringu.

8 Typologie průběhu mentoringového vztahu v programu BBBS/Pět P

Jedním z preferovaných cílů výzkumné studie, jejíž výsledky předkládáme, je formulace typologie průběhu mentoringových vztahů v programu BBBS/Pět P v době realizace prvních 8 měsíců jejich trvání. Typy vztahů určují charakteristiky efektivního, tj. kvalitního mentoringu v programu Pět P a další rysy vztahů včetně jejich rizik. Typologii a charakteristiky jednotlivých typů vztahů podle fází a vytvořených kategorií uvádíme v návaznosti na výše uvedené poznatky z našeho výzkumu níže:

Typ vztahu	Očekávání	První kontakt	Poznávání	Ustálení vztahu	Další vývoj vztahu
Rovnocenně-přátelský	Pozitivní, Negativní – obavy z přijetí dítětem	Pozitivní – Rychlé během 1. schůzky, dobré během 1. měsíce	Rovnocenně- přátelský přístup s rolí mentora coby kamaráda	Spokojenost dobrovolníka i dítěte	Vývoj v kvalitu vztahu a přínos mentoringu
Vztah, zaměřený na dítě A) Se setrvačností mentora	Pozitivní	Pozitivní během prvního měsíce	Přístup, zaměřený na dítě s rolí mentora coby spasitele dítěte	Mentor je nespokojený – Dítě je spokojené	Vývoj v setrvačnost mentora ve vztahu a ukončení
Vztah, zaměřený na dítě B) S dilematem/ne jistotou/váhavo stí mentora	Pozitivní, Konkrétní	Pozitivní během 1.měsíce, Negativní s obavou z přijetí dítětem	Přístup, zaměřený na dítě s rolí mentora coby pozorovatele dítěte	Dobrovolník řeší dilema/problém vztahu	Zhoršení a ukončení vztahu
Autoritativně- Intencionální vztah	Konkrétní	Pozitivní dobré navázání kontaktu s dítětem během 1. měsíce s konkrétní představou o směřování dítěte	Autoritativně- Intencionální přístup s rolí mentora coby rodiče, dospělé autority	Dobrovolník je spokojený-Dítě je nespokojené (?)	Zhoršení a změna přístupu mentora/Pokrač ování s rizikem vytvoření závislosti dítěte na mentorovi.
Ukončení během 1. měsíce trvání vztahu	Pozitivní	Negativní	Předčasné Ukončení		

Tabulka 2: Přehled typologie mentoringových vztahů

8.1 Vzájemný (efektivní) mentoringový vztah

Efektivní mentoringový vztah byl výsledkem dvou sledovaných vztahů a vyvíjel následovně:

Fáze očekávání u jedné dobrovolnice byla v kategorii pozitivního očekávání, dobrovolnici nabídka dítěte oslovila. U druhé dobrovolnice bylo očekávání v kategorii negativního očekávání, dobrovolnice měla obavy a očekávala problém při navazování prvního kontaktu. Fáze Prvního kontaktu s dítětem u obou dobrovolnic proběhla v kategorii pozitivního navázání vztahu. Dobrovolnice, která očekávala problém při navazování prvního kontaktu, navázala první kontakt dítěte rychle, spontánně a bez problémů během první schůzky. Byla spokojená s navázáním prvního kontaktu, který proběhl lépe, než bylo její očekávání. Projevuje spokojenost se spontaneitou a projeveným zájmem dítěte. Druhá dobrovolnice navázala první kontakt s dítětem úspěšně během prvního měsíce trvání vztahu. Za fázi prvního kontaktu se zde považují první 3-4 schůzky s dítětem. První dojem dobrovolnice byl dobrý. Pozoruje dítě a snaží se poznat jeho potřeby. Vyjadřuje spokojenost s navázáním vztahu s dítětem, které v této fázi naplnilo její očekávání.

Dobrovolnice v tomto typu vztahu ve fázi Poznávání přistupovaly k dětem rovnocenně-přátelsky. Jejich role ve vztahu k dítěti byla role kamaráda, dobrovolnice jsou pro dítě rovnocenným partnerem. Vztah se stává vzájemným, přátelským. Po pozitivním navázání prvního kontaktu pokračuje vztah ve stejné intenzitě při vzájemném poznávání. Dobrovolník v roli kamaráda dítěte si užívá společně strávený čas s dítětem a náplň jejich schůzek. Umí se vyladit na komunikační vlnu dítěte a komunikace s dítětem pro něho není problém. Ve vztahu vládne pozitivní atmosféra vzájemné spokojenosti. Dobrovolnice poznávají zájmy dítěte a vybírají takové, které si užívají spolu s ním. Umí dítě zaujmout a zároveň si užívat aktivity společně s dítětem. Vnímají jeho povahu a potřeby a mají zájem zachovat kontakt s dítětem i ve ztížených podmínkách. Jsou ve vztahu angažované a překonávají tak úspěšně první překážky vztahu.

Ve fázi Ustálení po 3 – 4 měsících trvání vztahu vyjadřují dobrovolnice spokojenost s jeho průběhem. Vypovídají, že i dítě je ve vztahu spokojené. Ve vztahu se nevyskytují problémy, týkající se vzájemného sladování. Pozornost dobrovolnic se obrací k potřebám dětí. Plně se věnují pouze vztahu s dítětem a soustředí se na příjemné zážitky, které s mentem prožívají. Příliš se nekontaktují s rodiči dítěte, ale zůstávají v roli kamaráda dítěte. Zaměřují se hlavně na dítě a rozvíjení vztahu s ním.

Ve fázi Dalšího průběhu vztahu je patrné, že obě dobrovolnice pokračovaly ve vztahu s dítětem déle než rok i po vypršení povinné doby jeho trvání, a to při oboustranné spokojenosti.

8.1.1 Charakteristiky vzájemného (efektivního) typu vztahu

Rovnocenně-přátelský přístup byl identifikován jako efektivní a kvalitní. Zamyslíme-li se nad jeho charakteristickými rysy, shoduje se tento přístup dobrovolníků s kvalitativními kritérii ZZU i s kategorií rozvíjejícího přístupu dobrovolníků podle Morow a Styles (1995). Mentoři jsou angažovaní, rovnocenní ve vztahu s dítětem, dokáží dítě zaujmout a zároveň si užít aktivity s ním. Tyto vlastnosti se shodují se Sipe (2002), která popsala rysy efektivního, úspěšného mentora.

Díky zájmu mentorů o dítě jsou mentoři spokojení, když je dítě spokojené a zaměřují se nejprve na budování a rozvoj vztahu formou jeho zábavnosti, poté na rozvoj a naplnění potřeb dítěte. To vše dělají s respektem a rovnocenností k dítěti, s rovnocennou angažovaností ve vztahu k němu. Jejich vztah je vzájemný. Usuzujeme, že tento vztah podle jeho průběhu a charakteristik se rozvinul v neformální mentoring. Vznikl kvalitní a efektivní mentoringový vztah, který zprostředkovává své přínosy dítěti podle principů mentoringu. Dobrovolníci vytvořili vztah, ve kterém ne byli pouze v postavení pro dítě, ale *s dítětem*. Uměli najít přístup, ve kterém se zaměřili na rozvoj vztahu s menteeem a na provázení dítěte v roli kamaráda v rovnocenném vztahu respektujícím osobnost dítěte. Byli ve vztahu angažováni stejně jako dítě a společné aktivity si dokázali užít při oboustranné spokojenosti. Tento přístup vytváří rovnocennost a přátelství, ale i důvěru a blízkost, což jsou známky kvalitního efektivního mentoringu. Mentoringový vztah naplňuje výše definované znaky kvality (Rhodes, 2002, DuBois, Karcher, 2006, Sipe, 2002 a další). Mentoři se díky tomuto přístupu po čase stali významnými dospělými v životě dítěte se vším, co tato role dítěti přináší. Vytvoření charakteristik tohoto vztahu je žádoucí pro vedení mentoringových vztahů v programu Pět P.

8.2 Vztah zaměřený na dítě s nespokojeností mentora

8.2.1 Charakteristika vztahu se setrvačností mentora

Tento typ vztahu vytvořily dvě dobrovolnice. Ve fázi očekávání je jedna dobrovolnice bez obav v kategorii pozitivního očekávání, druhá se v této fázi nevyjadřuje. První kontakt byl v

obou případech navázán pozitivně během prvního měsíce vztahu. Dobrovolnice děti pozorují a snaží se poznat jejich potřeby a přizpůsobit je jim.

Ve fázi poznávání zvolily tyto dobrovolnice přístup zaměřený na dítě. Vystupují ve vztahu k dítěti v roli „spasitele“. Dítě v této fázi pozorují jakoby z vnějšku a snaží se přizpůsobit jeho potřebám a přáním, a to bez ohledu na to, zda si aktivity s dítětem samy dokáží užít či ne. Zdá se, že tento přístup je častější i dobrovolníků z řad pomáhajících profesí. Přistupují k dítěti pohledem budoucího profesionála, kterým ještě nemohou být, a kterým mentor nemá především být. Vyhledávají spíše negativa a problémy, méně se zaměřují na pozitivní rozvoj dítěte. Náplň schůzek přizpůsobují přáním dítěte bez ohledu na vlastní spokojenost. Mentor je zde v roli vnějšího „spasitele“ spíše než rovnocenně angažovaného kamaráda. Bere vztah jako svoji povinnost nebo úkol, ne jako vzájemně uspokojivou náplň volného času s kamarádem. Svým přístupem chce dítěti prospět, činí tak ale na úkor vlastní spokojenosti, za cenu vlastního „obětování se“. Poslání role mentora chápe jako pomoc v řešení problémů dítěte, jako pomoc dítěti dostat se ven ze „špatného“ vlivu jeho rodiny, jako rámeček, ve kterém lze dítěti nabídnout hodnoty a zážitky, které by jinak nezažilo. Vnímají vztah s dítětem a svou roli jako „intervenci“, jejímž cílem je „zachránit“ dítě před důsledky neblahého vlivu jeho okolí. Zaměřuje se na problémy dítěte a jejich vyhledávání méně již na budování přátelského vztahu s ním. V roli „spasitele“ si klade za cíl vyřešit problém dítěte, pomoci mu, spíše než budovat přátelský, oboustranně uspokojivý vztah s ním. Podle míry jejich angažovanosti ve vztahu a míry nespokojenosti ve vztahu, která vyplývá z tohoto přístupu, se vztah vyvíjí dál.

Ve fázi Ustálení vztahu začíná být mentor s přístupem zaměřeným na dítě silně nespokojený a to i přesto, že dítě je očividně ve vztahu spokojené. Vztah začíná mentora vyčerpávat, jeho obětavost, ve které se podřizuje spokojenosti dítěte, se proměňuje v jeho nespokojenost a vyčerpanost. Vztah mu nedává smysl, začíná pochybovat o tom, jestli je dítěti nějak přínosný. Aktivity ve vztahu jsou stereotypní, stále stejné, pro mentora nezáživné a nudné.

Mentor v takto rozvíjejícím se vztahu, pokud bude usilovat o změnu, může zažívat zklamání z nezájmu dítěte o tento obrat. Dítě je zvyklé, že se vztah řídí jeho zájmy a při snaze o změnu reaguje odmítavě, což nespokojenost dobrovolníka dále prohlubuje. Mentor má

pocit, že dítěti ničím neprospívá a vztah ho vyčerpává. Nicméně pojmá svou roli k dítěti jako svou povinnost mu pomoci, „obětovat se mu“, proto ve vztahu nadále setrvává.

Další vývoj vztahu je typicky takový, že dobrovolník ve vztahu setrvává po nutně dlouhou dobu a při první příležitosti (konfliktu, vypršení programového kontraktu) vztah ukončuje s pocity nenaplněnosti jeho role mentora.

8.2.2 Charakteristika vztahu s dilematem/váhavostí/problémem mentora

V tomto typu dynamiky vztahu byly identifikovány 3 sledované mentoringové vztahy. Tento typ průběhu vztahu je velmi podobný předchozí kategorii, liší se malými rozdíly u jednotlivých fází vztahu a rozdílem pojetí role mentora.

Ve fázi očekávání vyjadřuje jeden dobrovolník očekávání pozitivní, druhý dobrovolník vyjadřuje očekávání konkrétního ideálního dítěte a třetí mentor se o očekávání nezmiňuje.

Ve fázi Prvního kontaktu navázali dva dobrovolníci kontakt v kategorii pozitivního navázání prvního kontaktu, a to rychle, spontánně během první schůzky s dítětem. Třetí dobrovolník navázal první kontakt v kategorii negativního navázání prvního kontaktu, a to s obavami z přijetí dítětem.

Ve fázi Poznávání zaujali dobrovolníci stejně jako mentoři v předchozím typu vztahu přístup zaměřený na dítě v roli pozorovatele. Dobrovolníci se snažili vyhovět přáním a potřebám dítěte, aniž by se ve vztahu rovnocenně angažovali. Vztah si nemusí nutně užívat s dítětem, ale v aktivitách dítě pozorují jakoby zvnějšku.

Problém přístupu mentora v tomto typu vztahu je nedostatečná angažovanost dobrovolníka v roli pozorovatele. Dítě má jakoby o dobrovolníka větší zájem než dobrovolník o něj. Dobrovolník stojí jakoby vně vztahu, pozoruje dítě a zároveň hledá, co je jeho role a úkol ve vztahu k němu, čím má být dítěti prospěšný. Dobrovolník nemá svou roli k dítěti od začátku jasně vymezenou a v průběhu času si k dítěti hledá cestu a musí řešit dilemata, která tento přístup vytváří. Mentor řeší zejména dilema zaujetí distance versus blízkosti vůči dítěti (Štech, 1998), protože zřejmě neví, v jaké roli blízký vztah pojmout. Tento přístup je dán nejistotou dobrovolníka v roli mentora nebo jejím špatným pochopením. Ve fázi ustálení vztahu řešili dobrovolníci tohoto typu konkrétní problém nebo dilema vztahu s dítětem.

Vyjadřovali tím svoji nespokojenost ve vztahu. Necítili se ve vztahu úplně pohodlně. Problém či dilema ve vztahu – nejčastěji přijetí či nepřijetí dítětem (Štech, 1998) – vyjadřovali svými pochybnostmi o vztahu s dítětem. Často čelili problémům v komunikaci s rodiči dítěte, kteří se snažili do mentoringového vztahu zasahovat, nebo se obávali, že dítě při příštím konfliktu již nezvládnou. I přítomnost problémů s rodiči naznačuje, že mentor není úplně v roli kamaráda, jak by bylo žádoucí, ale může být pro dítě „náhradním rodičem“, což je rodiči dítěte, popř. dítětem, vnímáno jako ohrožující. Taková atmosféra a vývoj vztahu má pochopitelně vliv na jeho další pokračování. Ve fázi Dalšího průběhu vztahu se nevytvořil pevný, odolný mentoringový vztah, ale pochybnosti a problémy mentorů jejich vazbu k dítěti ještě více oslabují. Proto nastalo při prvním vážnějším konfliktu, kterého se dobrovolníci báli, okamžité zhoršení vztahu, které vedlo k jeho ukončení.

Komentáře

Přístup, zaměřený na dítě byl v analýze vztahů programu Pět P mezi dobrovolníky nejčastější (identifikován v 5 případech). Dobrovolníci vystupují v roli spasitele nebo vnějšího pozorovatele, nedokáží si vztah s dítětem užít k oboustranné spokojenosti a vytvořit s dítětem rovnocenně-přátelský přístup. Berou svou roli spíše jako povinnost nebo úkol dítěti pomoci. Typicky se dítěti „obětují“, protože berou svou roli z pozice „spasitele“ dítěte. V jiné variantě je tento přístup určován hledáním podoby role mentora ve vztahu k dítěti či úkolů mentora ve vztahu k dítěti.

Vztah zaměřený na dítě s nespokojeností mentora má jeden základní charakteristický rys, který brání vytvoření kvalitního mentoringového vztahu: mentoři na počátku vývoje vztahu s dítětem stále ještě formulují nebo hledají definici role mentora ve vztahu k dítěti. Často rozvíjí „sebeobětující se“ přístup k dítěti. To je pak postupně příčinou toho, že mentor je ve vztahu k dítěti spíše vnějším pozorovatelem či spasitelem než aktivně angažovaným rovnocenným kamarádem. Vztahy s nespokojeností mentora nejsou odolné vůči vnějším rizikovým faktorům a často končí vnější příčinou. Spokojenost/nespokojenost mentorů jako faktory, které ovlivňují další vývoj vztahu, lze vysvětlit teorií sociální výměny a dilematy výchovného vztahu (Rhodes, 2002, Hendry, Phillip, 2006, DuBois, Karcher, 2004, Štech). Mentor, který je váhající, ale přesto má ze vztahu nějaké přínosy, změní svůj přístup na reciproční, vzájemně prospěšný (Brumovská, 2007 a, b). Mentor, který je vztahem spíše

vyčerpán díky své maximální oddanosti dítěti bez ohledu na vlastní spokojenost, vztah při nejbližší příležitosti po uplynutí doby jeho povinného trvání ukončuje.

8.3 Autoritativně-Intencionální rizikový vztah

8.3.1 Charakteristika Autoritativně-Intencionálního vztahu

Mentoři v tomto typu vztahu měli od počáteční fáze Očekávání konkrétní představu o dítěti. Věděli od koordinátora, jaké má dítě sociální zázemí a problémy, a na základě těchto informací si utvořili představu o dítěti a jeho problému, a určili si způsob, jakým pomohou dítěti problém vyřešit. Ve fázi očekávání měli tedy o dítěti konkrétní představu, což je vzhledem k dalšímu průběhu vztahu možno klasifikovat jako negativní očekávání.

Ve fázi prvního kontaktu navázali s dítětem úspěšně vztah. Už v této fázi si dobrovolníci určili cíle, které má dítě ve vztahu s nimi naplnit, a jejichž naplnění bude smyslem mentoringového vztahu a bude určovat role mentora při pomáhání dítěti.

Ve fázi Poznávání se rozvinul u mentorů intencionální přístup k dítěti. Mentoři se snažili dítě tlačit směrem k předem určeným cílům, jejichž naplnění chápali jako smysl role mentora. Ve vztahu k dítěti vystupovali v roli autority, „náhradního“ rodiče. Nezohledňují osobnost ani přání dítěte, ale snaží se dítěti vnutit své vlastní normy, zásady a hodnoty, které považují za žádoucí a pro dítě přínosné. Jednostrannost a intencionalita dobrovolníka, který nerespektuje osobnost dítěte jako partnera ve vztahu, vytváří ve vztahu napětí. Jeden ze tří vztahů s touto dynamikou vývoje byl v této fázi po 5 měsících předčasně ukončen. Další dva vztahy pokračovaly do fáze Ustálení.

Ve fázi ustálení byla spokojenost dobrovolníků dobrá. Dobrovolníci vyjadřují spokojenost nad svými dětmi. Je zde ale otázkou, zda jsou i děti spokojené ve vztahu se svými mentory, což Zápisy ze supervizí neumožňují komentovat. Ve fázi Dalšího průběhu vztahu se ve vztahu vytváří riziko závislosti dítěte na mentorovi, což je dilema, které mentor svým přístupem k dítěti musí balancovat. Dilematem vztahu s tímto přístupem je oscilace mezi pomocí a manipulací (Pelikán, 2002) ve vztahu k dítěti a otázka, do jaké míry dítěti vštěpovat normy společnosti a do jaké míry mu ponechat jeho individualitu. Je to také dilema autonomie versus závislosti dítěte na mentorovi (Štech, 1998). Jak Štech výstižně poznamenává, „... autonomie dítěte nelze dosáhnout zkratkovitě. Problémem je ale fakt, že prostředky, o které se

vychovatel opírá, navozují zvláštní vztah závislosti mezi oběma aktéry vztahu. Jedním z prostředků, které má vychovatel k dispozici, je fungující důvěrný vztah. V důvěrném vztahu se dítě může stát závislým a neautonomním a hrozí riziko, že se tato situace stane trvalou...“ (Štech, 1998: 174). Mentor má za úkol vybalancovat riziko přílišné závislosti či přílišné autonomie dítěte, vytvořit kvalitní vztah, jež dítě posune k samostatnosti a vychovatele zanechá v roli významného dospělého, jehož příkladem se i osamostatněné dítě bude v životě dál řídit. Díky přirozené nerovnosti mentoringového vztahu a mocenské převaze mentora v něm vzniká riziko závislosti dítěte na mentorovi, které mentor může balancovat jen rovnocenně-přátelským přístupem k dítěti.

Mentor s Autoritativně-Intencionálním přístupem neúspěšně řeší právě toto dilema. Svou intencionalitou neumožňuje dítěti zvnitřnit jeho hodnoty, nepůsobí jako významný dospělý, ale tím, že dítěti své normy vnucuje bez respektu k němu a jeho hodnotám, vytváří ve vztahu napětí. Napětí postupně vede k ukončení vztahu, pokud vztah pokračuje, dítě se stává na mentorovi závislé. Mentor dítěti nabízí normy a pravidla a stává se „arbitrem“ pozitivních a negativních věcí v okolí dítěte. Dítě neumí být bez mentora samostatné, používat vštípené hodnoty v běžném životě bez asistence mentora a své staré hodnoty při tom prostřednictvím mentora popírá. Tak se stává na mentorovi a jeho normách, které nerespektují hodnoty dítěte, závislé.

Komentáře:

Autoritativně-Intencionální typ mentoringového vztahu je charakterizován znaky, které jsou pro efektivní mentoringový vztah velice nežádoucí. Autoritativně-Intencionální typ vztahu, se shoduje s kategorií předpisového vztahu z výsledků studie BB/BS Morrow a Styles (1995). Tento přístup mentora se podle výsledků studie vytváří už ve fázi očekávání a prvního kontaktu. Charakteristika mentora v tomto vztahu se shoduje s popsány mi rysy neúspěšných mentorů podle Sipe (2002). Je výsledkem špatně pochopené role mentora ve vztahu k dítěti již od počátku vztahu a nezvládnutým balancováním dilemat vztahu (Štech, 1998, Pelikán, 2002). Autoritativně-Intencionální vztah vzniká tím, že dobrovolník plně nerespektuje individualitu dítěte a snaží se dítě změnit podle jím stanovených cílů s rizikem nezvládnutí zmíněných dilemat. Často si jako podporu při naplňování jeho cílů ve vztahu s dítětem buduje vztahy s rodinou dítěte, které pak pochopitelně narušují kvalitu mentoringového vztahu. Děti ve fázi Ustálení vztahu přístup dobrovolníka již akceptují a vztah může pokračovat různě

dlouhou dobu, a to bez reflexe rizika zmíněných dilemat. Zdá se totiž, že dlouhodobost vztahu je přínosná (Grossman, Rhodes, 2002), při bližším pohledu na vztah dilematy výchovného vztahu se ale ukazuje, že v tomto případě je nežádoucí. Autoritativně-Intencionální vztah plodí v mentoringu napětí, může být příčinou jeho předčasného ukončení a namísto přínosů pro dítě může být spíše poškozující. Vede k vytvoření závislosti dítěte na mentorovi nebo k předčasnému ukončení vztahu díky neúspěšnému zvládnutí dilemat vztahu (Štech, 1998, Pelikán, 2002).

V neposlední řadě budí tento typ vztahu otázku etické diskuse toho, co je při sociální intervenci v kompetencích a moci mentora (Rhodes, 2002, Colley, 2006). Mentor zde nerespektuje osobnost dítěte a hodnoty jeho sociálního okolí, ale snaží se dítěti vnutit hodnoty a normy většinové společnosti.

Autoritativně-Intencionální typ vztahu je pro mentoring vysoce nežádoucí, nenaplnuje principy mentoringu, nesplňuje základní roli mentora ve vztahu k dítěti a je pro dítě poškozující (Rhodes, 2002, Morrow, Styles, 1995, Coley, 2006, Grossman, Rhodes, 2002, Sipe, 2002).

8.4 Vztah ukončený předčasně

Dva vztahy z výzkumného vzorku 12 vztahů byly ukončeny předčasně během prvního měsíce jejich trvání. Podle výsledků studie Grossman a Rhodes (2002) mohou být vztahy, které byly ukončeny krátce po jejich zahájení, pro dítě za určitých podmínek až poškozující. Analýza vlivu Očekávání dobrovolníků a jeho ne/shody s realitou prvního kontaktu dobrovolníka s dítětem měla proto za úkol identifikovat faktory, které ovlivňují předčasné ukončení vztahu a jaké mají vliv na jeho úspěšné pokračování. Výsledky této analýzy uvádíme v následující části studie:

8.4.1 Poznatky o vlivu ne/shody fáze Očekávání a fáze Prvního kontaktu na další vývoj vztahu

Vliv očekávání a prvního kontaktu má vliv na další vývoj vztahu zejména v případech, kdy se očekávání neshoduje s realitou. Negativní rozpor mezi očekáváním vůči dítěti a realitou vytváří dilema přijetí či nepřijetí dítětem (Štech, 1998). Motivace dobrovolníka, který se opírá vlastní představu dítěte pro budování mentoringového vztahu, je hned v první fázi vztahu narušena a dobrovolník musí bojovat s překonáním tohoto dilematu. V některých případech je

vztah v této fázi ukončen. V jiných případech se rozpor mezi ideálním a reálným dítětem na čas překoná, ale dilema přijetí dítětem je tématem vztahu po celý jeho průběh.

V případě, že první kontakt s dítětem přináší uspokojení a překonává původní představy dobrovolníka, je jeho motivace pro vytvoření vztahu posílena. Vztah překonává fázi prvního kontaktu a vyvíjí se dál do fáze Poznávání. Dobrovolníci, kteří naváží s dítětem kontakt okamžitě a spontánně, mají tendenci mít k němu rovnocenný přátelský přístup. Tito dobrovolníci nemají konkrétní představy o dítěti, ale spíše o své roli kamaráda ve vztahu k němu. Jejich přístup většinou vyhovuje oběma stranám, v průběhu času se nemění a je základem pro vznik neformálního mentoringového vztahu. Výsledky analýzy se shodují s výsledky předchozího výzkumu podobné analýzy v programu BB/BS realizované Grossmanem a Rhodes (2002). Madia a Lutz (2004) studovali vliv podobnosti mezi mentorem a menteeem a vliv rozdílu mezi očekáváními a realitou vztahu na jeho kvalitu. Závěrem jejich studie byla teze, že podobnost charakteru mentora a menteeho v extraverci/introverzi a velké rozdíly mezi očekáváním mentora a realitou vztahu znatelně ovlivňují jeho průběh a mentorovo odhodlání ve vztahu vytrvat. Subjektivní kvalita vztahu, spokojenost mentora a dítěte a vzájemná náklonnost mentora a menteeho nicméně zmírňují vliv těchto faktorů. Tyto výsledky jsou také v souladu se závěry naší analýzy.

9 Závěr

Zpracování a analýzy výzkumného materiálu ukazují, že existují rozdíly v průběhu vztahů v mentoringovém programu BBBS/Pět P. Průběh mentoringových vztahů se v programu Pět P může podobami své realizace lišit již od prvních dnů jeho rozvoje. Identifikujeme 4 odlišné typy mentoringového vztahu, které se v organizačním rámci programu Pět P v průběhu 8 měsíců trvání analyzovaných mentoringových vztahů objevují:

- vzájemný (efektivní) mentoringový vztah,
- vztah zaměřený na dítě s nespokojeností mentora,
- autoritativně-Intencionální rizikový vztah a
- vztah ukončený předčasně.

První typ, Rovnocenný mentoringový vztah je definován na základě teoretických východisek mentoringu a výsledků předchozího výzkumu jako kvalitní, žádoucí a efektivní. Hlavní faktor, který ovlivňuje vývoj tohoto vztahu je pozitivní rovnocenně-přátelský přístup mentora k dítěti vytvářený již od počátku vztahu. Podoba prvního kontaktu, resp. pro mentora uspokojivé formy jeho průběhu sehrávají významnou roli a ovlivňují pozitivní rozvoj vztahu mentora a dítěte. Tyto vztahy naplňovaly princip neformálního mentoringového vztahu a poslání mentora v programu – být dítěti průvodcem a kamarádem. Mentoři vytváří ve vztahu s dítětem svoji roli tak, že tento princip naplňují. Vztahy tohoto typu jsou primárně zaměřené na činnostní náplň vztahu, na aktivity, které jsou oboustranně uspokojivé a zábavné. Zážitky ze společně strávených schůzek vytváří dobrý základ pro budování pozitivního neformálního mentoringového vztahu. Principem přínosu tohoto vztahu je zaměření na pozitivní stránky dítěte, rovnocenně-přátelský přístup mentora, zážitkový charakter aktivit pro dítě s prostorem pro radost a uspokojení na straně mentora.

Druhý typ vztahu, Vztah, zaměřený na dítě s nespokojeností mentora, se dělí na dvě subkategorie: Vztah se a) setrvačností mentora nebo b) s dilematem/problémem mentora ve vztahu. Hlavním faktorem, který má vliv na vývoj tohoto vztahu, je nevyhraněnost role mentora k dítěti, což plodí jeho dilemata a nespokojenost ve vztahu.

Třetí typ vztahu, který program Pět P vytváří, je Vztah s autoritativně-intencionálním rizikovým přístupem mentora k dítěti. Zde je hlavním faktorem, který ovlivňuje dynamiku mentoringového vztahu, nevhodný přístup mentora k dítěti. Jádrem tohoto vztahu je důraz na mentorem definované cíle či úkoly, jež mají produkovat změny na úrovni chování či jednání a prožívání dítěte. Vytváření tohoto vztahu je pro mentoringový program vysoce nežádoucí. Tento vztah může být díky přístupu mentora pro dítě poškozující, neboť se v něm dítě velmi snadno stává na mentorovi závislé. Velmi často tento typ vztahu poškozují i situace předčasného ukončení jeho realizace. Hlavním faktorem, který ovlivňuje vývoj tohoto vztahu, je nevyřešené dilema mentora autonomie versus závislosti dítěte (Štech, 1998) a oscilace mezi výchovou jako pomocí a výchovou jako manipulací (Pelikán, 2002).

Poslední typ vztahu je Vztah s předčasným ukončením. Zde je hlavním faktorem, který ovlivňuje další vývoj vztahu, soulad/nesoulad mentorova očekávání a reality prvního kontaktu s dítětem.

Přístup mentora ve vztahu k dítěti určuje charakteristiku a dynamiku průběhu mentoringového vztahu. Přístup mentora je tedy významným prediktorem, který ovlivňuje průběh vztahu, jeho efektivitu, kvalitu a přínos pro dítě. Pouze rovnocenně-přátelský přístup dosahuje plodů efektivně fungujícího mentoringu a přináší uspokojivé podoby vztahu mentor – mentee.

Přístup dobrovolníka k dítěti může být profesionálním vedením utvářen do podob, jež směřují k dosažení efektivit mentoringového programu již od počátku vztahu. A to například pečlivým vymezením pojetí toho, co mentoring a role mentora v programu Pět P znamená. Přístup mentora by neměl stavět na užívání institucionálně či společensky definované moci ve vztahu k dítěti, neměl by vycházet z postoje „sebeobětování se“ mentora ve vztahu s dítětem. Ideálním přístupem dobrovolníka je *rovnocenný angažovaný přátelský přístup, který dítě respektuje v jeho individualitě a rozvíjí vztah v neformální mentoring.*

Pokusily jsme se také ukázat, že existují (a v literatuře jsou již dostatečně popsána) dilemata, která provází formální mezilidské vztahy, tj. i mentoringový vztah. Pro profesionály programu je žádoucí dilemata při přípravě mentorů tematizovat, činit srozumitelnými a identifikovat na příkladech z praxe. S jejich přítomností je třeba pracovat i na úrovni supervizní práce s již fungujícími mentory. Přístup profesionálů by měl při tom být zaměřen pozitivně ne na vyhledávání problémů ve vztahu s dětmi, například na vedení dobrovolníků

směrem k vytváření rovnocenně-přátelského vztahu. Strukturované a promyšlené postupy přípravy mentorů na jejich úlohu, které se zaměřují na podporu faktorů směřujících k rozvoji funkčních a uspokojivých typů mentoringového vztahu (které v této studii identifikujeme), mohou vést k osvojení a zvnitřnění principů mentoringu a umožňují mentorům nalézat oporu při budování efektivních mentoringových vztahů.

10 Doporučení pro profesionály z oblasti mentoringu

Výsledky námi realizovaného výzkumu napovídají, že praxe profesionálního vedení mentoringových vztahů vyžaduje systematickou a strukturovanou práci se všemi aktéry mentoringového vztahu. Práce s mentory, které je dle našeho názoru třeba chápat jako ústřední postavy realizace kvalitních mentoringových programů, vyžaduje systematickou a promyšlenou práci koordinátorů. A to nejen ve fázi přípravy dobrovolníků pro práci s dětmi, ale především pak v průběhu realizace mentoringových vztahů.

Domníváme se, že velmi významnou součástí přípravy mentorů na jejich úlohu v programu Pět P (a pravděpodobně i u jiných programů) představují příležitosti k aktivnímu studiu či seznamování se s teoretickými poznatky o fungování mentoringových vztahů, o roli mentorů v tomto vztahu a o jejich možnostech. Koordinátoři programu by měli předem jasně specifikovat roli mentora ve vztahu k dítěti s důrazem na význam budování významných charakteristik funkčního mentoringového vztahu (vzájemnosti, angažovanost mentora, zaujetí rovnocenně-přátelského přístupu k dítěti a budování oboustranně uspokojivého vztahu...). Domníváme se, že by bylo velmi přínosné ukazovat významné charakteristiky, o kterých nyní víme, že mohou být předpokladem rozvoje kvalitního mentoringového programu, v reálných situacích (kasuistiky mentoringových vztahů). Podobně smysluplná by jistě byla promyšlená práce s kasuistikami rizikových, problémových vztahů, kde by se měla zdůrazňovat mechanismy a charakteristiky, které k nefunkčnosti nebo selhání vztahu mohou přispívat. Budování žádoucí představy a pojetí role mentora ve fázi přípravy na realizaci mentoringového vztahu je velmi důležitý moment, který nelze podceňovat. Štech (1998: 176) ve zcela jiných souvislostech k tomuto tématu poznamenává: *„ambivalentní pocity vychovatele mohou vycházet také z toho, že jeho role není jasně stanovena. Vychovatel musí sám nalézt své kompetence ve vztahu k dítěti, identifikovat jeho potřeby a pokusit se je naplnit. Musí také vztah a přístup k dítěti vymezit tak, aby dítěti pomohl a jeho kompetence při tom nebyly překročeny. Vychovatel při tom nemá žádný jasný návod, jak postupovat, ani jistotu, že se zachoval v určité situaci správně.“* Tento fakt platí speciálně u vztahu, který v naší studii nazýváme „vztah zaměřený na dítě s nespokojeností mentora“. Mentoři v tomto typu vztahu v jeho průběhu hledají svou adekvátní roli ve vztahu k dítěti a toto hledání plodí jejich dilemata/problémy/nespokojenost, ale i jejich pozici pozorovatele dítěte jakoby vně vztahu.

Díky jejich nejistotě jsou ve vztahu s dítětem málo angažovaní a vztah je ukončen brzy po vypršení kontraktu, aniž by dospěl k charakteristikám kvalitního mentoringu.

Pro fázi počínajících vztahů a jejich realizace se zdá být klíčová podpora a pomoc supervizora, který povede mentora cestou balancování a opracovávání vztahu s dítětem do podoby „zdravého“ a bezpečného přístupu k dítěti. Naše studie nabízí supervizorům hodnotný materiál, který může pomáhat identifikovat znaky a charakteristiky v přístupu mentora, které vedou k rozpadu mentoringového vztahu či poškození dítěte (zejména případy přístupu, ve kterém mentor – často nevědomě- zneužívá své moci a autority v neprospěch dítěte, přestože i s dobrým úmyslem). Je úkolem supervizora s tímto chováním mentorů pracovat a dávat mentorům podporu.

Z analýzy vlivu očekávání a reality na další průběh vztahu vyplývá, že vztah při negativním navázání prvního kontaktu může skončit do jednoho měsíce jeho trvání. V zahraničí mentoringové praxi je obvyklé, že první měsíc mentora a dítěte je „na zkoušku“, a až po uplynutí prvního měsíce se podle úspěšnosti navázání prvního kontaktu podepisuje kontrakt o povinné době trvání vztahu. Na základě výsledků naší studie se domníváme, že by tato praxe byla vhodná i pro program Pět P (Coley, 2006, KDYS-Manuál pro koordinátory, 2008, Brumovská, 2007a).

11 Doporučení pro další výzkum mentoringu

Předložená kvalitativní studie Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Pět P je prvním výzkumem svého druhu v České Republice. Je jistě žádoucí, aby se výzkum v této oblasti i nadále rozvíjel. Další kvalitativní studie mentoringového vztahu by se mohla podle identifikovaných kategorií v této studii zaměřit jejich popis v praxi, případně i rozšíření. To by vyžadovalo možnost mentoringové vztahy i jejich supervize sledovat systematicky a pravidelně po minimálně stejné, lépe však delší časové období a především na větším výzkumném vzorku se zahrnutím programu Pět P po celé České Republice.

Předložené výsledky studie, včetně kategorií vytvořených v typologii průběhu vztahů, jsou dobrým základem pro kvantitativní výzkum efektivity programu Pět P. Vytvořenou typologii a kategorizaci průběhu mentoringového vztahu včetně definování kvalitativních a nežádoucích rysů mentoringu je možné využít jako podklad pro dotazníkové šetření. Dotazník by měl ověřovat, jaké typy vztahů program Pět P ve svých centrech v České Republice vytváří a kolik kvalitních vztahů se daří v tomto programu zprostředkovat. Efektivita programu pak závisí na počtu vzniklých kvalitních vztahů v programu Pět P.

Domníváme se, že velmi přínosné a také potřebné pro hlubší poznání kvalitativních rysů vztahů a principů efektivního mentoringu v Pět P by bylo sledování a zkoumání dlouhodobých vztahů, které v tomto výzkumu identifikujeme jako efektivní. Bylo by dobré sledovat kvalitní mentoringové vztahy dlouhodobě a s užitím jiných, více strukturovaných metod kvalitativního výzkumu a také v kombinaci s metodami výzkumu kvantitativního. To by také umožnilo zpřesnit výčet významných prediktorů rozvoje kvalitního mentoringového vztahu (nyní například víme, že jedním z těchto predikátorů je přístup mentora k dítěti a spokojenost/nespokojenost mentorů na počátku vztahu s dítětem).

Velmi žádoucí by byla i studie adresující výhradně zkoumání specifík a zvláštností vývoje diády mentor – dítě. A to například s užitím strukturovaných i polostrukturovaných rozhovorů, pozorování a analýzy obrazového i zvukového záznamu interakcí mezi dítětem a mentorem. Bylo by také zajímavé vedle např. rozhovorů s dobrovolníky sledovat komunikaci v diádě mezi u dlouhodobých vztahů a dopad těchto vztahů na život dětí.

12 Možnosti rozvoje formálního mentoringu v ČR

Jedním z dalších, postupně se rozvíjejících mentoringových programů v České republice, je program KOMPAS, odborně garantovaný a metodicky vedený Dobrovolnickým centrem Ústí nad Labem, o. s. Program KOMPAS zaměřuje své působení na oblasti KOMunikace, PArtnerství a Spolupráce.

KOMPAS vykazuje řadu podobných znaků jako program Pět P. Rozdílné je zde, že se vždy 2 dospělí vyškolení dobrovolníci věnují skupince šesti dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Skupinka se schází pravidelně 1x týdně na 2 až 3 hodiny, po dobu nejméně pěti měsíců. Náplň schůzky vychází ze zájmů a potřeb zapojených dětí. Rodiny dětí se účastní zahajovací schůzky, některých společných akcí s dětmi a schůzky závěrečné. Rodiny jsou průběžně kontaktovány a koordinátor zjišťuje, zda jsou se službou spokojeny. KOMPAS tak zachovává princip vzájemného vztahu dospělý-dítě a zároveň plní funkci malé sociální skupiny blížící se větší rodině, není to tedy „oddíl“ se dvěma „vedoucími“.

KOMPAS svým charakterem obohacuje rejstřík mentoringových programů dostupných v České republice. Spolu s dalšími dobrovolnickými programy a činnostmi jako jsou například: program Make A Connection, Dobrovolnictví středoškoláků – Rychlá rota, Dobrovolnictví v zařízeních pro seniory, či v nemocnicích, v muzeích a galeriích, v enviromentálních programech a v řadě dalších činností... vytváří základnu pro rozvoj obecně prospěšných a zároveň pro jejich účastníky přitažlivých volnočasových aktivit. Všechny dobrovolnické programy obsahují ve větší či menší míře prvky neformálního a informálního vzdělávání i formálního, resp. neformálního mentoringu.

Dosavadní zkušenosti z mentoringových programů, a to zejména z programu Pět P, vedou k závěru, že tyto programy jsou, při dodržení konkrétních (viz také tato studie) postupů a metod managementu práce s dobrovolníky, vhodným nástrojem nejen neformální, resp. ještě více informální výchovy dětí. Pro dobrovolníky jsou tyto programy nástrojem přirozeného sbírání životních zkušeností a vyrovnávání se s rolí dospělého. Jsou dostupné nejen studentům humanitních oborů, ale všem mladým dospělým, kteří mají chuť se do těchto profesionálně vedených mentoringových programů jako dobrovolníci zapojit.

Seznam literatury

1. Bennets, Ch. (2003): Mentoring youth: Trend and tradition. *British journal of guidance and counselling*, 31, 1, 2003, pp. 63-74.
2. Bockschneiderová, A. (2005): Evaluace v sociálně preventivním programu Pět P, Diplomová práce. Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
3. Brumovská, T. (2003): Analýza podoby a kvality mentoringového vztahu v sociálně-preventivním programu Pět P. Bachelor thesis. Charles University, Prague, June 2003.
4. Brumovská, T. (2007a): Mentors as mediators and significant adults: The role of mentors and their influence in the Czech and Swedish mentoring relationship. Degree report. Faculty of Social Science, Department of Social Work, Göteborg University, Sweden, 2007
5. Brumovská, T. (2007b): Typologie průběhu mentoringového vztahu a přístupu mentora k dítěti v něm. Diplomová práce. Fakulta humanitních studií, Katedra Studií občanské společnosti, Universita Karlova, Praha, 2007.
6. Chao, G.T. (1997): Mentoring phases and outcomes. *Journal of vocational behaviour*, 51, pp. 15 - 28.
7. Clutterburg, D., Lane, J. (2004): *The Situational Mentor. An international Review of Competences and Capabilities in Mentoring*. Gower Publishing Limited. England.
8. Colley, H. (2003). *Mentoring for Social Inclusion: A critical approach to nurturing mentor relationship*. RoutledgeFalmer, London.
9. DeVito, J. A. (2001): *Základy mezilidké komunikace*. Grada, Praha 2001.
10. DuBois, D., Neville, A. (1997): Youth mentoring: Investigation of relationship characteristics and perceived benefits. *Journal of community psychology*, 25, 3, 227-234.
11. Du Bois, D., Silverthorn, N. (2005): Natural mentoring relationships and adolescent health: Evidence from a national study. *American journal of public health*, 95, 3, March 2005, pp. 518-524.
12. DuBois et al. (2002): Effectiveness of mentoring programs for youth: A Meta-Analytic Review. *American Journal of Community Psychology*. 30, 2, April 2002, 157-197.
13. DuBois, D., Silverthorn, N. (2005): Characteristics of natural mentoring relationship and adolescent adjustment: evidence from a national study. *The journal of primary prevention*, 26, 2, March 2005, pp. 69-92.
14. DuBois, D., Karcher, M. (2004): *Handbook of youth mentoring*. SAGE Publication, London.
15. Garvey, B., Alred, A. (2003): An introduction to the symposium on mentoring: Issues and prospects. *British journal of guidance and counselling*, 31, 1, 2003, pp. 3-9.
16. Gilbert, N. (1996): *Researching Social Life*. SAGE Publications, London.
17. Greenberger et al. (1998): The role of very important non-parental adults in adolescent development. *Journal of youth and adolescence*, 27, 3, pp. 321-343, 1998.
18. Grossmann, J., Rhodes, J. (2002): The test of time: Predictors and Effects of Duration in Youth Mentoring Relationships. *American Journal of community Psychology*, 30, 2, April 2002, 199-219.
19. *Handbook for coordinators. Community mentoring program*. KDYS – Kerry Diocessian Youth Services, Tralee, co. Kerry, Ireland, 2008.
20. Hansman, C. (2002): Mentoring: From Athena to the 21st century (pp. 1-5) in: *Critical perspectives on mentoring: Trends and Issues*. ERIC Clearinghouse on adult, career and vocational education. Center on education and Training for employment. Ohio State University, USA.
21. Hendl, J. (2005): *Kvalitativní výzkum*. Portál, Praha.
22. Hrudková, A. (2002): *BIG BROTHERS BIG SISTERS OF AMERICA*, Diplomová práce. Ústav sociálních studií Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové.
23. Kalbfleish, J. (2002): Communication in mentoring relationship: A theory for enactment. *Communication theory*, 12-1, February 2002, pp. 63-69.

24. Karcher et al. (2005): Developmental mentoring match characteristics: Correspondence between mentors' and mentees' assessment of relationship quality. *The Journal of Primary Prevention*, 26, 2, March 2005, pp. 93-110
25. Kochan, F. K, Pascarella, J. T. (2003): *Mentoring. Transforming contexts, communities and cultures*. Age Publishing Inc., USA.
26. Kram, K. E. (1985): Improving the mentoring process. *Training and Development journal*, April 1985, pp. 40-43.
27. Kvale, S., (1996): *InterViews*. Sage Publications, London.
28. Langhout, R. D. et al. (2003): An exploratory study of youth mentoring in an urban context: Adolescents' perception of relationship styles. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 4, August 2004, pp. 293-306.
29. Madia, B., Lutz, C., (2004): Perceived similarity, expectation-reality discrepancies and mentors' expressed intention to remain in Big Brothers/Big Sisters programs. *Journal of Applied Social Psychology*, 34, 3, 2004, pp. 598-623.
30. Mertz, N. (2007): What's mentor, anyway? *Educational Administration Quarterly*, 40, 4, October 2004, pp. 541-560.
31. Monaghan, G. (1992): Mentoring: Person, process, practice and problems. *British journal of educational studies*, 20,3, August 1992, pp. 248 - 263.
32. Morrow and Styles (1995): Building relationship with youth in program setting: A study of Big Brother/Big Sister. *Summaries of P/PV 10 mentoring reports*. P/PV, Philadelphia, USA
33. Parra, G. et al. (2002): Mentoring relationships for youth: Investigation of a process-oriented model. *Journal of community psychology*, 30, 4, pp. 367-388 (2002).
34. Payne, M. (2004): *Modern social work theory*. Palgrave Macmillan, London
35. Philip a Hendry (2000): Making sense of mentoring or Mentoring making sense? Reflections on the mentoring process by adult mentors with young people. *Journal for community and applied social psychology*, 10, pp. 211-223, 2000.
36. Philip, K. and Hendry, L.B. (1996). Young people and mentoring - Towards a typology? *Journal of Adolescence*, 1996, 19, pp. 189-201.
37. Rhodes, J. (2002): *Stand by Me: The Risks and Rewards of Mentoring Today's Youth (The Family and Public Policy)*. Harvard University Press, Massachusetts."
38. Sipe, C. (2002): Mentoring programs for adolescents: A research summary. *Journal of adolescent health*. 2002, 31, pp. 251-260.
39. Spencer R. (2006): Understanding the mentoring process between adolescents and adults. *Youth and society*, 37, 3, March 2006, pp. 287-315.
40. Tošner, J., Sozanská, O. (2002, 2006): *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Portál, Praha.
41. Tracy, A., J. et al., (2002): Mentoring College-Age Women: A relational approach. *American Journal of Community Psychology*. 30, 2, April 2002, pp. 271-288.
42. Turner, S. et al., (1996): Big Brothers: Impact on little brothers' self-concept and behaviors. *Adolescence*, 31, 124, December 1, pp. 115-122.
43. Wilkes, Z. (2006): The student-mentor relationship: A review of the literature. *Nursing standard*. 20, 37, pp. 42-47.
44. www.mentor.org, 28.4.2007:
45. www.petp.hest.cz, 28.4.2007
46. www.bbbsi.org, 28.4. 2007
47. www.bbbsnashua.org, 28.4. 2007
48. www.dobrovolnfk.cz, 25.4.2007
49. www.bbbsnashua.org/content/aboutBBBSA.htm, 28. 4.2007
50. www.ppv.com, 28.4.2007

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kategorizace fází průběhu mentoringového vztahu29

Tabulka 2: Přehled typologie mentoringových vztahů51

Seznam příloh

Příloha č. 1: Metodika programu Pět P

Příloha č. 2: Zápisy ze supervizí

Přílohy

Příloha č. 1: Metodika programu Pět P

Program Pět P byl v roce 1996 představen a implementován v Praze jako národní varianta nejrozsáhlejšího a neúčinnějšího mentoringového programu pro děti a dospívající v USA s názvem Big Brothers Big Sisters of America (BBBSA). V současné době již více než 10 let funguje jako sociálně-preventivní dobrovolnický mentoringový program pro děti ve věku od 6 do 15 let pocházející z rizikového sociálního prostředí (Brumovská, 2003, www.hest.cz/petp, přístup 25.4.2008).

Cíl a hlavní myšlenka mentoringové intervence programu Pět P je nabídnout dítěti v obtížné životní situaci možnost vztahu s dospělým dobrovolníkem, který má dítě provázet zátěžovým obdobím v průběhu dětství, puberty a dospívání. Program Pět P je volnočasová aktivita. Dvojice se schází jedno odpoledne týdně a čas tráví nejrůznějšími činnostmi, na kterých se pár dohodne. Program má dítěti poskytnout vzor, významného dospělého v jeho životě, který mu umožní získat osobní identitu a osvojit si prosociální chování. Dlouhodobý vztah s dobrovolníkem má vytvořit prostor pro růst sociálních dovedností, posilovat sebevědomí dítěte a posilovat jeho motivaci k navazování přirozených vrstevnických vztahů. Ideálním úspěchem vztahu s dobrovolníkem je zařazení dítěte do věkově přiměřené kolektivu dětí (Brumovská, 2003, Metodika programu Pět P, 2002).

Cílová skupina klientů Pět P jsou děti, které se neumí zařadit do společnosti vrstevníků, mají nedostatek přátelských kontaktů a stojí na pokraji kolektivu. „Program pět P je určen pro děti, které ještě nepatří do péče odborníků, ale jejichž životní dráha by mohla být nebo byla narušena nějakými nepříznivými okolnostmi, situací, v níž se dítě nachází či jinými problémy.“ (www.petp.cz, přístup 10.3.2003, Brumovská, 2003).

Děti jsou do programu získávány kontaktováním odborných pracovníků s nabídkou služby programu. Jedná se většinou o kontaktování výchovných poradců na školách, poradců z pedagogicko-psychologických poraden, rodičů dětí, pedopsychiatrů, pracovníků OPD či institucí nabízejících podobné profesionální pedagogicko-sociální služby.

Dobrovolníci jsou do programu vybíráni na základě inzerce ve školách. V ČR pracují pro program Pět P dobrovolníci v *průměrném věku 23 let*. Jsou to převážně studenti humanitních oborů vysokých škol, kteří touto činností často také plní školní praxi nebo se připravují na budoucí povolání. Výjimečně se zapojí dobrovolníci, kteří jsou již zaměstnaní. V ČR působí v programu Pět P větší podíl žen – dobrovolnic, a to v poměru asi 8 žen na 2

muže. Zájem dobrovolníků z národnostních menšin (např. rómské národnosti) zatím není, děti z romské populace jsou v programu asi 2% (Brumovská, 2003).

Program vede koordinátorka a supervizor programu, kteří dohlíží na profesionální vedení dobrovolníků. Dobrovolníci se pravidelně jednou měsíčně scházejí na supervizích, kde referují o průbězích jejich mentoringových vztahů s dětmi. Supervize slouží jako nástroj pomoci i kontroly mentoringových vztahů programu.

Příloha č. 2: Zápisy ze supervizí v letech 2000-2003

Zápis ze supervize 28. listopadu

Tým: Markéta, Vladimír, Jirka

Přivítání

Markéta předala dobrovolníkům pozvánky na Palubu, Vánoční besídku, seznam akcí dobrovolnické dekády, které se mohou zúčastnit, a kolek s úředními hodinami pro vyřízení výpisu z rejstříku trestů. Dobrovolníci přišli uvolnění, Janina přinesla fotky, které si každý mohl objednat, dokonce se rozvinul jakýsi směnný obchod a půjčování věcí

Tvorba dvojic

Markéta seznámila dobrovolníky s naší představou dvojic, tak jak jsme je sestavili a prokonzultovali s Jirkou. Dobrovolníkům půjčila složku s dítětem, aby si mohli věc řádně rozmyslet. Každý se potom k naší volbě vyjádřil.

Dobrovolnice D4

Také tady u starší sestry Míši souhlasila dobrovolnice D4 okamžitě bez pochybností.

Dobrovolnice D8

Tady už při představování navržených dvojic dobrovolnice D8 potvrdila, že bude asi zádrhel v čase, protože z práce se prostě nemůže uvolnit. Při promýšlení odmítla i možnost zkontaktovat maminku a zkusit najít nějakou cestu a holčičku z časových důvodů odmítla, i když řekla, že je to přesně dítě, které by se jí líbilo. Vypověděla také, že si již dopředu představovala, jak to na supervizi bude vypadat a jak bude reagovat, když vyhovíme jejímu přání (na výcviku si o toto dítě řekla a podle všech jejích výpovědí si jako dvojice sedli).

Dobrovolnice D1

Dobrovolnice D1 řekla, že si to potřebuje déle promyslet. Má určité obavy (i když ty, co jmenovala, jsou podle našeho názoru snadno překonatelné. Jirka například nabídl, že pokud by bylo potřeba dát dohromady tým na fotbal, tak mohou přijít k nim). Dále řekla, že dítě moc chce, proto si to nechá projít hlavou, jinak by to hned odmítla, protože to je úplně jinak než její představa (shodli jsme se s Markétou, že nás reakce dobrovolnice udivila, protože nám oběma připadalo, že dítě přesně odpovídá její představě, kterou popsala na výcviku a prakticky do puntíku se shoduje s modelem dítěte, kterého vymodelovala na výcviku).

Dobrovolnice D9

Dítě je asi nejtěžší, které jsme na supervizi dobrovolníkům nabídli. Již měl dobrovolnici v Prokopce, ale ta po roce a půl skončila, protože se cítila již vyčerpaná. Dítě trpí záchvaty vzteku a agresivity, které jsou reakcí na nějakou jeho obavu. Bere uklidňující prášky, které měl loni na léto vysazené, což přineslo problémy na táboře, jak o tom vypověděla Adéla. Dobrovolnici potěšilo, že jí nabízíme takové těžké dítě (měla sen, ve kterém se jí zdálo, jak jí na supervizi oznamujeme, že neprošla výcvikem), ovšem řekla, že si to musí nechat projít hlavou.

Dobrovolnice D3

Tato dvojice vznikla narychlo, když dobrovolnice D8 holčičku odmítla. Původní varianta k dítěti byla dobrovolnice D9, ale té jsme nabídli jiné dítě. Markéta na místě s Jirkou vymyslela, nabídnout holčičku dobrovolnici D3. Ta se vyjádřila, že si to také musí nechat projít hlavou. Každopádně bylo zjevné, že to není úplně ono.

Následná debata

Následná debata probíhala v příjemném prostředí. Dobrovolníci byli uvolnění, dobře naladěni. Jirka zkusil vnést techniku, aby každý řekl, čím sám sebe nejvíce překvapil. Zpočátku zkusil dát prostor ostatním, ale potom na naléhání řekl první svoji výpověď, jak dělal cikánský pohřeb, čímž nastavil laťku tak vysoko, že se nikdo nepřidal. Po dvou hodinách se skupina rozešla.

Zápis ze supervize 12. prosinec

Tým: Markéta, Vladimír, Jirka

Přivítání

Scházení lidí bylo tentokrát velmi zdlouhavé a chaotické. Začalo se různými organizačními věcmi jako vybírání výpisů z rejstříku a kopií vysvědčení. Potom se mluvilo o termínu výzdoby klubovny. Žádný z termínů nevyhovoval převážné většině. Stanovily se termíny dva – pondělí 14 – 17 hodin a čtvrtek 16 – 18 hodin. Dále se rozvinula diskuse o spoluúčasti dobrovolníků a Hestia na pojištění. Dohodlo se, že si dobrovolníci budou hradit 50 korun a Hestia doplatí 40 korun.

Výpovědi z prvních schůzek s rodiči

S rodiči se sešli zatím Dobrovolnice D4. Proběhnout měli ještě schůzky Dobrovolnice D3 (maminka se omluvila pro nemoc) Ke schůzkám vyjádřili jenom dobrovolnice D4.

Dobrovolnice D4

Maminka byla vstřícná – Dobrovolnice je bez obav. Maminka vypověděla, že dítě se těší, ale zároveň má z toho strach. Adéla i Pepa vidí setkání bez problémů.

Tvorba dvojic

Markéta uvedla další dvě nové děti do programu a znovu byl nabídnut Honza, kterého dobrovolnice D9 po dlouhém zvažování nakonec odmítla. Poslední dítě Míša by mělo být podle všeho bez problémů. Nabídlí jsme ji volně, bez udání některého tipu.

Dobrovolnice D8

Péťa. Dobrovolníci to oslovilo a chce. Markéta uvedla možnost, že maminka bude chtít pouze dobrovolníka kluka (nemluvila s ní o tom).

Dobrovolnice D5

Míša Dobrovolnice byla nejrychlejší při představování Míši a jako první si půjčila její složku. Jelikož to vypadá na jednoduchý a pěkný vztah, odpovídá to naší představě.

Postřehy

Oproti minulé supervizi neměli dobrovolníci žádné výhrady k navrhovaným dvojicím a všichni přijali bez dlouhého rozmýšlení.

Zakončení

Supervize probíhala v příjemném ovzduší. Dobrovolníci byli uvolnění a dobře se bavili. Jirka uvedl hru, kdy jde jeden z hráčů za dveře a ostatní vyberou ze svého středu jednoho, na kterého myslí. Hráč za dveřmi se potom vrátí a postupně se každého zeptá, co by to bylo, kdyby to bylo... Místo teček doplní nějaký obor (květina, zvíře, auto, hudební nástroj, film) a dotázaný odpoví první věc, která se mu asociuje s myšlenou osobou (růže, slon, škoda, basa, Postřižiny). Nakonec se hráč snaží tuto myšlenou osobu skupiny uhodnout. V roli hadače byl nejprve Jirka, potom si to na vlastní žádost zkusila Dobrovolnice D9. Nejlepším hádačem se stala Petra, která myšlenou osobu uhodla napodruhé. Nicméně úspěšní byli všichni, protože všichni uhodli do čtyř pokusů. V samém závěru se zazpívali dvě písničky (na žádost Dobrovolnice D9, která chtěla, aby se zahajovala supervize písničkou). Jirka a dobrovolníci

ještě řekli pár pozvánek na akce, které se před vánocemi konají a na které se mohou přijít podívat. Nejsilnější jedinci odešli zakončit supervizi ještě do blízké hospůdky.

Zápis ze supervize 23. ledna

Tým: Markéta, Vladimír, Jirka

Dobrovolníci: D 4, D 5, D 3, D 9, D 1

Nepřítomna: Dobrovolnice D 8

Přivítání

Oproti minulé supervizi se tentokrát dobrovolníci sešli v pohodě. Později přišla pouze dobrovolnice D3, která měla schůzku a odvážela dítě domů. Markéta vyřídila administrativní záležitosti, včetně toho, že většina dobrovolníků zaplatila dohodnutou padesátikorunu za část pojištění. Na supervizi byla přítomna redaktorka televize, která se s programem seznamuje a chce natočit dobrovolníky s dětmi do pořadu v rámci mezinárodního roku dobrovolnictví.

Výpovědi z prvních schůzek

Po úvodu jsme vyzvali dobrovolníky, aby vypověděli o svých prvních schůzkách s dětmi. Jako první se úkolu chopila Dobrovolnice D1 a po ní Mirka, čímž určila směr.

Dobrovolnice D1

Dvakrát se setkali. Má rozporuplné pocity, vše se točí kolem počítačů. Obavy z prostředí – hodně bohatá rodina. Dítě chce, aby dobrovolnice šla k nim domů hrát počítačové hry. Ona se toho bojí. Nabízela sport a planetárium, Petr to zamítl. Neví, jestli má o Pět P zájem. Markéta doporučila, aby mu dala najevo, že program má bavit oba. Jirka navrhnul mu občas program připravit, podat mu ho jako překvapení, nikoli jako rozkaz – floorball u nich ve SvP (toho se dobrovolnice bojí a i Pepa říká, že v tomto věku děti těžko přijímají rozkaz).

Dobrovolnice D4

Poprvé se sešli s Petrou před vánoci, zdobení stromečku. Věci Petra nepřinesla, prý zapoměla. Poměrně rychle reaguje, dokáže říci, co chce. Komunikace dobrá. Seriály jsou na prvním místě. Druhá schůzka v Praze. Petře nebylo příjemně, hodně lidí v tramvaji a na Hradčanském náměstí. Je roztěkaná, často mění, co chce dělat. Dobrovolnice neví jak reagovat. Jinak fajn. Celkem tři schůzky. Jirka zdůrazňuje dobré přizpůsobení tempu Petry ze strany dobrovolnice.

Dobrovolnice D3

Holčička je neklidná, ale vše po sobě uklidí. Dobrovolnice se cítí se ve vztahu dobře, čekala to horší. Maminka chodí pozdě (přebírání dítěte). Vzhledem k původním obavám a zdrženlivosti dobrovolnice hodnotíme velice pozitivně.

Dobrovolnice D5

Míša 10 let. Nerozumí si s ní. Míša je k dobrovolnici značně kritická. Řekla jí, že jí nechce, je k ní velice negativní. Veškeré návrhy dobrovolnice jí nebaví. Hodně negace. Chtěla na počítače. Na druhou schůzku na ně šli, ale nebylo to moc platné. Byla tam neklidná, neuměla si s nimi hrát. Nemá dobré vychování, chybí jí sociální normy (nepustí lidi sednout, vystoupit a podobně). Dobrovolnice má pocit, že se Míša mámy bojí, že jí vnímá jako paní na hlídání, ne jako kamarádku. Pepa doporučuje, že si nemá nechat všechno líbit. Měla by mluvit otevřeně (Míša v jednom okamžiku přišla a zeptala se dobrovolnice, jestli se na ni zlobí. Dobrovolnice odpověděla, že ne.). Dát najevo možnost, že se to ukončí. Dobrovolnice si věc nechá projít hlavou a zavolá. Pak domluvíme společné setkání koordinátorů, matky, Míši a dobrovolnice nebo se sejde jen dobrovolnice a Míša – měly by si stanovit dvě základní pravidla, co dobrovolnici nevyhovuje – například, že když Míša uteče, dobrovolnice to zavolá matce, ale nebude jí honit, dále, že při předávání Míši si ji matka buď vyzvedne přede dveřmi domu, nebo sdělí dobrovolnici kód do domu, aby jí Míša nezavírala dveře. Myslíme si, že Míša zkouší zájem dobrovolnice, že je v nové situaci a neví, jak se v ní chovat. Je ale otázkou, zda dobrovolnice tuto situaci zvládne – rozmyslí si to.

Tvorba dvojic

Dobrovolnice D9

Očekává ve čtvrtek schůzku s maminkou Jany. Jana nemá ráda techniku, mobilní telefony, počítače a podobně. Vnímá to, že je jiná. S vrstevníky si nerozumí. Trpí depresemi – byla i hospitalizovaná v nemocnici.

Zakončení

První supervize, kde se probírali již konkrétní rozjeté vztahy. Celkem byla dlouhá, a proto jsme ji v závěru již neprodlžovali a dobrovolníky rozpustili.

Zápis ze supervize 27. února

Tým: Vladimír, Jirka

Dobrovolníci: Dobrovolnice D4, D5, D3, D9, D1, D8.

Přivítání

Na supervizi tentokrát pro nemoc chyběla koordinátorka Markéta. Úvod byl tradičně věnován vyřizování různých záležitostí. Jednalo se především o tábor a nabídkové akce. Ohledně tábora není příliš velký zájem. Rozhodně nedosahuje výše, kterou jsme očekávali. V případě dětí hraje roli také poměrně vysoká cena. Zájem o nabídkové akce je podle očekávání. Na nejbližší akci projeví zájem jet cca tři dvojice. Projevil zájem i Jirka, že utvoří tým se svým synem. Požádal jsem dobrovolníky o co nejrychlejší dodání návratek.

Výpovědi ze schůzek

Na vyzvání, kdo chce začít, se slova chopila dobrovolnice D9, že její výpověď bude krátká. Nakonec mluvila skoro nejdéle.

Dobrovolnice D9

Viděla Janu jen na kontraktu. Dojem super. Přesně se jí trefila do představy. Jana byla uzavřená, dobrovolnice věří, že se rozmluví. Zatím se nesešli – dobrovolnice nemocná, potom prázdniny, praxe dobrovolnice – tak to snad teď vyjde. Maminka na kontraktu zaskočila dobrovolnici otázkou, proč to chce dělat. Dobrovolnici napadlo, že by si mohli vést deník a v něm komunikovat písemně, což by mohlo Janě pomoci.

Dobrovolnice D5

Z rozchodu s Míšou 1 měla nejdříve strach, ale koordinátorka Markéta hodně pomohla. Proběhlo to tedy poměrně normálně. Míša nereagovala ani na přímé vyzvání. V tomtéž týdnu ještě kontrakt s Míšou 2 – hodně jí to oslovilo. Kontraktační schůzka proběhla v pohodě. Již měli i schůzku, dobrovolnice velice spokojená, Míša je křehká, „takový anděl“. Schůzka byla v okolí bydliště, kde Míša bydlí. Maminka hodně vstřícná – Dobrovolnici připomíná její vlastní maminku. Schůzka zakončena v poledne. Maminka zvala dobrovolnici na oběd, ta ale odmítla, přestože měla obrovský hlad. Někteří dobrovolníci vnímají takovéto projevy vděku ze strany rodičů nepříjemně, zdá se jim, že je to přehnané. Jirka ovšem řekl, že podobné projevy vděku jsou u rodičů pochopitelné a stejně se vyjádřila i dobrovolnice D9.

Dobrovolnice D8

Zatím jedna schůzka – byli v bazénu. Bylo to hezký. Co mu řekla, to udělal – byl milý. Má obavy, jestli Marek přijme dobrovolnici jako kamarádku. Marek klopil oči. Rodiče dobrý. Bojí se svých reakcí, zda s Markem dokáže blbnout. Musí si udělat pořádek v sobě. Marek se jí zdá příliš málo vzpurný. Jirka i Vladimír radí, aby se tomu nechal čas.

Dobrovolnice D1

Problematické. Schůzka u počítače. Dobrovolnice měla zájem komunikovat, dítě nechtělo. Pak prázdniny, po nich schůzka, na kterou Petr zapomněl. Petr zjevně vztah neguje. Dobrovolnice má touhu to ještě zkusit, má pocit, že spolu ještě vlastně nezkusili něco pořádného. Chce schůzku s Petrem za přítomnosti koordinátorky Markéty. Schůzku bude iniciovat sama, s Markétou se předtím domluví.

Dobrovolnice D3

Maminka dobrovolnici k sobě nepouští. Byli v okolí bydliště, kde holčička bydlí. Holčička vyžaduje pozornost pro sebe. Nepsolouchá. Problém ukončit schůzku. Dobrovolnici podle výpovědi vztah celkem vyhovuje.

Zakončení

Přestože dvojice ve většině případů poměrně dobře fungují a dobrovolníci si většinou vědí rady, stále mají potřebu o tom dosti podrobně povídat. Po výpovědi Petry jsme tedy supervizi ukončili po 2,5 hodinách.

Zápis ze supervize 27. března

Tým: Markéta, Vladimír, Jirka

Dobrovolníci: Dobrovolnice D4, D6, D3, D9, D1, D8

Přivítání

Na úvod předeslali Jirka a Markéta, že by rádi skončili do sedmi hodin, což se nakonec také povedlo. Organizačních věcí bylo tentokrát málo, a tak se nejprve krátce povídalo o výletu a poté se přešlo na jednotlivé výpovědi.

Výpovědi ze schůzek

Pro urychlení se Markéta otočila hned na dobrovolnici D4 a ta přijala, že začne.

Dobrovolnice D4

Dobrovolnice se začala dívat na přehrávání dítěte trochu jiným pohledem, jak jí poradil minule Jirka. Díky tomu jí to už tolik nevadí a je spokojenější. Při přehrávání seriálů Petra přehrává skutečné situace i vysněné věci, které ze skutečnosti vycházejí (závistivá sestra – úspěšnější a šikovnější sestra, bohatá – chudá rodina).

Dobrovolnice D6

Vztah je pěkný. Míša se dobrovolnice stále ptá, jestli jí něčím neublížila. Dobrovolnice to vnímá jako pozůstatek po šikanování ve škole. Míša je přecitlivělá. Další schůzky již probíhaly mimo okolí bydliště a dosah maminky, takže vcucnutí dobrovolníka do rodiny nehrozí. Dobrovolnice je po předchozích zkušenostech s Míšou jedna (vztah dobrovolnice D5) velice spokojená.

Dobrovolnice D1

Ukončila vztah s Petrem. Má z toho dobrý pocit, bylo to příjemné, oboustranně otevřené. Měla by zájem dále pokračovat, ale neví jak to bude mít po prázdninách, takže jsme dohodnutí, že zatím počkáme.

Dobrovolnice D3

Zapomněla říci přímo matce, že schůzka nebude. Byl z toho trochu problém, ale podařilo se jí to dobře uhladit. Holčička si také přehrává role. Rodina je těžká, holčička to vkládá do rolí (na schůzce začala předvádět striptérku). Matka bere dobrovolnici jenom jako na hlídání. Nadále k sobě dobrovolnici nepouští. Dobrovolnici je ve vztahu dobře.

Dobrovolnice D9

Dobrovolnice D9 by chtěla pomoci vyřešit Janě problém s alkoholismem otce, ale nemůže, což ji žere. Jirka potvrzuje, že v tomto směru ani nemá právo do toho nějak vstupovat, a je již dobré i to, že Jana se s tím dokáže dobrovolnici svěřit. Dobrý tělesný kontakt, dobrovolnice Janu při povídání držela za ruku. Dobrovolnice vypovídá, že Jana je ve skutečnosti povídavá, ale musí mít k člověku důvěru, znát jej. Averze vůči mobilním telefonům není tak horká, domlouvají si společné schůzky přes mobil. Dobrovolnice se snaží dodávat Janě sebedůvěru při komunikaci s cizími lidmi, což se jí daří. Maminka do vztahu nezasahuje, dobrovolnice to vnímá dobře. Mají hodně společných zájmů, hodně nápadů, ale málo času.

Dobrovolnice D8

Marek je pořád tichý. Dobrovolnice stále čeká na to zlobivé dítě. Marek ji ještě neoslovil, neví, jestli jí tyká nebo vyká. Chce ho rozmluvit, ale neví jak. Vztah se jí líbí, ale chtěla by, aby Marek mluvil, protože jinak mu neumí rozumět. Pepa doporučuje zkusit mlčet, ale pro dobrovolnici je to velice obtížné. Jirka dále řekl, že pro Marka to není podstatné mluvit, ale vztah si zjevně užívá. Je dobré, když je Marek s dobrovolnicí klidný a Jirka doporučuje to v něm posilovat, aby si tyto návyky přenesl i jinam.

Zakončení

Po výpovědi dobrovolnice D8 jsme se hned rozešli. Pouze dobrovolnice D9 navrhla ještě na příští supervizi, posupervizní sezení, protože má narozeniny.

Zápis ze supervize 24. dubna

Tým: Markéta, Vladimír, Jirka

Dobrovolníci: Dobrovolnice D4, D6, D3, D2, D8.

Nepřítomna: Dobrovolnice D9

Přivítání

Vzhledem k tomu, že dobrovolníci se scházeli postupně, začali jsme tentokrát výpověďmi ze schůzek.

Výpovědi ze schůzek

Výpovědi nešli popořádku a mluvit mohl ten, kdo zrovna chtěl.

Dobrovolnice D3

Holčička je občas nezvladatelná, ráda poroučí. Maminka je těžko dostupná, má problémový mobil (Markéta ji shání již měsíc). Jirka doporučuje, aby si dobrovolnice s maminkou domluvila den a hodinu, kdy jí bude volat, aby nedošlo k nedorozumění kolem domlouvání schůzek. Jinak scházení je pravidelné a zaběhnuté.

Dobrovolnice D6

Míša se baví s holkama, ale ke klukům má odstup, obavy. Je hodně nesamostatná. Dobrovolnice neví, jestli ji do těchto situací má vystavovat. Pepa naopak doporučuje, aby tak činila. Dobrovolnice tak může její samostatnost posilovat a pomoci ji ztratit obavy.

Dobrovolnice D4

Petra je spokojená, dobrovolnice je z toho unavená. Slejvá se jí to. Jednotlivé schůzky dobré, ale celkový dojem nedává smysl. Při pokusu o bližší vysvětlení to dobrovolnice nedokáže slovy definovat, je to spíše pocit. Dobrovolnice se nerada handrkuje o tom, co budou dělat, proto se Petře příliš nevzpírá. Pepa doporučuje, aby se občas vzepřela a řekla také, že se o tom nehodlá handrkovat.

Dobrovolnice D8

Má dobrý pocit z rodiny. Marek již začal mluvit, ale stále ještě nezlobí, ovšem dobrovolnice již nevypadá, že by jí to vadilo.

Dobrovolnice D2

Přítomna, ale po ukončení vztahu D1 čeká na další dítě, momentálně nemá žádný vztah.

Zakončení

Na závěr jsme nechali papírování a po něm jsme se rozešli.

Zápis ze supervize 22. května

Tým: Markéta, Vladimír, Jirka

Dobrovolníci: Dobrovolnice D4, D6, D3, D8, D9.

Nepřítomna: Dobrovolnice D2, která nemá v této době žádné dítě.

Výpovědi ze schůzek

Výpovědi nešli popořádku a mluvit mohl ten, kdo zrovna chtěl.

Dobrovolnice D6

Začala a řekla, že v jejím případě je vše OK a není žádný problém.

Dobrovolnice D3

Viděli se dvakrát, dobrovolnice si od holčičky trochu odpočinula, takže dobrý. Zlepšila se komunikace s maminkou.

Dobrovolnice D9

Viděli se třikrát, jednou Jana nemocná.

Dobrovolnice D4

Čtyřikrát se sešli, Petra se hodně váže, chce hodně času. Petra srovnává dobrovolnici s dobrovolnicí své sestry a snaží se na ní takto tlačit. Markéta navrhuje dobrovolnici D4, aby se s druhou dobrovolnicí domluvili, jak o prázdninách.

Dobrovolnice D8

Je to v pohodě, oba jsou ve vztahu spokojení.

Zápis ze Supervize dne 26. 6.:

Přítomni: Markéta, Vladimír, Jirka

Dobrovolníci: Dobrovolnice D8 a D9.

Nepřítomni: Dobrovolnice D3, D2, D6, D4.

Na úvod rozdány termíny supervizí na příští rok. Všichni dostanou trička, ti, kteří jedou na tábor, je dostanou na táboře, zbytek po prázdninách.

Dobrovolnice D9

Byla u Jany v Motole na psychiatrii, uvítala ji s úsměvem, ale už nevěděla, co měli k obědu, co je za den atd. Dobrovolnice se poprvé setkala s otcem – má drsný humor, který Janě asi škodí. Byla tam i mladší sestra – je teď v Motole také hospitalizována. Nechtěla moc mluvit o sobě, ale dobrovolnice se vyptávala. Chodí v Motole do školy. Bohužel jí nezabraly léky, budou jí teď dávat nové – není jasná délka pobytu. Ošetřující doktor se Janě nelíbí, nerozumí si s ním, není jí sympatický – asi se mu moc nesvěřuje. Rodiče za ní chodí tak 3krát týdně. Dobrovolnice je s matkou v telefonickém kontaktu tak 1-2krát týdně. Přes prázdniny si budou psát, začnou se vídat zase od září. Jirka dobrovolnici chválí, že do rodiny vnáší „zdravý svět z venku“.

Dobrovolnice D8

Schůzky mají pravidelně, Marek mluvil o škole – prý ho zkopali spolužáci, chtěli po něm peníze, pošťuchovali ho, zahnali ho do kouta. Řekl to matce, byl u doktora – měl odřené koleno. Matka o tom prý mluvila s učitelkou, nebylo to poprvé, kdy taková situace nastala. Učitelka prý kluka pokárala a dál s tím nic nedělala. Dobrovolnice o tom s matkou nemluvila. V současné chvíli asi z pozice dobrovolnice nejde nic dělat – budou prázdniny. Dobrovolnice bude situaci dál sledovat, ptát se, dávat pozor, jestli bude mít Marek zase nějaké odřeniny, zda

se situace bude opakovat. Zdá se, že rodiče a učitelka jsou informováni, dobrovolnice má informace jen od Marka – neví, zda jde o šikanu, možná, že Marek jen neumí situace hodnotit. Marek navíc možná bude opět přestupovat na jinou školu, takže uvidíme. Marek se emocionálně příliš neprojevuje – dobrovolnice neví, jak to prožívá. Dobrovolnice příliš nevidí ani do rodiny. Marek je „dvojaký“ – tvrdí, že nemá kamarády, pak ho kluci na ulici zdraví první, když dobrovolnice namítne, že možná kamarády má, tak to potvrdí. Marek vždy potvrdí to, na co se dobrovolnice zeptá nebo na co upozorní – takže neví, co je pravda a co ne. Jejich fena teď měla štěňata – dobrovolnice se na ně byla podívat, mluvila se starší i mladší sestrou. Starší je milá, rozumná. Rodina asi nemá moc peněz. Všichni asi budou většinu prázdnin v Praze – Jirka nabízí sportovní kluby u nich v SVP pro všechny děti z rodiny. Dobrovolnice jim možnost nabídne. Budou se vídat i přes prázdniny, kromě doby, kdy dobrovolnice bude na dovolené. Markovi nejde učení, fláká to, ale je bystrý a vnímavý.

Závěr

Na závěr jsme všem poděkovali za spolupráci za tento školní rok, rozloučili se s Mirkem, který od září bude studovat mimo Prahu, asi v Brně. Jinak skončí také Pavel – ten jede na tábor.

Zápis ze supervize dne 25. 9.:

Přítomni: Markéta, Jirka, Vladimír

Dobrovolníci: Dobrovolnice D9, D3, D2.

Nepřítomni: Dobrovolnice D6, D4, D8

Dobrovolnice D9

Jana pozitivně překvapila. Viděli se dvakrát. Přes prázdniny strašně moc vyrostla. Je to asi dobře. Jana se těší na setkání v Martinu (setkání Pět P u příležitosti přijetí do BBBSI). Začala se malovat, natukla kluky. Tatínek se zlepšuje. Sestra by možná také potřebovala dobrovolníka. Markéta dobrovolnici doporučila, aby o tom prohodila řeč s rodiči. Budou pokračovat. Aby se na dobrovolnici nenalepilo více lidí v rodině, měla by si dobrovolnice vymezit hranice a hlídat si to.

Dobrovolnice D3

Ještě po prázdninách nezačaly. Dobrovolnice si myslí, že pro Páju je lepší kolektiv. Je to hlavně o hře – dobrovolnice má pochybnosti, zda to Páje pomáhá. Markéta ujišťuje, že ano, že

Pája vnímá dobrovolnici jako důležitou. Dobrovolnice to i pro sebe chce pestřejší. Vztah nemá hloubku. Jirka nabídl docházení k němu do centra, kde může být Pája i s vrstevníky. Je na dobrovolnici, aby si další pokračování zvážila

Zápis ze supervize dne 23. 10.:

Přítomni: Markéta, Jirka, Vladimír

Dobrovolníci: Dobrovolnice D9, D3, D2, D6, D4,

Nepřítomni: Dobrovolnice D8

Dobrovolnice D6

Schází se s Míšou, byly i na táboře. Dokáží se bavit o mnoha nových věcech, Míša se D6 otvírá. Setrvává u ní obava z lidí. D6 se ji snaží donutit, aby si věci zařizovala sama. Snaží se ji vřadit do společnosti a do reality. Doporučuje, aby to Markéta naznačila i mamince, aby D6 byla samostatnější. Při rozhovoru se již Míša dívá D6 do očí a ne do země. Jirka reaguje na snahu D6 osamostatňovat Míšu. Myslí, že je v pořádku a přirozené, že D6 se snaží jako kamarádka Míšu otužovat, ale nebránil by mamince, která má o Míšu starost a doprovází ji na srazy. D6 popisovala kupování lístků na vlak, myslí si, že Míša je v tomto směru příliš ustrašená a nedokáže si obhájit některé věci (poloviční lístek pro děti). Jirka a Markéta to vidí jako přirozené a nemyslí si, že ve věku D6 jsou děti schopné takovéto věci běžně obhájit a zařídit, zvláště pokud to pro Míšu byla první taková zkušenost. Jinak Markéta vypovídá dle rozhovoru s matkou, že Míša je už sebevědomější ve škole a s jinými kamarády. Už nesedí sama v poslední lavici. D6 z toho má také čím dál lepší pocit. Markéta s Jirkou doporučují mluvit s Míšou o tom, jak to bude pokračovat. D6 se chce ještě minimálně tento školní rok s Míšou scházet.

Dobrovolnice D4

Scházely se na podzim pravidelně. D4 se vdávala, před svatbou měli s holkou schůzku, kde holka pomáhala s pečením koláčků, byli tam ale i další lidé kamarádky D4. Petra se potom zeptala, jestli bude další týden schůzka a jestli budou sami. D4 ji ujistila, že ano. Petra se už začala ptát na věci, které byly ještě před pár měsíci u ní nemyslitelné. Vztah nyní ukončují, D4 to s Petrou již v předstihu probrala a neměl by to být problém. Markéta zavolá Petře a nabídne jí, jestli bude chtít dalšího dobrovolníka. Její sestra bude pravděpodobně se svojí dobrovolnicí pokračovat.

Dobrovolnice D9

Scházely se s Janou pravidelně, ale teď se nevidí. D9 v pátek nemůže, odjíždí na podzimní prázdniny. Byly spolu na prodejní výstavě. Jana si to sama vybrala. D9 si myslela, že jí to nemůže bavit a zajímat, ale Jana jí řekla, že se jí to líbí. Viděli tam učitelku, z níž měla Jana zjevný strach. Nakonec se nesetkaly. Jana vnímá válku v Afghánistánu jako skutečnou hrozbu i pro naši zemi. Věří, že se nás válka dotkne (koupila si třeba učebnici a následně řekla D9, že ji stejně nebude potřebovat, protože všichni zahyneme ve válce). Tyto názory buduje v Janě pravděpodobně její otec - voják z povolání, který pravděpodobně doma říká různé katastrofické scénáře. Navíc se u něho opět objevil problém s pitím. Má to takový sinusový průběh, někdy je to lepší jindy se to zhoršuje. D9 má pocit, že si více povídají, ale že se Jana více fixuje. Vstoupit do vztahu se snaží také matka – D9 raději volá otci na mobil, aby se k ní neupnulo více členů rodiny, snaží se držet odstup. Jirka vnímá vztah jako prohlubující se a to je dobře. D9 chce pokračovat ještě minimálně tento školní rok. Bojí se to Janě říci, nechce ji vůbec zatěžovat nějakými problémy. Adéla naopak říká, že by Jana měla vědět, že i D9 má své problémy a že jejich vztah někdy skončí, třebaže je to ještě za velmi dlouhou dobu.

Dobrovolnice D3

Ozvala se mamince Páji a domluvily se na schůzce. Nicméně matka pak několikrát z různých důvodů schůzku odložila. Na poslední dohodnutou schůzku naopak dorazila D3 pozdě – zdržela se u lékaře. Pája nečekala a odjela sama domů. Matka se oprávněně rozčílila, ale vyříkali si to s D3. Adéla doporučuje, aby D3 volala matce, že se s Pájou sešly a jsou spolu, aby matka opět získala důvěru. Také navrhuje, aby zkusila domluvit s matkou, že bude Pája čekat v družině.

Zápis ze supervize konané dne 27. 11.:

Přítomni: D9, D2, D2, D8 NOVÍ: D11, D12

Markéta, Jirka

Organizační věci – Markéta:

- noví dobrovolníci se mají objednávat k Jirkovi na konzultace (od příštího týdne)
- je třeba dodat souhlasy kvůli pojištění
- služ. starší dobrovolníci požádání o vyplnění dotazníků do seminárky – vrátit Markétě

- POE + zprávy
- od 1.1.2002 je třeba se znovu pojistit – tzn. do konce ledna zaplatit Kč 50,-
- Asociace – noví - chtějí vstoupit – bude uvedeno v kontraktech

Představování:

Noví dobrovolníci:

- D11, 26 let
- D12, 22 let

Briefing:

Dobrovolnice D9

Složitá rodinná situace (otec pije), Jana i její sestra mají problémy s depresemi, Jana byla dvakrát (v letním obd.) hospitalizována, je uzavřená, navzdory svým humanitně zaměřeným zájmům je v matematické třídě – tam si obtížně hledá kamarády, a to i mezi dívkami, mívá výkyvy dané jejími obtížemi.

D9 si s Janou volala ve čtvrtek, mluvila s maminkou a se sestrou, Janě prý nebylo dobře, a tak nebyla dva dny ve škole, lékařka jí přidala další (již třetí) léky, které prý špatně snáší, ale dohodly se, že to snad bude v pátek v pořádku. D9 byla připravená změnit dle potřeby datum i cíl schůzky, ale Jana prý rezolutně prohlásila, že na schůzku jít chce, a že chce jít na prodejní trhy, jak se předtím dohodly.

V pátek měla Janu doprovodit sestra, došlo k menšímu zdržení, protože D9 na Janu čekala na smluveném místě, ale Jana z nějakého důvodu čekala o kousek dál – nakonec se ale našly.

V plánu byla návštěva prodejních trhů – Jana chtěla nakoupit nějaké dárky (i když D9 přemýšlela, zda je to kvůli množství lidí vhodné)

Cestou Jana komunikovala, ale prý byla „jiná“ než obvykle (schází se již od února – března 2001). Podle D9 byla horší než obvykle, i když ne nejhorší (z dosavadních zkušeností). Jana zmínila bývalou učitelku, se kterou nevycházely, a na kterou při jedné z předchozích vycházek narazily – prý měla problém jak reagovat.

Během vycházky došlo k několika zátěžovým situacím. První vyvolal prodejce masážních křesel, který nečekaně popadl Janu za ruku a usadil ji do jednoho z předváděných křesel. Než mohla D9 zareagovat, udělal to samé i s ní. Jana byl prý evidentně dotek nepříjemný (D9 také), D9 se bála, jak zareaguje, ale na otázku jak je, prý Jana zareagovala jen že „dobrý“. Při supervizi D9 vyjádřila svou nejistotu, jak v podobné situaci reagovat.

Dále D9 řekla, že vycházku si neužila, protože Jana byla dezorientovaná – D9 měla pocit, že jí musí hlídat.

Další incident byl s kartářkou. S tou se setkaly min. měsíc – Jana se jí bála, a D9 jí chtěla přesvědčit, že není důvod, že ta paní nemá žádnou zvláštní moc, tím, že si nechala hádat – chtěla vidět, zda se budou předpovědi lišit. Kartářka se poté obrátila na Janu – opět problém, protože si jí „přitáhla“ a chtěla po ní, aby se podívala do krabice s fotkami, prý jí minule vyfotila a Jana se tam určitě najde. Jana podle D9 evidentně věděla, že v krabici její fotka není, ale poslechla rozkaz kartářky.

Janina nerozhodnost se prý projevila při nakupování. D9 řekla, že Jana se zastavila u stánku s jakýmsi ochuceným mlékem – prý si ho minule koupila, tentokrát si prohlížela krabičky a stála na místě dobrých deset minut a nakonec stejně chtěla, aby za ní rozhodla D9. Při diskusi o této otázce D9 sama připustila, že Janina nerozhodnost jí dost iritovala. Jana u stánku popsala slovy „hromádka neštěstí“.

Posledním problémem, který D9 zmínila, jsou rozchody. Prý se vždy loučí v metru, kde Jana posadí na příslušný spoj. Jana tam prý stojí, dívá se smutně za D9 a mává jí – D9 je jí strašně líto, cítí se z toho špatně (po krátké diskusi navrženo, aby se D9 pokusila odpoutat Janinu pozornost např. gestikulací, vyplazením jazyka atp.)

S pomocí okolí proběhlo krátké shrnutí situace a brainstorming jak reagovat v situacích jaké byly nastíněny.

D9 také mrzí, že nedokáže Janě vysvětlit, že neuskuteční-li se některá schůzka, nevadí – Jana totiž trvá na nahrazení přísl. termínu – Jirka vysvětluje, že ve volném vztahu nahrazování netřeba, kdežto v řízených vztazích to tak může být, připomíná, že právě probíhá velmi depresivní období (podzim), D9 také uvádí, že vzhledem k jejím osobním problémům jí chování Jany při loučení ještě víc ovlivňuje, a říká, že se tím jsou nějak bližší, že: „je ráda, že jí má, nutí jí, aby byla taky v pohodě“ (protože Jana prý přes smutný výraz vyvolává v D9

pocit, že se snaží „být v pohodě“. D9 o svých problémech nechce s Janou mluvit, a doufá, že ta na ní nic nepozná.

Příští pátek by se měly opět sejít s tím, že si jako obvykle nejdříve zavolají, Jana řekla, že mamince přišlo POE. Ohledně besídky 12.12. neví, jestli bude moci přijít (povinnosti ve sboru).

Dobrovolnice D8

Marek je problémové dítě, ve škole rád provokuje učitelky, proto již asi 4-5krát změnil školu, došlo i k tomu, že ho škola uprostřed šk. roku odmítla dále vyučovat. Marek ovšem své poslední stěhování D8 osvětlil tak, že škola, do které nově začal chodit, je ta, do které patří podle bydliště, ale tam pro něj dosud nebylo místo, proto dočasně chodil do jiné, stejně vzdálené školy patřící do jiného obvodu, kde byl ovšem jen dočasně než se v té „jeho“ škole uvolní místo.

D8 se s rodiči neviděla, na schůzku šli do divadla – D8 vybrala pohádku o prasátkách, ovšem ke svému úděsu zjistila, že návštěvníci divadla jsou kolem věkového průměru 3 let. Děsila se, jak na to bude reagovat Marek, ale ten prý „seděl jako zařezaný, s pusou otevřenou“. D8 to komentovala slovy, „překvapilo mě, že ho to bavilo, bylo to „moc hezké““.

Jinak se teď 14 dní neviděli, D8 byla nemocná, navíc má pracovní povinnosti, nestíhá schůzky. D8 má zkušenost, že Marek potřebuje fyzický pohyb venku, hry a „vyblbnout se“, činnost v klubovně ho nudí – a to vzhledem k tomu, že je podzim, je čím dál obtížnější zařídit. D8 se proto rozhodla, že od nového roku činnost ukončí, chtěla by se ale s Markem dál scházet na nepravděpodobné bázi, brát ho na víkendové akce ven atd.

Celou věc ještě s rodinou neřešila, když se ptala Marka, ten to bral „laxně“, prý jako všechno- D8 říká, že „do něj nevidí“. Jirka řekl, že laxnost je na místě, s neustálou změnou škol si prý Marek zvykl, že změny se dějí, a on na to nemá vliv. Adélka řekla, že i přístup celé rodiny na ní působí laxně ve smyslu, že rodina nemá k celému problému aktivní přístup, ale že jen čeká, až to za ně vyřeší nějaká instituce. D8 uvedla, že jí také tak připadá, ale na druhou stranu je rodina vstřícná – jako příklad uvedla velikonoce, kdy od rodiny dostala nadílku. Další příklad je prý babička, která jakoby nezapadá do schématu rodiny – prý D8 a Marka vzala na výstavu. Adélka dodává, že v rodině jakoby se řešily především peníze a

materiální starosty (pravda je, že mají 3 děti a peněz ne nazbyt). Pokud jde o potíže ve škole, matka byla na straně Marka – poněkud neobjektivně se ho zastávala.

D8 nepřímo říká, že v určitém směru vážne komunikace – Marek se vyjadřuje krátkými výroky – to D8 ztěžuje orientaci. D8 se proto dostala do stadia, kdy každý drobný výrok analyzovala, a snažila se vyvodit závěry, aby mohla identifikovat nějaký zásadní problém, který Marek má, ale podle vlastních slov nic neobjevila. Na druhou stranu z rozhovoru vyplývá, že D8 má s Markem trochu obtíže, pokud jde o pravdivost jeho výroků – řekl jí, že bude celé prázdniny doma, ale najednou se ukázalo, že je bude trávit s rodiči na chatě. Tvrdil, že nemá kamarády, ale při procházce po okolí se s několika kluky zdravil (Jirka dodává, že Marek má problém identifikovat pojem „přítel“)

Jirkovi prý D8 prací s Markem splnila jeho tajné přání, aby jednou přišel takovému dítěti do cesty člověk, pro kterého automaticky nebude tím zlobivým dítětem. Jirka říká, že ho fascinuje, že Marek, který dospělý rád pozlobí, u D8 ani po delší době, kdy už se tzv. „otrkal“, stále nemá potřebu jí zlobit

D8 k tomu dodává, že když ho viděla se sestrou a vrstevníky, choval se jinak a připouští, že když tam není, může být trochu divoký, asi prý hodně reaguje na to, zda je sám nebo ve skupině. D8 také uvádí, že pociťovala ve vztahu určitou věkovou bariéru, navíc se Marek prý před ní občas styděl.

Markéta uzavírá s tím, že je třeba si o budoucnosti Marka v programu promluvit s rodiči. D8 shrnuje, že s Markem je třeba činnost plánovat, není to analýza a svěřování se - potřebuje fyz. vyžití (učili se jezdit na kole)

Dobrovolnice D3

Po prázdninách se sešly jen 3x. Jak vyplynulo, existuje velký problém s matkou, která si je ve své mateřské roli nejistá a patrně na D3 žárlí. D3 uvádí, že matka často schůzky zruší doslova v poslední minutě, prý se jí Pája svěřila, že matčino vysvětlení zrušení schůzky z důvodu Pájiny nemoci nebyla pravda.

Poslední schůzka začala tím, že když si D3 přišla pro Páju do družiny, paní družinářka jí vynadala, že jde pozdě. S Pájou si pak kreslily. Pája pak chtěla jet „mermomocí“ nakupovat – šly do obchodáku, koupily přání „milé mamince“, ale Pája pak ztratila peněženku. Potom se Pája vrhla na luštění křížovky – prý při tom zapomněla i na tu peněženku.

Při další příležitosti matka volala, že chce schůzku zrušit jako trest pro Páju, která prý měla nějaké potíže ve škole.

Jindy D3 na Páju čekala, ale nikdo nešel. Tak volala matce, ta řekla, že na to Pája asi zapomněla. D3 jela k Páje domů, ta byla překvapená, prý o schůzce nic nevěděla. Sedly si tedy do pokojíčku, najednou se matka vrátila, vrazila do pokoje a začala Páje říkat, že není uklizeno, nádobí, úkoly atd... . D3 takovéto rušení schůzek nese těžce – jednak jí vadí, že nebyl dodržen slib, a jednak, že se s Pájou nevidá.

Bylo dohodnuto, že Markéta s matkou promluví osobně (i když zde potíže – matka rušila návštěvy), na schůzce projedná problém rušení schůzek a dohodne i další termín schůzky. Bylo navrženo zavést sešítek, kam se schůzky budou zapisovat, aby i Pája měla přístup k informacím o termínu (zpravidla se dohaduje po telefonu s matkou).

Pepa poznamenává, že matka se cítí ukřivděná, patrně zaznamenala, že vztah se upevnil, Pája se prý teď učí dávat najevo tento vztah a své pocity.

Dobrovolnice D2

U dítěte došlo při porodu k poškození mozku, matka s ním žila dlouho sama, nyní se po 3 letech soužití brali s přítelem, matka je na dítě silně fixovaná, nyní se změnami v rodině se snad trochu situace mění.

Měli první schůzku, vyrazili do přírody. D2 byla překvapená, že dítě vůbec neměl problém navazovat s ní kontakt, jak očekávala. Neměl bariéry při seznamování, dokonce se s ní chtěl mazlit. Hráli schovávanou, kluk jí ukazoval psa. Na druhou stranu D2 uvádí, že dítě je mentálně pozadu, vypadá chytře, ale potřebuje mluvit pomalu.

Po návratu jí matka zvala do bytu, chtěla, aby se seznámila s manželem – D2 to odmítla, nebylo jí to příjemné, měla pocit, že na ní vytváří nátlak, že se matka snaží „vnutit“ (nevěděla jsem, o čem si s nimi mám povídat). Ale jinak to prý bylo v pořádku, podle vlastních slov, se s dítětem „vyblbli“. D2 také dodává, že má pocit, že si dítě nepamatuje minulost, co se dělo ve škole, že pro něj hraje větší roli přítomnost a potřeba se „vyblbnout“ .

D2 říká, že dítě není moc samostatný, všechno musí řešit s matkou (menší incident: chtěli jít do bazénu, maminka se hned chtěla přidat...), která se snaží trochu se do věcí míchat.

Problém, který D2 nyní nejvíc tíží je, že dítě během schůzky neudrželo stolicí – o tomto problému D2 věděla, ale dle matky se již dlouho nevyskytl, takže nečekala, že to přijde

tak brzy. Tím pádem se bojí, jak by situaci řešila, kdyby šli někam ven – třeba do bazénu. Podle jejích slov si dítě vůbec neřekne, když přišli domů, bylo jí nepříjemné o tom hovořit s rodiči, ti prý dítě jen netečně poslali převléknout.

Doporučeno, aby si před druhou schůzkou s matkou o problému promluvíly, a také aby se během schůzek D2 častěji dítěte ptala, jestli nepotřebuje na toaletu.

Zápis ze supervize dne 11. 12.:

Přítomni: Markéta, Vladimír, Jirka

D2, D4, D11, D6, D9

Zápis provedla Markéta

Nejprve organizační věci

Souhlasy k používání osobních údajů dobrovolníků, dotazníky POE, zprávy ze schůzek, u nových dobrovolníků výpisy z rejstříku trestů a kopie vysvědčení. V lednu bude vybráno 50,- Kč na pojištění dobrovolníků. Dále dohoda novoročního bruslení – akce pouze pro dobrovolníky, uskuteční se 5. 1. 2002.

Dobrovolnice D2

Měli další dvě schůzky s dítětem, byli v klubovně. Docela si zablblí, byli oba spokojení. Nehody nebyly, D2 se radila s matkou a dohodly se na prevenci. Dítě s sebou také nosí náhradní oblečení – na návrh D2. D2 se několikrát za schůzku zeptá dítěte, jestli se mu chce na záchod a jde s ním. Zatím to funguje. D2 si to užívá, momentálně je ale dítě nemocné. Matka se ozve, častěji volává D2 jí.

Dobrovolnice D6

Mají se s Míšou pořád dobře, chodí po výstavách, byly na výletě na Žebráku, i s D2 – musely operativně měnit plány a spoje, ale dobře to zvládly. Míša píše povídky, dala je přečíst D6 i D2. Jedna její povídka byla zinscenována na vánoční besídce. Vztah je otevřenější, Míša říká D6 víc věcí.

Dobrovolnice D9

Měly jednu schůzku, byly u Jany doma – na přání matky, Jana teď nebyla úplně psychicky v pořádku. Bylo tam hodně hezkých momentů – Jana dostala novou zimní bundu, líbila se jí. Mají se sestrou malý pokojík. Hrály hry – scrabble, křížovky apod. D9 dostala od matky

Mikuláše, jakože od jejich rodiny. D9 má teď problémy u sebe doma – možná teď schůzku mít nebudou – D9 to Janě vysvětlí. Zdá se, že Janě zabraly prášky.

Zápis ze supervize dne 29.1.:

Přítomni: Jirka, Markéta

D11

Zápis provedla Markéta

Nejprve organizační věci

Předání řádu o používání klubovny Mluvme spolu, zprávy ze schůzek, u nových dobrovolníků výpisy z rejstříku trestů a kopie vysvědčení. Vybráno 50,- Kč na pojištění dobrovolníků.

Dobrovolník D11

Byl překvapený z toho, že od Káji hned na první seznamovací schůzce dostal dárek. Hned potom se šli spolu projít a jeli ke Kájovi sáňkovat. Kája byl velmi pyšný, že má takového kamaráda a hned se předváděl a chlubil před svými vrstevníky, kteří se k nim vzápětí přidali. Druhá schůzka se odehrávala poněkud hekticky, D11 uvízl v dopravní zácpě cestou pro Káju. D11 koupil Kájovi knížku s rébusy. Pak jeli k Jirkovi na Háje a Kája se i připojil k floorballu. Kája do budoucna navrhoval stavbu bunkru na staveništi na Andělu, D11 samozřejmě odmítl. Kája před D11 o škole vůbec nemluví, ale má tam velké problémy. D11 ještě neví, jak se budou moci dále scházet, protože Kája nastupuje na psychiatrii do Thomayerovy nemocnice, ale doufá, že za ním bude moci dál chodit.

Zápis ze supervize dne 28.2.:

Přítomni: Jirka, Markéta

Dobrovolníci: D11, D2, D3, D6, D7.

Omluveni byli: D9 – nemoc

Zápis provedla Markéta

Nejprve organizační věci:

- placení pojištění dobrovolníků
- tábor

- nejbližší akce – hra 9.4., seminář
- POE, zprávy ze schůzek

Dobrovolnice D6

Provádějí videotrénink, Míša se chová, jako by tam kamera vůbec nebyla. V sobotu si v klubovně hrály hru „kufř“. Líbilo se to oběma. Předtím se měsíc neviděly – D6 měla zkoušky, byla doma. Vše bezproblémové. Rády by obě jely na tábor. D6 se spojí s D9, která je delší dobu nemocná, že by na schůzku vzaly také Janu – znají se z minulosti.

Dobrovolnice D2

Mají komplikace způsobené časem a zdravotním stavem dítěte. Plánují společný výlet s D6 a Míšou. Protože je v pořádku i komunikace s matkou dítěte D2, bylo doporučeno s ní konzultovat jeho zdravotní stav a s ním související omezení aktivit – nehody. D2 se zdá být spokojená.

Dobrovolnice D7

Ještě neví, kam má dítě směřovat. Holka se nemůže na nic soustředit, každou chvíli ji baví něco jiného. Hezky zpívá, D7 by ji ráda pomohla se v tom rozvíjet, ale dítě se asi trochu stydí. Pořád ale sleduje hodně televizi, a to jak telenovely, tak i pozdně noční horory. Hodně jí to ovlivňuje. Holka byla u D7 doma – na celý půl den, nahrávaly, dělaly špízy apod. Dítě je hodně stydlivá, i před přítelem D7. D7 ji naučila anglickou písničku – bojuje s tím, do jaké míry má dítě někam posunovat – doporučili jsme rozvíjet její talent, ale shodli jsme se, že by asi nebylo dobré „bourat“ jí její svět.

Dobrovolník D11

Kája je hospitalizován na dětské psychiatrii v Krči, D11 tam za ním byl. Předtím ale ještě byly dvě schůzky – u Káji doma – tam byl D11 poprvé svědkem Kájova záchvatu. Kája chtěl jít ven, ale byl nemocný, pral se asi dvě hodiny s ním i s matkou. Ta nakonec D11 nabídla, aby odešel, takže to udělal, bylo to ale náročné. Druhý den šli do kina, Kája se omlouval za včerejšek. D11 ho ujistil, že ho má rád jako kamaráda a že ho bere takového, jaký je. Byl menší problém s prolézačkou – Kája nechtěl domů, ale nakonec poslechl. Na psychiatrii D11 pustili celkem bez problémů, matka jim to řekla. Kája se tam určitě necítí moc dobře, D11 se tam taky necítil nějak výborně. Nejsou tam ideální podmínky pro schůzky – ale je tam ping-pong, který hráli – menší problém byl s doktorkou (viz zápis ze schůzky), ale D11 to zvládl

velmi dobře. Teď je Kája nemocný, takže je na týden u dědy mimo Prahu, má se vrátit, takže D11 se s ním spojí. D11 to zatím zvládá velmi dobře, i nepříjemnou situaci doma zvládl.

Dobrovolnice D3

Nemluvila s Pájou ani s matkou, informovala jsem ji o zaslání oficiálního dopisu. Dohodly jsme se, že pokud matka nezavolá do týdne, domluví se se sociální pracovnící OPD, aby ji předvolala a přijdu na schůzku na OPD, abychom věci už nějak vyřešily. Kontakt s Pájou je narušen, možná, že důvodem je žárlivost ze strany matky, ale takhle spolupráce není možná. D3 si zvažuje, zda by chtěla v programu nové dítě, pokud by se situace nepodařila vyřešit. Shodli jsme se s Pepou, že jsme byli dostatečně trpěliví a snažili jsme se několikrát situaci řešit nedirektivním způsobem – teď už to ale nejde.

Zápis ze supervize 26.3.:

Zapsala: Markéta

Omluveni: D7

Organizační věci:

- dobrovolníci jsou ochotni přispět částkou 100 Kč na dopravu na tábor
- Dobrovolnice pomohou Láďovi s přípravou celotáborové hry
- POE, zprávy
- hra 7.4.2002

Supervize měla strukturovanou formu, každý odpovídal na tři otázky:

1/ když by vztah byl příběhem, jak by se jmenoval?

2/ co dělá dobrovolníkům radost?

3/ zda je něco tíží, trápí

Dobrovolnice D9

1/ název by byl „Oplácím to, co jsi mi dala“ – D9 má teď vážné zdravotní problémy, má problémy i v soukromí – přerušila studium, za Janu samotnou by byl název „Rostu a dělá mi to radost“ – začíná úměrně vzdorovat matce apod.

2/ potěšilo jí, že Jana měla 1 z matiky, už ví kam na střední školu (farmacie), dále dostala velikonoční balíček od maminky Jany

3/ delší dobu se neviděly, viz D9 problémy, nevěděla, jaké to bude po delší době, má pocit, že to Jana zvládla lépe než ona. Jana jí volávala, když byla nemocná, dávala najevo, že jí chybí. D9 se cítí jako ve vakuu – nabídla, že může pomoci v Hestii, Jirka nabídl také možnost pomoci v SvP. Upozornil, že to může být také psychosomatická záležitost, chápe pocit vakua, ale možná je čas si odpočinout.

Dobrovolník D11:

1/ název by byl „Užíváme si vztah“

2/ Kája je stále v Krči, ale těší ho, že je pouštějí bez problémů ven – komunikace s personálem je dobrá, byli v lese v Krči, blbli, Kája má k D11 i fyzický kontakt, má radost, že je to uvolněné

3/ trochu ho trápí, že komunikace s matkou je jednostranná, vždy se musí ozvat on, jednou jel do Krče zbytečně – Kája byl nemocný, tak byl doma, D11 to nevěděl. Matce to řekl, omluvila se, asi jí to nedošlo. Jinak nemají potíže, tohle byla nejspíš náhoda. D11 se smiřuje s tím, že aktivita bude v tomhle asi hodně na něm, uznal ale, že máma toho má hodně a že pro něho to zase není tak velká práce. Dále když bude Kája nemocný, bude doma a mohli by se sejít u nich, z toho má D11 trochu obavu, aby to nebylo jako předtím – Kájovy záchvaty. Sám ale říkal, že se to musí zkusit, Pepa upozornil, že Kája teď bude asi hodně medikovaný, takže situace by mohla být jiná, dál upozornil, že kontakt i přes hospitalizaci hodně upevňuje vztah.

Dobrovolnice D2

1/ „Pohodka“

2/ Dítě ztrácí zábrany, jsou si bližší, většinou jí už tyká, hodně spolu blbnou, dítě vymýšlí své aktivity – reps. D2 vymyslí program, ale on ho svými nápady doplňuje.

3/ problémy nejsou

Jedna dobrovolnice měla otázku – jak dopadl výlet:

Byli s D6 a Míšou na výletě na Karlštejně, nehoda asi byla, Pavlík si řekl, že potřebuje na záchod, ale nestihl to, v klidu se převlékl. Před D2 se vůbec nestyděl, měl obavy, co tomu

řekne D6 a Míša a jiní lidé, ale ti to nekomentovali. Možná měla D2 přílišné obavy. Byl patrný kontrast mezi Míšou a klukem D2.

Dobrovolnice D3

1/ „Ukončení“

2/ nic moc příjemného nebylo

3/ od ledna se neviděly – průběh je zachycen ve spisu. V rodině se asi něco děje, ale péči převezme OPD – je to jejich záležitost.

Chce další dítě, ale aby tam nebyly problémy s rodiči.

Dobrovolnice D6

1/ „Růžový pudink“

2/ chodí do super cukrárny, hrají tam scrabble, nikdo je zatím nevyhodil. Dál byly na výstavě fotek – Míša je začíná mít taky ráda. D6 by jí chtěla dát do ruky foťák, aby to bylo i o praxi, každopádně mají další společné téma.

3/ asi měsíc se nevidí, D6 jede domů, Míša to ví, byla zklamaná, ale zkusí se ještě nějak domluvit – třeba někdy na večer – kino, záleží na domluvě s matkou. Matce dá D6 vědět, že se teď nevidí, jinak jsou ve spojení přes mobil D6 a matky dítěte – tam D6 píše zprávy, píše je Míše, ale matka si je čte, takže má také informace.

Zápis ze supervize dne 30.4.:

Přítomni: D6, D11, D2, D10, D12, D9

Zapsala: Markéta

Nabídka buď strukturovaně dvě otázky:

- Co důležitého se ve vztahu stalo pro mě?
- Co důležitého se stalo pro dítě?

nebo možnost mluvit podle vlastní osnovy

Dobrovolnice D6

D6 je teď v časové tísní, budou mít asi pauzu do prázdnin, máme společně s Míšou a maminkou schůzku 10. 5. Hodně bude záležet na Míše – zda bude ochotna počkat i s tím, že D6 zatím nemá jasno ani v situaci po prázdninách. Bude chtít určitě zůstat v Praze, i kdyby už nestudovala. Teoreticky by mohla znát výsledky přijímacích zkoušek do 30.6. Můžeme mamince a Míše nabídnout, že jim D6 dá do konce léta vědět. D6 jsem zdůraznila, že mi jde o to, aby program byl nadále součástí jejich preferencí – to potvrdila a že by bylo dobré přijít na schůzku 10. 5. s konkrétním návrhem, do kdy by Míšu a maminku mohla informovat o situaci po prázdninách. Kontakt zatím bude udržován telefonicky. Poslední schůzka byla minulý víkend, Míša teď byla na výletě s kamarádkou – daří se jí budovat vztahy s vrstevníky.

Dobrovolnice D2

Baví jí to, hodně spolu blbnou, je to příjemné, minule na ni kluk bral ohled, myslí, že jsou v tom oba hodně spokojení.

Dobrovolník D11

Neviděli se od poslední těžké schůzky, D11 si připravil strukturu rozhovoru – potřebují ale na něj více času. Chce se s Kájou sejít tento týden. D11 ostatním vylíčil zážitky z poslední schůzky a ještě doplnil informaci, že Kája ve středisku vzal nožík v místnosti, kde se převlékali, D11 si toho všiml a Káju vybídl, aby ho okamžitě vrátil – což Kája udělal. D11 mu řekl, ať už to nikdy nedělá, že tohle nebere. Rozhovor bude o tom, že pokud se Kájovo chování bude ještě jednou opakovat, tak se scházet už nebudou. Pepovi zavolám telefon na matku Káji, nabídne jí spolupráci, protože s Kájou a s ní jinak nikdo nepracuje. Je aktuální zvažovat, nakolik je Kája ještě vhodným klientem pro program. Záleží ale na D11, jak to vidí, rozhodnutí o ukončení musí udělat on.

Dobrovolník D10

Představil Kubu, měli zatím dvě schůzky. Kuba má Tourettův syndrom, který D10 zatím nepozoroval, Kuba zadržoval minimálně. Kuba má rád věci, které společnost odpuzují – holubi a krysy. Kuba se cítí absolutně nepřijatý, jako kdyby D10 byl jediný člověk, který ho přijímá – nebyl absolutně problém v navázání kontaktu, hned D10 přijal. Na první schůzce měli kola a šli krmit holubi – předtím jim nakoupili krmení. Kuba je všechny zná, má je pojmenované, má svá místa, kam za nimi každý den chodí. Na druhé schůzce Kuba chtěl D10 ukázat další svá místa, vyhrabal z popelnic jídlo a zavedl D10 k Botiči, kde jídlo nechal krysám – chodí tam také každý den, matka o tom neví, Kuba nechce, aby jí to D10 řekl. D10

dal Kubovi najevo, že už s ním podruhé tuhle věc dělat nepůjde. Kuba vědomě dělá věci, které se společnosti nemusí líbit – ví to a perfektně mění role – holubi nemá rád, protože roznáší nemoci, když rozmísťoval jídlo pro krysy a šla kolem nějaká paní, tak si pohotově začal stěžovat, že je tam binec a že je to hrozný. Pepa položil otázku, co je póza a co je asociální, D10 podotkl, že Kubu k tomu společnost asi dovedla. Všechny nás ale zarazilo, jak Kuba mění role, shodli jsme se, že je to asi i cvik. D10 se s ním scházet chce, ví, že Kuba není zlý, dokázali přejít i k jiné činnosti, Kuba má touhu po dobrodružství – měli výpravu po Botiči. Je otázka, zda D10 Kubu dokáže vyvést „ze stok a popelnic“. D10 mu zatím dal hodně prostoru, teď bude muset být razantnější – víc trvat na svých aktivitách. D10 cítí, že je tam šance dostat ho jinam, jiná zvířata ho ale nezajímají. Holubi a krysy asi znamenají ztotožnění s odmítaným. Jirka zmínil téma přílišného navázání. Matka se nyní rozešla s přítelem, který stále uklízel, jde už o druhý rozchod za tento rok. Je otázka, zda je Kuba vhodným dítětem pro program, ukáže to čas, ale rozhodující teď je, že D10 to chce zkusit a cítí na to sílu.

Dobrovolnice D12

Měly tři schůzky, představila Marušku, zatím nebyly nikde jinde než na hřišti před domem nebo na zahradě u domu. Babička se stará o dědu, dítě i jejího otce. Maruška je velmi šikovná, moc zatím nepovídá, nemá okolo sebe nikoho jejího věku. Trochu byly problémy s komunikací s otcem – dbá na formality, ale zároveň dokáže dobře manipulovat. D12 si musí hlídat hranice, ale také dodržovat, co slíbila – otec to nemá se svým handicapem lehké, ani z hlediska organizace činností.

Dobrovolnice D9

Za měsíc neměly žádnou schůzku, Jana nemůže přes týden, D9 zase o víkendu měla brigádu – ta teď skončila, takže už by to mělo jít. Ani si tento měsíc moc nevolaly, D9 mrzí, že Jana si přes týden neudělá čas – chtělo by to rozhovor, jak dál pokračovat a zda vůbec. Jana odmítla spolupráci na videotréninku.

Zápis ze supervize dne 28. 5.:

Přítomni: D9, D11, D7, D10, D12

Omluveni: D6, D2

Nejprve organizační věci

POE zprávy, odjezd na Žebrák

Návrh na volné povídání nebo raději strukturovanou supervizi:

1/ jak se jmenuje úsek cesty, na kterém jsou

2/ zda je na tom úseku nějaký význačný bod – proláklina apod.

Dobrovolnice D9

ad 1 – cesta blátem, jdou potichu a dolů, ad 2 – čeká je propast – neví, co bude dál, Jana je na tom psychicky špatně, na poslední schůzce si skoro celou dobu četla, doporučili jsme rozhovor o tom, zda se chtějí scházet a za jakých technických podmínek. Doma možná hrozí rozvod, jinak komunikace není lehká – Jana chce delší schůzky, neustále si vyjasňují hranice. D9 se nyní cítí lépe, má víc sil, chtěla by mít od září jasnější pravidla. Jana řekla, že lepší dobrovolník je dobrovolnice její sestry, než D9, protože chodí na různá místa – D9 to mrzelo, ale přešla to. Jana se teď hodně mění – je to stále nové. Jirka upozornil, jak je těžké, když jsou v programu sourozenci a jak někdy děti neocení to, že s nimi někdo jde do bláta a zároveň ocenil, že D9 je opravdu dobrovolník do nepohody. Markéta doporučila D9, aby svůj zájem udělala vzácnějším, aby to Jana nebrala jako samozřejmost, ale vážila si toho, jaký vztah je. D9 se před supervizí zmínila, že se jí v poslední době na supervizích špatně mluvilo, po ní ale psala e-mail, že to tentokrát bylo moc fajn, že se jí mluvilo dobře a že si uvědomila, že na ni minule možná nepříznivě působily prázdné židle – řekla jsem jí, že je příště dáme pryč.

Dobrovolník D10

ad 1 – bližší poznávání, ad 2 – nachází hranice, ale vzájemně je to sbližuje. Kuba má hlavně sociální hranice a omezení – byli v bazénu, Kuba se odmítal v šatně převléct do plavek, pak když se šatna vylidnila, tak to udělal. V bazénu se držel kraje, moc neplaval, křičel a pištěl, kopal a plácal do vody – okolí to zjevně nebylo příjemné. Pak se opět odmítl převléct z plavek a šel v nich domů. V bazénu ho to ale hodně bavilo. Plavat umí, ale bojí se. Co se týká holubů a krys, tak tato záležitost se zlepšuje, Kuba už na tom netrvá. D10 těší, že ho Kuba vnímá jaké aktéra jejich vztahu, hodně jezdí na kole – jezdí už i jinam, byli v Kunratickém lese. D10 se se vším učí pracovat, jde to. Byli také na náměstí bratří Synků, kde na lavičkách potkával Kuba své různé příbuzné – velmi srdečně se s nimi zdravil a objímal. Potvrzuje se, že Kuba je velmi přátelský, těší se na setkání. D10 nechce nic uspěchat, radši jde na věci pomalu. D10 se cítí dobře, překvapilo ho to, myslel si, že s Kubou vůbec nepohne. Byli také jednou u Kuby doma – nebyla tam maminka, Kuba udělal D10 velkou svačinu – tu D10 s poděkováním odmítl, byl velmi pohostinný – umí být velmi proměnlivý.

Byt je hodně zašlý, další kontrast například s oblečením maminky apod. Maminka má přítele, který k nim chodí uklízet, Kuba to vnímá tak, že když uklidí, tak pak ho „vyhodí“, babička to pravděpodobně tak nevnímá.

Dobrovolnice D7

ad 1 – každá jde po jiné cestě, ad 2 – Holka D7 nic neřekla, v pondělí volala matka, že chtějí kontrakt ukončit ještě před koncem školního roku – že prý už zase měsíc nebyla schůzka – podle D7 se nesešly 14 dní, D7 měla chřipku. D7 má pocit, že holku nezajímá, neptá se, naplánovaly si celou sobotu, že budou spolu – doporučili jsme, aby se sešly, ale aby si to D7 ještě dopředu ověřila a pokud by dítě nechtěla na celou sobotu, tak bude trvat alespoň na kratší schůzce, kterou bude považovat za poslední – dle žádosti matky. Mluvili jsme o důvodech chování matky i holky – je možné, že se v rodině věci horší, program může být na vinně. Jiná dobrovolnice doplnila, že sestra holky jí říkala, že D7 asi nemá na D7 čas, ale že si za to holka může sama – že dělala problémy, nechovala se vždy slušně – viz opakované krkání u jídla, na které D7 řekla své. Matka a dítě mohou mít pocit, že D7 na dítě nemá čas, že není její prioritou – to by asi chtěly cítit (čím dál víc se kloním k tomuto vysvětlení – dítě asi přesně nevnímá čas, prostě 14 dní bez schůzky se jí zdá dlouho, takže může říct matce, že už se zase měsíc nesešly). Nikdo ale v situaci nevidí moc logiku, možná, že aktivní přístup D7 se dotkl citlivého místa v rodině – to rodinu znejistilo. Dítě se chová hodně ublíženě. D7 celkově vztah moc neobohatila – snad jen v oblasti trpělivosti. Jirka zmínil, že D7 vnímá jako bojovnici a že i pro ni je zkušenost zjistit, že něco nebo někoho prostě neudolá. D7 dá příští týden vědět, zda byla schůzka, pokud ano a nic nového se nestane, tak budeme kontakt považovat za ukončený. D7 bude chtít od září opět pokračovat v programu.

Dobrovolník D11

ad 1 – váhání – měl připraven rozhovor, ale pak ho nezrealizoval. Byli na návštěvě u klukova kamaráda, další schůzku byli na leteckém dnu ve Kbelích – to kluka moc neuchvátilo, chtěl neustále opět na návštěvu ke kamarádovi, také si chtěl nestále něco kupovat – neměl peníze, tak si chtěl od D11 půjčit – D11 ho ale usměrnil. Cestou domů chtěl kluk opět na Anděl ke kamarádovi, D11 mu ale řekl, že jede do práce a že ho musí odvézt domů – podařilo se ho opět usměrnit. D11 se ale cítí spíše jako doprovod – Jirka se zeptal, jak by to mělo být jinak – pro D11 je těžké vymyslet aktivity, vždy všechno skončí u kamaráda. D11 by pomohlo, kdyby kluk více přijímal jeho návrhy. Naopak se D11 líbí, že kluk nemá problém chytit ho za ruku apod. D11 zkusí vymyslet další aktivity – horolezeckou stěnu stále ještě nestihli. Maminka říká, že je kluk spokojený, ale D11 to necítí, kluk mu to nikdy neřekl.

Jirka poznamenal, že nezná podobné dítě, které by umělo vyjádřit slovy své pocity. Také uvedl, že chlapi tihle kluky někdy odrazují – bylo by dobré o tom mluvit – Jirka má zkušenost, že děti samy neví, co dospělým vadí – mohli by zkusit mluvit o nich dvou. Když byli na návštěvě u kamaráda, tak kluk tam přišel a najednou nevěděl, co tam má dělat – strašně tam chtěl a udělal by cokoliv, aby se za kamarádem dostal – podobné to může být i s D11 – myslím, že tohle je hodně důležitá informace, že kluk o něco strašně usiluje, a když to má, tak neví co s tím

Dobrovolnice D12

ad 1 – hrají si, jsou na louce, ad 2 – chce nabídnout návštěvu ZOO, bylo by to na dopoledne i odpoledne, chce vzít dítě někam dál. D12 se ve vztahu cítí dobře, otec je pouští už více na dálku, netráví s nimi schůzky, komunikace mezi nimi je bez problémů, D12 teď potřebovala změnit schůzku, ale předem řekla, že pokud je to problém, tak ona si věci zařídí tak, aby schůzka mohla být v původním termínu, ale otec to akceptoval bez potíží. D12 má radost také z toho, že se daří dohoda mezi ní a otcem. D12 poznala dědu dítěte, je to asi bohém.

Zápis ze supervize dne 25. 6.:

Přítomni: D9, D10, D12.

Omluveni: D6, D2,

Zápis provedla: Markéta

Nejprve organizační věci:

- všem poděkování za celoroční práci, každý dobrovolník dostal tričko s logem programu
- připomenutí termínů supervizí od září 2002 + byly nějaké zmatky kolem termínů, pošlu to znovu e-mailem
- pravidla přes prázdniny – nemusí se scházet pravidelně, pravidelně opět od září, pokud později, měli by to dobrovolníci vysvětlit rodičům i dětem
- večer dohoda neformálního pokračování supervize v kavárně
- zprávy ze schůzek
- formuláře POE

– dne 2. 7. od 16 hodin bude na Andělu probíhat další kolo výroby masek k táboru

Pepa dobrovolníky vybídl, aby mluvili buď volně nebo použili otázky – co důležitého se stalo za poslední měsíc.

Dobrovolnice D9

Měly 4 schůzky od minulé supervize, včera byly v kině – hodně si to užily. Holka je v pohodě, hospitalizace v Motole jí nehrozí. D9 byla na jejím koncertu, holka začala hrát ping pong – má tam kamarádky svého věku – to je úspěch. Tento pátek už D9 nebude v Praze, Holka ale sama nabídla, že zruší svůj program o prázdninách na týden a přijede za D9 domů. Ptala jsem se D9, čím nastala tato změna – říkala, že si myslí, že holkou, že jí stále zdravotně není dobře, ale holka je psychicky ve větší pohodě. Opět jsem doporučila rozhovor – po telefonátu s maminkou mám pocit, že obě cítí to samé – že ta druhá na ni nemá čas, ale navzájem to neví. D9 jsem popsala, jak maminka líčila, že holku vždy rozhodí, když Jana zruší schůzku. Holka by se měla dovědět, že vztahy jsou o kompromisu, že i ona by se občas měla přizpůsobit. Přes prázdniny si budou psát, pravidelně se opět budou scházet od září. Myslím, že Jana rozhovor uskuteční. D9 byla ve velmi dobré náladě, jsem ráda, že se to zase zlepšilo – jak Jana poznamenala – už bylo na čase. Jana v dotazníku POE napsala, že D9 je úplně jiná než ona a že jí to učí toleranci a poznání, že i s odlišnými lidmi si může rozumět.

Dobrovolník D10

Kluk stále nemá kamarády, nechce ukončovat schůzky – i když teď už to víc chápe. Byli na Andělu v klubovně – kluk to tam vydržel, připravil se na schůzku – vyráběli zbraně proti krysám. Jinak hodně stále jezdí na kola – kluk vždy D10 vezme na nová místa – zná jich spoustu. D10 vadí, že se neptá na to, co chce dělat na schůzkách on, hned vždy vyrukuje se svou aktivitou. Kluk měl kolo ve špatném stavu – D10 domluvil se svým otcem, že mu ho opraví. Když se to ale mělo uskutečnit, tak kluk odmítl s tím, že nechce nikoho obtěžovat, řekl, že dá kolo do opravny a udělal to. Kluk byl týden na pobytu v Motole na dětské psychiatrii – babička to ale nakonec ukončila, kluk tam nebyl spokojený, byli tam prý feťáci apod. D10 si myslí, že to pro něho bylo traumatizující. D10 se zeptá babičky, zda z toho pobytu má nějakou zprávu – mohla by se hodit. Babička to brala spíš asi, že to zkusí. Kluk prý řekl, že tam byl, aby už nezlobil. D10 má pocit, že se na něho kluk dost navazuje – opičí se po něm – má stejný mobil atd. Jirka D10 ujistil, že si nemyslí, že to by bylo na škodu. Připomněl také, že není úkolem D10, aby měl kluk i jiné kamarády. Možná je čas mluvit o vztazích, o tom, že jejich intenzita se v průběhu času může měnit, že D10 má také svůj život a

nemůže slíbit, že bude mít dlouhodobě pravidelně čas. Jinak holubi kluka postupně opouští – Jirka poznamenal, že to tak může být, protože má nyní něco důležitějšího. Tlumočila jsem D10 spokojenost babičky s tím, že i jí jsem řekla, že si myslím, že D10 je spokojený, že se hýbou věci, o kterých si myslel, že nepůjdou.

Dobrovolnice D12

Měly 1 nebo 2 schůzky, protože D12 byla s dětmi na ŠvP. Chtěla vzít dítě do ZOO na delší výlet, otec souhlasil, ale holčička nechtěla, že tam prý chodí s babičkou a strejdou. Aktivity jsou stále stejné – hry, prolézačky apod. – podotkla jsem, že si takhle holčička možná nikdy hrát nemohla, že s D12 může být dítětem, může se chovat na svůj věk, možná se potřebuje vyhrát si, pak bude ochotna i k jiným aktivitám. Společně jsme přemýšleli, co dělat s 5ti letým dítětem –doporučila pouť, gumová skákadla. Babička je Jehovistka – prostředí opravdu není moc zdravé. Jinak se budou vídat přes celé prázdniny, jsou obě tady. Od září bude D12 chodit na jazykovku od 12 do 16 hodin, takže je otázka dohody, kdy budou schůzky.

Zakončení

Závěrem jsme ještě jednou dobrovolníkům poděkovali a popřáli jim hezké léto.

S některými jsme potom neformálně pokračovali v kavárně – nicméně výsledkem naší diskuse o formě supervizí jsou následující nápady:

23.9. by byla supervize už od 16 hodin – protože její náplní by bylo společné přemýšlení o námětech pro supervizi. Shodli jsme se totiž, že těžko můžeme po dobrovolnících chtít strukturovanou supervizi, když se na ni nijak nepřipravují a nepřipravují se proto, že neví jak. Takže bychom dali dohromady náměty – třeba problém, radost, zajímavé aktivity, čím mohu obohatit ostatní apod. Dobrovolníci by si vybrali vždy 1,2 nebo 3 okruhy a o těch mluvili. To bychom ještě doladili, tohle jsou základní nápady.

Když budou změny včas je všem oznámím.

Zápis ze supervize programu Pět P konané 24.9.:

Přítomni: D12, D10, D9, D11, D6

Markéta – koordinátor programu

Jirka - supervizor

Zápis provedla Markéta

Úvod

Na začátku jsme utvořili společně takový „návod“, jak se připravovat na supervizi, který jsme rozdělili do dvou kategorií – s čím bych měl přijít na supervizi a s čím bych mohl přijít a odejít. Tento nápad vznikla na poslední supervizi v červnu 2002. Dobrovolníci také navrhli neformální místo pro supervize, takže toto byla první, která se nekonala v klubovně, ale byla v kavárně Vesmírna, která patří o.s. Máme otevřeno? Myslím, že prostředí je hezké, máme k dispozici zadní část, čajovnu, kterou lze oddělit závěsem. Nemáme záruku, že se tam všichni vejdem a že nás nebudou rušit ostatní hosti, ale na supervizi se stejně nesejdeme vždy všichni a jde asi o to mít nějakou změnu. Takže jsme se dohodli, že ještě supervizi v říjnu budeme mít ve Vesmírně, pak se definitivně dohodneme.

Věnovali jsme se také tomu, jak si dobrovolníci supervizi představují, co by měla přinést. Uvidíme, jak to bude fungovat. Přemýšlím ještě nyní o tom, posílat zápisy ze supervizí všem dobrovolníkům, znali by tak jména svá i svých dětí, mohli by se více dotazovat a být více v obraze. Jde jen o to, zda tím neporuším nějaká pravidla bezpečnosti a mlčenlivosti – poradím se s Jirkou.

Dobrovolnice D12

Schůzky celé prázdniny. D12 mluvila o zklamání z výletu do ZOO. Dlouho jim trvalo, než mohly na delší výlet. Dítě nezajímala zvířata, jen lanovka, zmrzlina, žužu. Pak vyrazily do Prahy na Petřín do bludiště. Vypadá to, že schůzky jí baví nejvíce na hřišti. To není pro D12 lehké, je to otázka věku dítěte. D12 se přizpůsobuje.

Jirka – jak by vypadala ideální schůzka podle D12? D12 – zoo, nadšení ze zvířátek, reakce.

Dobrovolník D10

Odporuje dítě programu? D12 – Ne.

Nápady ostatních – možnost jít do bazénu, na jiné prolézačky apod.

Je otázka, do jaké míry je nové prostředí ohrožující pro holčičku? Je z rodiny, kde někdo emocionálně reaguje? D12 odpověděla, že asi ne, rodiče jsou někdy chladnější. D12 je smířená s tím, jak je to. Někdy se cítí jako matka. Další dobrovolník má někdy stejné pocity.

Dobrovolnice D12

Jako dítě zažila důležitost přítomnosti mámy, i když jí aktuálně nepotřebovala. Holčička bydlí s matkou, otec bydlí s babičkou. Rodina je zvláštní, ale není naší ambicí do ní více pronikat.

Pepa – chceš to jinak kvůli ní nebo kvůli sobě? – teď to D12 nevadí, ale možná zase začne. Návrh – jednou za čas udělat schůzku podle sebe, říct to holčičce. Holčička je pohybově nadaná – tanec – nabídka, že její teta má taneční školu, dá D12 kontakt.

Dobrovolník D10

Ještě v červnu byl pozván na oběd, babička má hodně svých problémů. Kluk nesnáší, když je D10 s ním a je u toho babička. U oběda naléhal, aby už šli. Červenec – D10 byl pryč. Srpen – schůzky – kluk stále prosazoval hlavně své, babička D10 říkala, ať více přitlačí, sama dala klukovi ultimátum, že když nebude s D10 sportovat, tak ho přihlásí na karate. Pak si na schůzce šli zakopat, dítě to vydrželo asi 5 minut. Na poslední schůzku kluk nechtěl jít – prý to D10 zesměšňuje. D10 asi pozdravil holky v baráku – D10 se nesmí s nikým bavit, když jsou spolu. D10 se mu nebude podřizovat – oficiální důvod, ale v podstatě mu vadí, že D10 prosazuje své – nakonec ale schůzka byla, dítě si to rozmyslel, dohoda, že půl schůzky budou něco hrát a půl schůzky budou výpravy. D10 je rád, že tato situace proběhlo – měl pocit, že to vřelo, že bylo na čase, aby se to dalo do pohybu. Babička je opora pro D10, rozumí si, může dítěti ze své role dávat ultimáta. D10 to může použít jako argument. Návrh dobrovolnice na aktivity – muzea – asi nereálné. Teď se podařila změna lokality na výpravu (Malešice), ale jen jednou. Když někam vyrazí, cesta je hrozná, jak to dítě baví, ale už tam více nechce. Babička navrhla, že by D10 mohl vzít někoho dalšího – D10 nemá obavu, že by ho babička nějak cpala do řešení jejich problémů. Cílem pro D10 i babičku je zbavit dítě sociálních fobií. Babička ho přihlásila do několika kroužků, má nové léky, které prý pomáhají. Jirka – D10 by se dítěte měl zeptat, čím ho ranil, čím ho zesměšnil. Aby všichni nedomýšleli, co se stalo a přitom se kluka nikdo nezeptal. Jirka – Dítěti nesedí koalice babičky a D10. D10 mu říká o čem mluvil s babičkou, neříká jí, co dítě nechce. D10 chce docílit toho, aby pro něj byly schůzky příjemné – zatím to pro něj není odpočinek. Dobrovolnice se ptala, kde D10 bere motivaci – bere to jako výzvu, D10 vidí malé zlepšení, z toho čerpá.

Dobrovolnice D9

Přes prázdniny se nescházely, teď první schůzka = skvělá schůzka, plány do budoucna – otevřela to Jana, musí si hodně zažít, než bude listopad, prosinec – Jana na tom bude hůř, deprese. Jana hrozně vyrostla, lakuje si nehty, má melír. Bere nové prášky – zabírají. Jana je

rozhodnutí být s ní i v těžkém období. Otázka, kam na schůzky – půjdou do Vesmírny. Jana chce k D9 na víkend – je to pro D9 radost, úspěch. Chce schůzku s další dvojicí, ale D9 nechce. Doporučili jsme, ať se domluví D9 a dítě. Dítě chce chodit jednou za 14 dní k nevidomým dětem (D9 s nimi pracuje), což je skvělé. Měly by si ale vyjasnit, zda to bude schůzka nebo ne. Doma bylo stěhování, sestra bydlí v obýváku, otec v ložnici, Jana s matkou v pokojíčku. Otec asi pije.

Dobrovolník D11

Zítra ukončení vztahu s dítětem, nový vztah od 1.10.2002.

Dobrovolnice D6

Informace o ukončení s Míšou, vztah bude pokračovat neformálně.

Zápis ze supervize programu Pět P konané 29.10.:

Přítomni: D9, D10, D12

Markéta - koordinátor programu

Jirka – supervizor

Zápis provedla Markéta.

Nejprve organizační záležitosti:

- zúčastnění se dohodli, že supervize budou i nadále v kavárně Vesmírna, a to v daných termínech od 17.30 hodin
- dále byli dobrovolníci předběžně informováni o kampani v rámci grantu od Nadace Eurotel – až se objeví zmínka v tisku, dám jim zprávu
- Jana přišla s návrhem na akci s lampióny – dohodli jsme se, že akce je neformální a není v rámci programu. Zájemci se budou kontaktovat na Janu.

Dobrovolnice D9

Potřebuje téma na schůzky, 2x nákupy, domlouvají se až na místě, 1x u D9 doma – polštářová bitva, D9 neví náplň schůzek.

Rady – výstava loutek na Pražském hradě, historie loutkového divadla

– domorodé kultury, výstava o Indonézii, Národní muzeum; plavání – YMCA, Axa, ZOO – fotky z povodní, botanická zahrada, Břevnovský klášter.

Dítě nebude chodit k nevidomým – nestíhá tam dojet, chodí na volejbal.

Dobrovolnice D12

Nic nepotřebuje, 4x schůzky, 2x u holčičky doma – hrály si na princezny, 1x v knihovně. Holčička umí vyjádřit radost – smích, běh, chytala listí z padajícího stromu, 1x vycházka po Praze, ani jednou hřiště v Malešicích nebo jinde.

Rodina je jehovistická, holčička vždy děkuje Jehovovi.

Dobrovolník D10

Nové problémy a výzvy po konfliktu udobření – dohoda o míře aktivit dobrovolníka a dítěte. Nová činnost – výroba holubníku – to dítě strašně bavilo, byl skoro proměněný, fobie ustoupily – byla tam celá dobrovolníková rodina, kluk ohromil celou rodinu, byl společenský, spokojenost vyjadřoval vískáním.

Druhá schůzka – dodělán holubníku – neřekl to babičce, ona je proti, už mu jeden holubník vyhodila, Dobrovolník jí to vysvětlil, ať s tím naloží, jak babička chce.

Na další schůzce krize – plán: chvíle hra, pak výprava, kluk trval na výpravě – dobrovolník byl ostřejší, dítě bylo celou schůzku rozmrzelé, dobrovolník dokonce na chvíli odešel, to dítě ještě více našťvalo, deprese – ke konci schůzky o tom mluvili, nějak to snad pochopil.

Na poslední schůzce nové zkušenosti – problémy ve škole, dítě nafackoval spolužákovi – ředitelka prý trvá na tom, aby měl kluk asistenta – chce to po babičce, dobrovolník nabídl, že by někdy na hodinu mohl jít s ním – chtěl by vědět, jak dítě ve škole funguje, informace o klukovi, který s dítětem chodí plavat – má roli trenéra, to dobrovolníkovi pomáhá, vymezuje to jeho roli – kamaráda, dobrovolník má pocit, že dítě tomu rozumí – k tomuto klukovi nemá citový vztah, dobrovolník řeší program schůzek, bude zima – nebudou moci tolik chodit ven, můžou něco „kreslit“, na poslední schůzce kreslili – jde to. Dítě dobrovolníkovi ukázal balkón, tam má hospodářství, stará se tam o holuby – uklízí tam 2x denně, jako na vesnici – je to rituál, pořád se nedokáže odpoutat od fobie s holuby – často ho nezajímá nic jiného. Dítě má nové kroužky – plavání, kreslení, možná chodí i na terapii – psychiatr, babička chce, aby dobrovolník přibíral své kamarády – D10

neví. Dobrovolník babičce vysvětlil, že nemá kamarády, kteří by do toho šli – babička nechce, aby byl vázán na určité lidi.

Markéta – pozor, aby D10 nebyl asistentem, nejlépe asistent – věc školy – např.: civilka, kutilství je taky dobrý nápad, je to těžké, dobře, že má dalšího kluka, babičce vysvětlit, že kamarády pravidelně na schůzky nemá, může se to stát, ale ne pravidelně. U aktivit problém - vše spojeno s holuby. Supluje tím chybějící kontakt s lidmi, ocenění dobrovolníka – jde mu to; propojit zájem s chovateli holubů, zjistit, zda existuje nějaký klub, kroužek.

Je otázka, co babička na to – holuby nesnáší.

Zápis ze supervize

Přítomni: D9, D12

Markéta - koordinátor programu

Jirka - supervizor

Zápis provedla Markéta

Organizační věci:

- lampiónový průvod, je to akce mimo program
- připomenutí termínu supervize 17.12.
- besídka 10. 12. od 16 do 18 hodin

Dobrovolnice D12

Žádné problémy, teď je holčička nemocná, 14 dní se neviděly. Jirka otázka – jestli je D12 spokojená, D12 odpověděla, že ano. Schůzky hodně u holčičky doma – hrají si na princezny, dělaly lampión, holčička hraje na xylofon – otec má konzervatoř – je ladič pian, holčička má po něm možná hudební nadání. D12 to vyhovuje.

Dobrovolnice D9

Nic moc nepotřebuje. Jana se dobře drží, hodně D9 pomáhá. Jana je zamilovaná – hodně o tom mluví. Jana se teď rozhoduje na jakou školu jít, mluví o tom (chemická nebo farmacie). Jan s ní byla na dni otevřených dveří v jedné škole, cítila se jako její sestra nebo maminka.

Bude možná schůzka i s maminkou – před vánoci. Tatínek a rodinná situace beze změny. Vendulka má asi novou doktorku, hodně o tom mluví, chválí si jí. Dobrovolnice zjistí, ke které doktorce chodí. Jirka upozorňuje na velké změny, Jany výpověď + zamilování se (máma ví, že je Jana zamilovaná, sestra ne). Jana více mluví o svých potřebách, umí říct, co nechce, dospívá. 14 dní se neviděly, Jana D9 4x volala. Jana chce na 3 dny přijet k D9 domů na Vánoce.